

การประพันธ์กลอนลำของครูหนุ่ม เย็นใจ

วิทยานิพนธ์
ของ
พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์

มกราคม 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ

วิทยานิพนธ์
ของ
พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์

มกราคม 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายพงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รศ.ดร.สุพรรณิ เหลือบุญชู) (กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.เจริญชัย ขนไฟโรจน์) (ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.สุภาณ สมจิตศรีปัญญา) (กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.เฉลย ภูมิพันธ์) (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ.ดร.สุพรรณิ เหลือบุญชู)
คณบดีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์

.....
(ศ.ดร.ปรีชา ประเทพา)
ผู้รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ 31 เดือน ๒๑.๑ พ.ศ. 2556

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย ชนไฟโรจน์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภณ สมจิตศรีปัญญา กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ตลอดจนรองศาสตราจารย์ ดร.สุพรรณณี เหลือบุญชู และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลย ภูมิพันธุ์ ที่ได้ดูแลให้คำปรึกษา ช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ครูหนุ่ม เย็นใจ ผู้ประพันธ์กลอนลำเพชรรำหนึ่งของชาวอีสาน ผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้ทำให้ผู้วิจัยได้รับแสงสว่างแห่งภูมิปัญญาอย่างลึกซึ้ง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สวิง บุญเจิม หมอลำฉวีวรรณ พันธุ์ หมอลำคำแก่ง บัวใหญ่ หมอลำอำนาจ แผงงาม หมอลำรังสรรค์ วงศ์งาม พระครูจิตวิสุทธิญาณคุณ คุณชาย เครือพันธ์ คุณพงษ์ชัย พรหมบุตร และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่มีได้ออกนามในที่นี้ ที่กรุณาให้ข้อมูลที่ดีแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ยงยศ วงศ์แพงสอน รองศาสตราจารย์ ดร. สายันต์ บุญใบ คุณครูวิฑูร ศรีนุกูล ผู้เป็นที่ เคารพยิ่งของผู้วิจัย ที่คอยอบรมสั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้วิจัย และนำพาสู่ความสำเร็จในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น นิสิตระดับปริญญาโท สาขาดุริยางคศิลป์ รุ่นที่ 5 ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำงานมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณ คุณทันวา สุผา คุณนิภา ประพันธ์วงศ์ ซึ่งดูแลผู้วิจัยมาโดยตลอด อีกทั้งยังเสียสละทุนทรัพย์สนับสนุนการศึกษาให้กับผู้วิจัยตลอดมาอย่างไม่ย่อท้อและเห็นกับความยากลำบาก และคุณทิพยา วรพันธ์ คุณศุภนันท์ กันเสนา ที่ช่วยเหลือทุนการศึกษาในยามฉุกเฉินเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาพระคุณบิดา มารดาที่เคารพบูชา ตลอดจนบูรพาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาทุกท่าน และขอมอบมุทิตาจิตส่วนที่ดั่งงามทั้งหมด เป็นกุศลทานให้กับคุณแม่วิไลย ฐานสินพล มารดาผู้ล่วงลับ

พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล

ชื่อเรื่อง การประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ
ผู้วิจัย นายพงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล
กรรมการควบคุม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เจริญชัย ชนไฟโรจน์
และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภณ สมจิตศรีปัญญา
ปริญญา ศป.ม. สาขาวิชา ดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ 2) เพื่อศึกษาขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต ทำการเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่เดือนเดือนมีนาคม 2554 ถึงเดือน ตุลาคม 2555 ข้อมูลภาคสนามได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต จากผู้รู้จำนวน 5 คน ผู้ปฏิบัติ จำนวน 6 คน และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป จำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า ครุฑมูม เย็นใจ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2471 ที่จังหวัดอุบลราชธานี บิดา มารดา เป็นชาวนา เคยบวชเป็นสามเณรและสอบได้นักธรรมชั้นเอก เมื่อลาสิกขาบท ก็มุ่งมั่นเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ชั้นประโยคครูประถม (ป.) แล้วมารับราชการครู และสอบได้ประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) และวาดเขียนโท (ว.ท.) ครุฑมูม เย็นใจ เป็นผู้ที่มีความสนใจในการประพันธ์ร้อยแก้ว และร้อยกรองตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก เริ่มต้นประพันธ์วรรณกรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ได้ประพันธ์กลอนลำอีสานกว่า 3,000 กลอน กลอนลำที่เป็นที่นิยมแพร่หลายมากที่สุด คือ กลอนลำชีวิตชาวนา และ กลอนลำ ล่องลารุ่งอรุณ ซึ่งลำโดย หมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติ

ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ ได้แก่ 1) ขึ้นสืบค้นหาเนื้อหา 2) ขึ้นเรียบเรียงเนื้อหา 3) ขึ้นเลือกฉันทลักษณ์และทำนองลำที่เหมาะสมกับเนื้อหา 4) ขึ้นแต่งกลอน 5) ขึ้นตรวจแก้ และ 6) ขึ้นส่งให้ศิลปินหมอลำ นำไปลำ

โดยสรุป นักแต่งกลอนลำมีจำนวนไม่มาก และนักแต่งกลอนลำที่มีความเชี่ยวชาญก็ยังมีน้อยสมควรจะมีการสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดศาสตร์และศิลป์ในการแต่งกลอนลำแก่เยาวชน เพื่อประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติสืบไป

TITLE Klon Lam Text Writing of Master Noom Yenjai
AUTHOR Mr. Pongsuk Tansinpon
ADVISORS Asst. Prof. Dr. Jarernchai Chonpairot and
Asst. Prof. Dr. Suphon Somchitsripanya
DEGREE M.F.A. **MAJOR** Music
UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2013

ABSTRACT

This qualitative research aimed at: 1) examining the life and work of Mr. Num Yenjai on *klon lam* text writing; and 2) investigating the process of *klon lam* writing. The research tools included an interview form and an observation form. Document and field data were gathered between March 2011 and October 2012. Field data were obtained through interviews and observations.

The results of the study showed that Mr. Num Yenjai was born in 1928 in a farmer family at Ubon Ratchathani province. He was ordained as a novice and obtained *Nak Tham Ek*, a Pali study certificate. After leaving his novice-hood, Mr. Num Yenjai continued his study, finishing Grade 6, Elementary Teacher Certificate, becoming a school teacher; and obtaining additional certificates in Secondary Teacher Certificate and Art Drawing Certificate at Secondary Level. Mr. Num Yenjai has been interested in poetic writing since he was young. He started writing his *klon lam* text in 1947. He has written more than 3,000 *klon lam* poems. His most well known *klon lam* poems were “The Framer Lives”, and “A Farewell at Dawn.”

Concerning the *klon lam* writing process of Mr. Num Yenjai, it consisted of 4 steps : 1) searching for its content; 2) editing the content; 3) choosing the poetic form and type of melody that fit the content; 4) *klon lam* writing; 5) checking and correcting; and 6) giving the poem to the *molam* singer to perform.

In conclusion, The *klon lam* text writers are very few in number, and the excellent ones are even lesser. Therefore, the transmission project should be setting up for the transferring of knowledge from the Masters to the younger generation, which will be benefited to the society and the nation.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	2
คำถามในการวิจัย	2
ความสำคัญของการวิจัย	2
นิยามศัพท์เฉพาะ	2
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	2
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวอีสาน	4
องค์ความรู้เกี่ยวกับหมอลำ กลอนลำและนักประพันธ์กลอนลำ	5
องค์ความรู้เกี่ยวกับการประพันธ์กลอนลำ	10
บริบทของพื้นที่ที่ทำการวิจัย	11
ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
งานวิจัยในประเทศ	15
งานวิจัยต่างประเทศ	18
3 วิธีดำเนินการวิจัย	20
ขอบเขตของการวิจัย	20
วิธีดำเนินการวิจัย	21
4 ชีวิตและผลงานของ ครูหนุ่ม เย็นใจ	23
ชีวประวัติ	23
ประวัติทางผลงานด้านการประพันธ์	25
5 ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของ ครูหนุ่ม เย็นใจ	34

บทที่	หน้า
6 สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	85
ความมุ่งหมายของการวิจัย	85
วิธีดำเนินการวิจัย	85
สรุปผล	86
อภิปรายผล	86
ข้อเสนอแนะ	89
 บรรณานุกรม	 90
 ภาคผนวก	 94
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	95
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	104
ภาคผนวก ค ตัวอย่างภาพประกอบ	107
ภาคผนวก ง ตัวอย่างกลอนลำ	109
 ประวัติย่อของผู้วิจัย	 132

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	4
2 แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี	13

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การแสดงหมอลำ เป็นศิลปะท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของคนอีสาน ด้วยการถ่ายทอดความงดงามทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนอีสานผ่านกลอนลำ ดนตรีแคนและบทบาทลีลาท่าฟ้อนของศิลปินหมอลำ ที่เป็นผู้ขับร้องและนำเสนอด้านบนเวที สร้างความบันเทิงกับผู้ชมมาอย่างยาวนาน องค์ประกอบของศิลปะการแสดงหมอลำที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ กลอนลำที่เป็นเนื้อร้อง ทำนอง ประกอบกัน ซึ่งเป็นงานประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ผู้ที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานการแต่งกลอนลำได้ต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญทางด้านการใช้ภาษา ด้วยการเลือกสรรถ้อยคำให้เข้ากับทำนองอย่างสอดคล้องและกลมกลืนกัน หมอลำผู้นำกลอนลำไปใช้และแสดงอีกด้วย จนเป็นที่สนใจของการแสดงหมอลำเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางและมีบทบาทรับใช้ชุมชนอีสานต่อเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย ทำให้หมอลำมีความสำคัญต่อชุมชนมาตลอด การลำแต่ละกลอนเนื้อสาระของบทเพลงเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสื่อสารถึงเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น ด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศาสนา จริยธรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยพิจารณาจากคติธรรมและผลแห่งความดีงามที่เป็นผลแห่งพฤติกรรมของบุคคลและสังคม กลอนลำเป็นเนื้อร้องหรือเนื้อเรื่อง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบทที่หมอลำใช้ลำ มีลักษณะเป็นร้อยกรองที่สัมผัสคล้องจองกัน

กลอนลำเป็นเพลงพื้นเมืองที่มีใช้แสดงในชุมชนอีสานอย่างกว้างขวาง และได้รับความนิยมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพราะกลอนลำเป็นเพลงที่มีท่วงทำนองไพเราะจับใจ และยังมีรูปแบบในการเสนอที่สร้างความบันเทิงแก่ผู้ฟัง แล้วยังเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ที่สะท้อนบรรยากาศและชีวิตท้องถิ่นในภาคอีสานได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีข้อคิดข้อเตือนใจแก่ผู้ฟังเป็นอย่างดีด้วย และทำให้กลอนลำได้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวอีสาน และยังคงอยู่คู่ชาวอีสานจนถึงเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวอีสานเรื่อยมา (โอสถ บุตรमारศรี. 2538 : 1-2) เนื้อหาของกลอนลำเป็นเรื่องที่ประเทืองปัญญาและอารมณ์ เนื้อหาสาระมีบ่อเกิดมาจากวรรณคดีพื้นบ้าน วรรณกรรมทางพุทธศาสนาและคำสอนโบราณของชาวอีสานเป็นหลัก (เคน ดาเหลา. 2555 : สัมภาษณ์) กลอนลำจึงมีบทบาทตามความต้องการของสังคม เช่น สอนศีลธรรม ปรัชญาชีวิต ค่านิยมและแบบแผนความประพฤติให้ข้อคิดแนวทางการดำรงชีวิต หรือปรัชญาการปลูกฝังค่านิยม ตลอดจนให้ความรู้และข่าวสาร ชีวิตการทำงานที่สอดคล้องกับธรรมชาติและฤดูกาล กลอนลำจึงเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งประเพณีท้องถิ่น อนุรักษ์วรรณกรรมท้องถิ่น รักษาศิลปะพื้นบ้าน ให้ความบันเทิงเป็นสื่อสัมพันธ์มวลชนทุกชนิด สร้างความสามัคคีและปลูกฝังคุณธรรมต่อประชาชน และยังเป็นปรอหวัดอุณหภูมิต่างศิลปะวัฒนธรรมของชาวอีสานด้วย จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ผู้ประพันธ์กลอนลำที่ศิลปินหมอลำนำไปร้องลำแล้ว ผู้ฟังประทับใจจนจำได้และยกย่องชมเชยว่าเป็นหมอลำดี จากคนหนึ่งสู่คนหนึ่งทั่วอีสานจนเป็นหมอลำใหญ่ชั้นครู เป็นศิลปินพื้นบ้านอีสานและศิลปินแห่งชาติ กลอนลำของผู้ประพันธ์คนนั้น คือ ครูหนุ่ม เย็นใจ ผู้ประพันธ์กลอนลำอย่างมีสุนทรียะ

ดังนั้นกลอนลำที่ประพันธ์ได้ไพเราะลึกซึ้งทางภาษาและครอบคลุมเนื้อหาวิถีชีวิตชาวอีสาน
 ทุกพวกทุกกลุ่ม สามารถใส่ท่วงทำนองลำได้เพราะไพเราะเหมาะสมส่งผลให้ศิลปินหมอลำ นำไปร้องลำแล้ว
 ได้รับความนิยมชมชอบจากชาวอีสาน จนมีชื่อเสียงโด่งดังสูงสุดได้เป็นหมอลำชั้นครูในดวงใจของ
 ชาวอีสาน ศิลปินพื้นบ้านและศิลปินแห่งชาติจึงมีน้อยมาก จากเหตุผลนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาหลักการ
 ประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ ให้เกิดสุนทรียะเป็นสำคัญ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ
2. เพื่อศึกษาขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ

คำถามในวิจัย

1. ชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ มีอะไรบ้าง
2. ครุฑม เย็นใจ มีขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำ อย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ
2. ทำให้ทราบขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำ ของครุฑม เย็นใจ

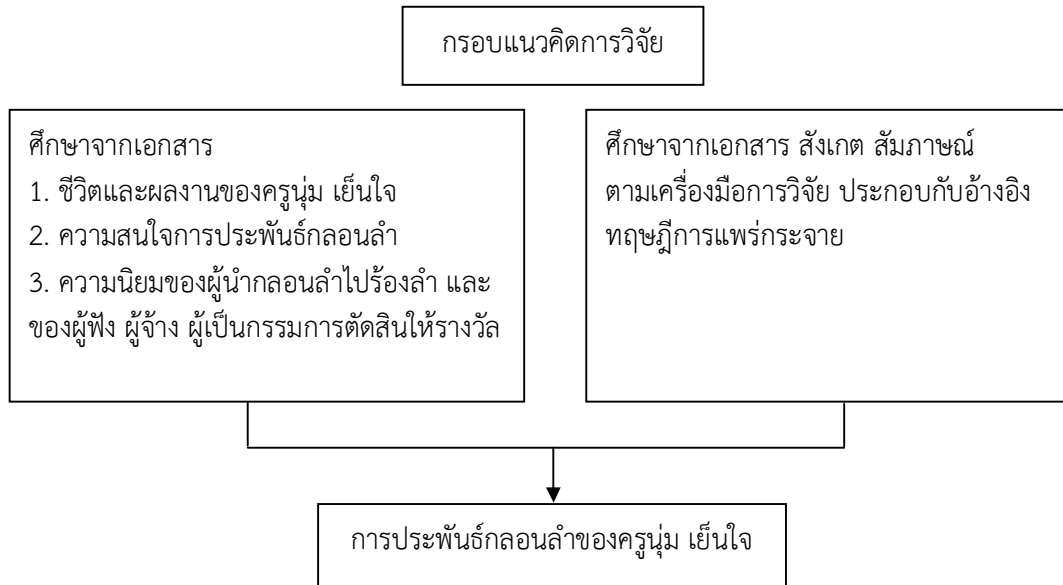
นิยามศัพท์เฉพาะ

ผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำ หมายถึง กลอนลำที่ผู้ลำและผู้ฟังยกย่องว่ามีความงดงาม
 ไพเราะ ประกอบด้วยกลอนลำทางสั้น ทางยาวและลำเตี้ย

ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำ หมายถึง การเลือกฉันทลักษณ์ ภาษา เนื้อหา ถ้อยคำโวหาร
 ความรัก ธรรมชาติแวดล้อม การประกอบอาชีพ ศาสนาความเชื่อ

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ คือ กลอนลำที่ประกอบด้วย ฉันทลักษณ์ ภาษา
 เนื้อหา ถ้อยคำโวหาร ความรัก ธรรมชาติแวดล้อม การประกอบอาชีพ ศาสนาความเชื่อ และศึกษาด้าน
 ชีวิตประวัติ รวมถึงผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำ คือ กลอนลำทางสั้น กลอนลำทางยาว และกลอนลำ
 เตี้ย ซึ่งได้รับความนิยมเป็นเวลานานหรือเป็นอมตะ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ประเด็น คือ

1. สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวอีสาน
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับหมอลำ กลอนลำและนักประพันธ์กลอนลำ
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับการประพันธ์กลอนลำ
4. บริบทของพื้นที่ที่ทำการวิจัย
5. ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวอีสาน

วัฒนธรรมอีสานเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ต่างไปจากถิ่นอื่นไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย วัฒนธรรมทางภาษา วัฒนธรรมด้านความเป็นอยู่ ตลอดจนวัฒนธรรมทางดนตรีและการละเล่น ซึ่งค่อนข้างจะเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสานซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะของกลุ่มวัฒนธรรม คือ กลุ่มวัฒนธรรมโคราช กลุ่มวัฒนธรรมเจียงกัณฑ์ริม และกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ ดนตรีของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม ต่างก็มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ดนตรีของกลุ่มวัฒนธรรมโคราช มีเฉพาะดนตรีประเภทขับร้อง ที่เรียกกันว่าเพลงโคราช ดนตรีของกลุ่มวัฒนธรรมเจียงกัณฑ์ริมเป็นดนตรีของชาวไทยเชื้อสายเขมร ประกอบด้วยวงกันตรึม วงมโหรี วงปี่พาทย์ เจียงต่าง ๆ และการฟ้อนเรือมอันเร หรือเต็นสาก เครื่องดนตรีต่าง ๆ ก็เหมือนอย่างเครื่องดนตรีของภาคกลาง เช่น ปี่ ซอ ฆ้องวง ระนาด และกลองชนิดต่าง ๆ ส่วนดนตรีของกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีประชากรมากที่สุด มีเครื่องดนตรีที่สำคัญคือแคน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองอีสานบรรเลงประสานเสียงประกอบการขับหรือลำ การละเล่นที่สำคัญคือการลำหรือหมอลำ เป็นเพลงพื้นเมืองที่มีบทบาทในชุมชนอีสานอย่างกว้างขวาง และได้รับความนิยมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพราะการลำเป็นเพลงพื้นเมืองที่มีท่วงทำนองไพเราะจับใจ และยังมีรูปแบบในการเสนอที่สร้างความบันเทิงแก่ผู้ฟัง และยังมีเรื่องราวต่าง ๆ ที่สะท้อนบรรยากาศและชีวิตท้องถิ่นอีสานได้เป็นอย่างดี (เจริญชัย ชนไฟโรจน์. 2530 : 67)

เจริญชัย ชนไฟโรจน์ (2530 : 87-94) ได้เขียนบทความดนตรีพื้นบ้านอีสาน ในวารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม โดยกล่าวถึง กลุ่มวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการละเล่นในอีสานสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มวัฒนธรรมโคราช มีเพลงโคราชเป็นการละเล่นที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป 2) กลุ่มวัฒนธรรมกันตรึม มีการละเล่นประเภท กันตรึม เรือมอันเร เจียงเบริน

3) กลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ มีหมอลำประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน และหมอลำผีฟ้า

คิด จินดากุล (2543 : 4) ได้กล่าวว่า ถ้าพูดถึงหมอลำเรื่องต่อกลอนและหมอลำคู่แล้ว คนอีสานต้องรู้จักกันดีว่า หมอลำที่มีชื่อเสียงเป็นปรมาจารย์ของศิลปะแขนงนี้ของภาคอีสาน เมื่อสมัย 20-30 ปีก่อนได้แก่ หมอลำทองคำ เฟ็งดี หมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ส่วนหมอลำหมู่ซึ่งเป็นหมอลำที่เล่นกันเป็นคณะ เล่นกันเป็นเรื่อง มีพระเอกชื่อทองคำ เฟ็งดี นางเอกชื่อ ฉวีวรรณ ดำเนิน เป็นหมอลำประเภท “ลำเรื่องต่อกลอน”

สุพรรณี เหลือบุญชู (2541 : 83) ได้กล่าวถึงหมอลำกลอนไว้ว่าหมอลำกลอนเป็นหมอลำที่มีความเป็นมาในระยะเวลาใกล้เคียงกับการลำพื้น เป็นการลำที่ใช้ทำนอง จังหวะเข้ากับบทลำที่เป็นบทกลอนโดยมีการลำเป็นคู่ แต่เดิมเข้าใจว่าเป็นผู้ชาย 2 คน ลำเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งเรียกว่า “ลำโจทย์-แก้” ต่อมาเมื่อผู้หญิงมีบทบาททางสังคมมากขึ้นจึงเกิดมีการลำคู่ ชาย-หญิง การลำจะบรรยายเกี่ยวกับความรัก การเกี่ยวพาราสี ดังนั้นจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลำเกี่ยว” ลำโจทย์และลำเกี่ยวถือว่าเป็นลักษณะของการลำกลอน โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่องราวต่างๆ ผสมผสานกันตามประเด็นที่กำหนดขึ้น เช่น เรื่องราวทางพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ การเมือง ตลอดจนเรื่องความรัก ระหว่างชายและหญิง ทำนองการลำประกอบด้วยทำนอง 4 ทำนอง

องค์ความรู้เกี่ยวกับหมอลำ กลอนลำและนักประพันธ์กลอนลำ

การละเล่นพื้นเมืองภาคอีสานเมื่อมีงานทำบุญเฉลิมฉลอง สิ่งที่ชาวอีสานนิยมจัดหาหรือว่าจ้างมาแสดงในงาน คือ หมอลำ ซึ่งการแสดงหมอลำเป็นมหรสพพื้นบ้านที่สำคัญที่สุดของชาวอีสาน คำว่า ลำ แปลความเอาว่า ขับร้อง มาจากคำเดิมว่า ขับลำนำ หมอลำมีกำเนิดมาจากประเพณีสื่ออย่างคือ การเล่านิทาน การว่าพญา การสูตรขวัญ และการเทศน์ หมอลำแบ่งเป็นหลายประเภท ได้แก่ หมอลำผีฟ้า หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลินและหมอลำชิง กลอนลำที่ใช้เดิมทีเดียวนำมากลอนในวรรณคดีอีสาน ซึ่งเป็นกลอนประเภทกลอนเย็นหรือกลอนกาพย์ มาใช้ลำ เช่นเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เรื่องกาพย์ศร และนางไอ่ และกาพย์เชิงบั้งไฟ (กลอนตัด) เป็นต้น ต่อมานักแต่งกลอนลำนำสัมผัสนอก ระหว่างวรรคเข้ามา เพิ่มเติมจากกลอนวรรณคดีหรือที่เรียกกันว่า กลอนนิทานหรือกลอนอ่าน มาเป็นกลอนลำ หมอลำกลอนเป็นหมอลำที่พัฒนามาจากหมอลำพื้น เดิมเป็นการลำประชันความรู้ระหว่างชายกับชาย ที่เรียกกันว่า ลำโจทย์-แก้ ต่อมาเปลี่ยนเป็นลำคู่ระหว่างชายกับหญิง จากการลำโจทย์-แก้ ก็พัฒนามาเป็นลำชิงคู่ ประกอบด้วย ชายสองหญิงหนึ่ง หรือชายสามหญิงหนึ่ง หมอลำชิงคู่ชายสามหญิงหนึ่งนี้ นิยมเรียกกันว่า หมอลำสามเกลอ หรือหมอลำสามสิงห์ชิงนาง แต่ในที่สุดก็เสื่อมความนิยมไป หันกลับมาเป็นลำคู่ ชาย-หญิง มีเนื้อหาเป็นการลำเกี่ยว จนปัจจุบัน (เจริญชัย ชนไฟโรจน์. 2530 : 87-94)

ปรีชา บัณฑิต (2544 : 3) กล่าวถึงวงการหมอลำว่า เป็นธรรมดาของธุรกิจ วงการหมอลำก็มีการเอาเปรียบกันเหมือนกับอาชีพอื่น ดังนั้น จึงให้มีการตั้งชมรมหมอลำขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนในการเจรจา ไม่ให้ผู้แสดงทุกคนถูกนายทุนเจ้าของวงคนใด คนหนึ่ง เอาเปรียบจนเกินไป รวมถึงจริยธรรมของนัก แสดงหมอลำที่มีต่อสังคม ต้องได้รับการพัฒนาให้วงหมอลำเป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม คำสอน คติพจน์ นโยบายของรัฐบาล จะถูกสื่อถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับฟังอย่างต่อเนื่อง ขณะนี้วงการหมอลำเรื่องต่อ

กลอน จะมีการขัดแย้งกันสูงในช่วงหน้างานแสดง ส่วนมากจะแย่งดาวเด่นประจำวง ซึ่งทางชมรมก็ได้เข้าไปไกลเกลี่ยให้ลดความขัดแย้งลงได้แต่ก็มักจะเกิดขึ้นทุกๆ ปี ปัญหาอุปสรรคประการหนึ่งคือนายหน้ามักโก่งค่าจ้างจากเจ้าภาพสูงเกินระดับเกณฑ์มาตรฐานเช่น วงหมอลำรับงานปกติ 65,000 บาทแต่นายหน้าไปเสนอราคาสูงขึ้นมากกว่า และแสดงไม่ได้มาตรฐาน ก็จะถูกปฏิเสธว่าจ้างจากเจ้าภาพ ทำให้เดือดร้อนเป็นแถว

บทประพันธ์ของอีสาน (เจริญชัย ชนไฟโรจน์. 2547 : 1-27) มีทั้งบทที่แต่งขึ้นเป็นแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง บทที่เป็นร้อยแก้วอาจจะเป็นนิทาน ตำนาน คำพยากรณ์ คำทำนาย คำทำนายและสภาพบ้านเมือง ส่วนบทร้อยกรองนั้น นิยมเรียกกันว่า “กลอน” เช่น กลอนเทศน์ กลอนนิทานชาดก กลอนสูตรขวัญ กลอนผญา และกลอนลำ

กลอนลำ เป็นเป็นบทร้อยกรอง ซึ่งประพันธ์โดยครูผู้แต่งกลอนลำ กลอนลำที่หมอลำใช้ลำในการแสดงลำกลอนโดยทั่วไปจะมีรูปแบบฉันทลักษณ์ 3 อย่าง คือ แบบกลอนร้อย แบบกลอนตัด และแบบกลอนเย็น โดยแบ่งตามเนื้อหาได้หลากหลายประเภท เช่น กลอนเกี้ยว กลอนนิทาน กลอนศีลธรรม กลอนพรรณนาธรรมชาติ และกลอนวิชาการ ส่วนทำนองลำที่นิยมใช้ในวงการหมอลำมีอยู่ 5 ทำนองคือ ทำทำนองลำทางสั้น ทำทำนองลำทางยาว ทำทำนองลำเตี้ย ทำทำนองลำเพลิน และทำทำนองลำเดิน ลำทางสั้นเป็นทำนองลำแบบเนื้อเต็ม ไม่มีเอื้อน ทำทำนองลำทางยาว เป็นทำนองลำแบบมีเอื้อน แสดงถึงอารมณ์โศก สะอึกสะอื้น ทำทำนองลำเตี้ยเป็นทำนองเพลงแบบสมัยนิยม มี 4 ทำนองคือ เตี้ยโขง เตี้ยพม่า เตี้ยธรรมดา และ เตี้ยหัวโนนตาล ลำเพลินเป็นทำนองแบบลำทางยาว แต่มีท่วงทีลีลาสนุกสนาน เพลิดเพลิน ส่วนลำเดินนั้นในสมัยก่อนหมายถึงทำนองเดินดง เป็นลำทางสั้นแต่ใช้แคนलयน้อยอย่างลำทางยาว ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลักษณะกลอนลำนั้น มี 2 ลักษณะคือ กลอนตัด (หรือกลอนกาพย์ก็เรียก) และกลอนเย็น กลอนตัดใช้สำหรับลำทางสั้น ที่เรียกว่ากลอนตัดเพราะตัดเป็นวรรคไครวรรคมัน จบลงวรรคใดก็ได้ ไม่ต้องรอจบเป็นบทส่วนกลอนเย็นใช้สำหรับลำทางยาว ลำเพลิน ลำเดิน ลำเตี้ยธรรมดา และเตี้ยหัวโนนตาล ที่เรียกว่ากลอนเย็น เพราะจะจบได้ก็ต้องครบองค์ทั้ง 4 วรรคนั่นเอง จึงใช้เวลานานกว่ากลอนตัด (เจริญชัย ชนไฟโรจน์. 2526 : 20-27)

วีระ สุตสังข์ (2526 : 60) ยังได้เขียนบทความเรื่อง หมอลำ ศิลป-วรรณคดีอีสาน เนื้อความกล่าวถึง ความหมายของลำและหมอลำ การลำเกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ คือ เกิดจากการเล่นต่อกลอนของเด็ก วิวัฒนาการมาเป็นบทกล่อมลูก คำผญา คำแหล่ และกลอนลำ และหมอลำมี 2 ประเภทคือ หมอลำหมู่ และหมอลำกลอน และยังแยกหมอลำหมู่ออกเป็นหมอลำเพลินและหมอลำเวียง (หมอลำเรื่องต่อกลอน)

หมอลำทุกประเภทต่างก็ใช้กลอนลำเป็นบทสำหรับลำ ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะคือ กลอนเย็น และกลอนตัด คำว่า “กลอนเย็น” ถ้าแปลความหมายตามศัพท์ก็หมายถึง กลอนที่มีลีลาเย็นเยือก ส่วนคำว่า “กลอนตัด” แปลว่า กลอนที่มีลีลากระชับ ตัดสิ่งที่เย็นเยือกออกไป กลอนเย็นมีฉันทลักษณ์ เช่นเดียวกับกลอนอ่าน และกลอนผญาเกี้ยว แต่ต่างกันที่ กลอนอ่าน เน้นเฉพาะสัมผัสใน ไม่เน้นสัมผัสนอก แต่กลอนลำเน้นทั้งสัมผัสใน และสัมผัสนอก อันที่จริงเดิมทีเดียว หมอลำก็ใช้กลอนอ่านจากนิทานมาใช้ลำโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หมอลำพื้น (หมอลำนิทาน) ส่วนใหญ่ท่องกลอนนิทานมาลำ และแม้หมอลำกลอน ก็ยังนิยมนำกลอนนิทานมาลำ เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “กลอนสรรพะกอด”

จากวรรณคดีเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ที่ขึ้นชื่อว่ามีชั้นเชิงเป็นเลิศ และนิยมเรียกกันว่ากลอนสรรพทอดเกี่ยว เพราะมีการเล่นคำ มีสัมผัส แพรวพราว เน้นสัมผัสใน ทั้งสัมผัสสระ สัมผัสพยัญชนะ และสัมผัสวรรณยุกต์

เนื้อหาในกลอนลำส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยววิถีชีวิตของคนในสังคม เช่นในสังข์คนลาว พบว่าเป็นเรื่องนิทานชาดก นิทานบุราณที่มีคติ ฮีตสิบสองครองสิบสี่ ศิลห่าศิลป์แปด คุ้มมะคุ้มโมสำหรับชีวิตประจำวัน ความรักอันบริสุทธิ์ระหว่างบ่าวสาว ฮักธรรมชาติป่าดงพงไพร แม่น้ำลำเซ ฮักมนุษย์และสิ่งแวดล้อม กลอนพัฒนาสร้างเสาเศรษฐกิจ กลอนลำพัฒนากสิกรรมปลูกฝังป่าไม้ กลอนลำผันขยายแนวทางการเมืองของพรรคและรัฐบาล กลอนลำปลุกกระตุมชาวหนุ่มให้ประกอบส่วนปกรักษาและสร้างสาประเทศชาติ กลอนลำเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์วิทยาการ กลอนลำเกี่ยวกับสรรเสริญครู และบุญคุณครู

การลำสี่พันดอนบ่เพียงแต่ให้การม่วนชื่นบันเทิงใจ ให้ความซาบซึ้งอ่อนซอนใจ ให้ความรู้ ให้ความฉลาดเฉลียว ไหวพริบ ให้สติปัญญาในขอบเขตวิชาความรู้รอบตัวต่าง ๆ ให้คติจริยธรรม ศิลธรรม อบรมแนวคิด แนวคิดที่ก้าวหน้าพัฒนาเท่านั้น แถมยังให้พลังอันศักดิ์สิทธิ์ในการผูกมิตรภาพ ผูกจิตผูกใจคนลาว แต่เหนือจดใต้ ให้ร่วมแรงสามัคคีฮักแพงกันอย่างแน่นหนาหลักซึ่งในการปกปักรักษาประเทศชาติ สร้างเสาเศรษฐกิจ ปกปักรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ (ทองคำ อ่อนมะนีสอน. 2541 : 31-32)

แต่ส่วนหลายแม่เน้นหนักใส่ ลำเกี่ยวกับบ่าวเกี้ยวสาว ลำสั่งสอนผัวเมียในศิลห่าและฮีตสิบสองครองสิบสี่ ลำโจทย์ล่ำถามเรื่องบุญเรื่องบาป เรื่องพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ชาดกต่าง ๆ เช่น กภาพเทศ ศิลป์ชัย แต่งอ่อน จำปาสี่ต้น ลินทอง ... ลำสาต ลำดำ ลำป้อย ลำเวรใส่กัน กลอนกระตู้ปัญหา กลอนทำทนายชูขวัญ (ทองคำ อ่อนมะนีสอน. 2541 : 198)

ฉันทลักษณ์ ของกลอนลำแบ่งเป็น 3 ประเภท (เจริญชัย ชนไพโรจน์. 2526 : 1-99) คือ 1) กลอนไสกหรือกลอนร้าย 2) กลอนกาพย์หรือกลอนตัด 3) กลอนเย็นหรือกลอนนิทาน

ทำนองลำ ทำนองลำที่สำคัญและเป็นหลักสำหรับหมอลำ มีอยู่หลายทำนอง คือ 1) ทำนองลำทางสั้น 2) ทำนองลำทางยาว 3) ทำนองลำเดิน (ลำยาว) 4) ทำนองลำเตี้ย 5) ทำนองลำเพลิน และ 6) ทำนองเพลงลูกทุ่ง ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะทำนองของหมอลำกลอน คือ 1) ทำนองลำทางสั้น 2) ทำนองลำเดิน 3) ทำนองลำทางยาว และ 4) ทำนองลำเตี้ย

ทำนองลำทางสั้น หมายถึงทำนองลำแบบเนื้อเต็ม ไม่มีเอื้อน ยกเว้นตอนขึ้นต้น คือตอน “โอละนอ” การลำทางสั้นของ หมอลำवादขอนแก่น นิยมใช้แคนลายสุดสะแนน ส่วนหมอลำवादอุบล นิยมใช้แคน ลายไป๋ซ่าย ทำนองลำเดิน เป็นการลำทางสั้นอีกแบบหนึ่ง เดิมเรียกว่า ทำนองลำเดินดง เพราะเป็นการลำพรรณนาถึงธรรมชาติ อันได้แก่ป่าดงพงไพร ปัจจุบันนิยมเรียกกันว่า “ลำยาว” เพราะก่อนจะลำ หมอลำมักจะขึ้นนำว่า “ยาว ยาว ยาว” ซึ่งหมายถึงการเดินทางอย่างรีบเร่ง หรือรีบร้อน ทำนองลำยาว หรือลำเดินดง นี้ บางทีเรียกว่า ลำสี่พันดอน (แต่ที่จริงแล้วไม่ใช่) หมอลำवादขอนแก่น นิยมลำเดินดงหรือลำยาว โดยบิดผันทำนองลำให้เข้ากับแคนลายน้อย อย่างเดียวกับกำทางยาว (หมายความว่า ใช้จังหวะลำทางสั้น แต่ใช้เสียงแบบลำทางยาว) ทำนองลำทางยาว หมายถึงทำนองลำที่มีลีลาเอื้อนเสียง สะอึกสะอื้น ส่วนทำนองลำเตี้ย หมายถึงทำนองลำ แบบเนื้อเต็มคล้ายเพลงลูกทุ่ง ลำเต้

ยมีอยู่ 4 ทำนอง คือ 1) ทำนองเต้ยโขง 2) ทำนองเต้ยพม่า 3) ทำนองเต้ยธรรมดา และ 4) ทำนองเต้ยหัวโนนตาล

นักแต่งกลอนลำ ผู้ที่จะเป็นนักแต่งกลอนลำ นอกจากจะมีพรสวรรค์แล้ว ยังต้องศึกษาหาข้อมูลในเรื่องต่อไปนี้ คือ (พิมพ์ รัตนคุณศาสตร์.2534, 3-4)

1. การหาทำนอง การฝึกทำนอง (वादลำ) ผู้ที่เก่งคือผู้ชำนาญกับवादลำ ก็เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เขียนบทกลอนได้ดี
2. การศึกษาลักษณะคำประพันธ์ให้คล่องใจ ตามवादลำชนิดต่าง ๆ ก็เป็นการช่วยเสริมให้การเขียนได้ดี
3. ความแตกฉานในภาษาไทยอีสาน ทั้งภาษาไทยอีสานโบราณ ภาษาประจำท้องถิ่นของอีสานแต่ละท้องถิ่น ตลอดภาษาบาลีด้วย และรู้จักเลือกสรรหาคำ ที่จะนำมาร้อยกรอง เข้ากันได้ยิ่งช่วยให้เขียนกลอนต่าง ๆ ได้ดี
4. เสียงร้องเป็นเสียงลำยิ่งสำคัญมาก บางคนเขาเสียงดีจริง ๆ ก็เป็นพรของเขา พวกนี้หากินง่าย รวย แต่ผู้เสียงไม่ดี เขาใช้เสียงเขาเป็นคำ เขาลำเป็น เขาก็ลำได้ดี ผู้มีเสียงเสนห์ในตัว และใช้เสียงเป็น ก็ใช้การได้ อุปกรณ์หรือคุณสมบัติที่กล่าวนี้ คือเครื่องมืออีกประเภทหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้เขียนกลอนได้ง่ายเข้า ส่วนบุคลิกลักษณะ ท่าที ท่าทาง การแต่งกาย มาลา ลวดลายพ่อน เป็นสมบัติอมตะของหมอลำ

อีกทัศนะหนึ่งเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักแต่งกลอนลำ คือ (เสงี่ยม บึงไสย. 2533 : 30-31)

1. เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาและฉันทลักษณ์ของกลอนลำเป็นอย่างดี รู้จักเลือกถ้อยคำสำนวนและรูปแบบที่เหมาะสมในการประพันธ์ เพื่อสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพในกลอนลำที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
2. เป็นผู้มีความรู้ในด้านท่วงทำนองลำเป็นอย่างดี รู้จักจังหวะลีลาของการลำสำหรับกลอนลำแต่ละบท
3. เป็นผู้มีความรักการค้นคว้า ให้มีความรู้กว้างขวาง มีเนื้อหาสาระที่ถูกต้องและสอดคล้องกับสถานการณ์ในสังคม เพื่อสร้างความศรัทธาและความสนใจจากผู้ชม
4. เป็นผู้มีความทักษะและปฏิภาณไหวพริบในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด และมีเทคนิคในการนำเสนอที่ดี

เสวต จันทะพรม (2523) ได้กล่าวถึงผู้แต่งกลอนลำ และคณะหมอลำไว้ว่าครูกลอนหรือครูแต่งกลอนเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะ เพราะการลำกลอนและการลำกลอนเรื่องเหล่านี้ต้องสอดใส่ศิลปวัฒนธรรมของเรื่องราวในอดีต ทุกบทบาททุกตอนจะสัมพันธ์กันและสละสลวยด้วยถ้อยคำดินแดนที่น่าจะได้ชื่อว่า “เมืองแห่งหมอลำ” คือ จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันหมอลำหมู่เป็นขวัญใจของคนอีสานอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันหมอลำที่อยู่อันดับแนวหน้า จึงเป็นคณะซูปเปอร์ศรีอุบล คณะสไบทอง คณะรังสีมันต์

วิธีการในการแต่งกลอนลำที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของผู้แต่ง เช่น หมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง แยกประเด็นการศึกษาเทคนิคการแต่งกลอนลำแบ่งได้เป็นสามประการ คือ แหล่งข้อมูล บรรยากาศและสถานที่ และวิธีการแต่ง

ในการแต่งกลอนลำของ หมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง นอกจากวิธีการแต่งดังกล่าวแล้วยังมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการแต่งกลอนลำแต่ละกลอน ดังนี้

1. แต่งตามความนิยมในการฟังของผู้ฟัง จากการศึกษากลอนลำของหมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง พบว่ากลอนลำส่วนใหญ่ ที่แต่งขึ้นนั้นจะคำนึงถึงความนิยมของผู้ฟังมากทั้งด้านเนื้อหาและทำนอง เช่น การแต่งกาย การละเล่น ทำนองลำซึ่ง เป็นต้น จึงทำให้กลอนลำที่แต่งนั้นมี เนื้อหาและทำนองลำ โดยนำสิ่งที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟัง เช่น ประมาณปี พ.ศ. 2520 ความนิยมของประชาชน ขณะนั้น นิยมการเต้นรำจังหวะบัมพ์ เป็นการเต้นรำโดยการนำอวัยวะบางส่วนของร่างกาย เช่น สะโพก ไหล่ ขา ชนกันตามจังหวะดนตรี หมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง ได้แต่งกลอนลำชุดเดี่ยวบัมพ์ และได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง

2. การเน้นจุดประสงค์ของกลอนลำแต่ละกลอน โดยการเน้นให้เห็นถึงสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงในเนื้อหากลอนลำอย่างชัดเจน เช่น กลอนลำนั้นกล่าวถึงความผิดหวังในเรื่องความรัก เนื้อหา กลอนลำจะเน้น ไปที่ความทุกข์เศร้าจากความผิดหวังนั้นแต่จะไม่กล่าวถึงความสุขในเรื่องความรัก จากการศึกษาพบว่า กลอนลำของ หมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง มีการเน้นในด้านนี้มาก มีการให้รายละเอียดต่างๆ ที่กล่าวถึงในกลอนลำโดยการบรรยายเป็นกลอนลำตามลำดับ ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพพจน์ตามเนื้อหา กลอนลำได้อย่างชัดเจน

3. มีแรงจูงใจ เป็นการเร้าความสนใจของผู้ฟัง อยากติดตามกลอนลำนั้นตั้งแต่ต้นจนจบกลอน จากการศึกษาพบว่า กลอนลำของ หมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง มีการจูงใจผู้ฟังโดยการเกริ่นด้วยความโอ้อวด การบรรยายหรือพากย์หัวกลอน ก่อนการลำ และนอกจากนั้น ในกลอนลำมีการลำดับเนื้อหาที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

ราตรี ศรีวิไล (2545 : 3) กล่าวถึง “ครูกับลูกศิษย์” ว่า ไม่ว่าจะเป็อดีตหรือปัจจุบัน ผู้ที่มาเรียนลำนั้มาด้วยความสมัครใจ เพราะความมีใจรัก และอาจจะมีบางส่วนที่ เกิดจากพ่อแม่ชักนำ ซึ่งเยาวชนเหล่านี้ อาจจะมีพรสวรรค์หรือไม่ก็ตาม ถ้ามีใจรักแล้วมักจะประสบความสำเร็จ คนที่มีพรสวรรค์ หากไม่มีใจรักจะประสบความสำเร็จได้ยาก ในการฝากตัวเป็นศิษย์ ผู้เรียนต้องนำดอกไม้ธูปเทียนมาบูชาครู คือต้องมีการยกครูหรือไหว้ครูก่อน หรือที่เรียกกันว่า “การไหว้อัยยอครู สิ่งทีศิษย์นำมาไหว้ครูว่านั้นเรียกว่า “คายนั้” หรือ “คายนั้” ถ้าเป็นคายนั้สำหรับเรียนลำกลอน หรือหมอลำกลอนซึ่งได้แก่

1. ผ้าขาว
  2. เงินหนึ่งสลึง
  3. ดอกไม้ขาว 1 คู่
  4. เทียนเล่มบาท 1 คู่
  5. มะพร้าวอ่อน 1 ลูก
- สำหรับคายนั้หมอลำหมู่ได้แก่
1. เหล้ากั้อง (เหล้า 1 กั้ง หรือ 1 แก้ว แต่ในทางปฏิบัติแล้วมักจะเป็นขวดขั้ นไป)
  2. ไช้หน่วย (ไช้ 1 ฟอง)
  3. แป้งทาหน้า
  4. หวี
  5. แวนหรือกระจกส่องหน้า

6. นำ มันทาหม
7. ดอกไม้
8. เทียนน้อย
9. ชันห้า
10. ชันแปด

11. เทียนเล่มบาท (เทียนที่มีน้ำหนัก 1 บาท ไม่ใช่เทียนราคา 1 บาท) 1 คู่

พื้นฐานความรู้ของนักแต่งกลอนลำ ทั้งในประเทศไทยและประเทศลาว มักมีประสบการณ์ พื้นฐานคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ บรรดานักแต่งกลอนลำ นักกวี หมอพญา หมอลำ ส่วนมากก็ได้เข้าบวช เรียนเป็นเณร เป็นครูมาก่อน และความรู้ที่ได้เรียนในขณะบวชเรียน ได้เป็นสมบัติภายใน ติดตัวไป ทุกที่ อาจารย์แต่งกลอนลำส่วนมากจะเป็นพระสงฆ์ที่เป็นอาจารย์ใหญ่อยู่ในวัด ผู้มีความรู้อย่าง กว้างขวางในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ฎีกา วิชาต่าง ๆ ที่สังคมเคารพนับถืออย่างสูง หรือไม่เช่นนั้นก็เป็น เชียง ทิด จารย์ จารย์ชา จารย์ครู และมหา ที่สึกออกจากวัดมาเป็นคฤหัสถ์แล้ว เป็นผู้ประพันธ์ ประดิษฐ์ แต่งกลอนเพื่อให้หมอลำไปลำ ตามความเป็นจริงแล้วอาจารย์ผู้แต่งกลอนลำเก่ง ๆ ส่วนมากไม่เป็นหมอลำ คือลำไม่เป็น แต่ก็มีหมอลำใหญ่บางคนมีพรสวรรค์ และความสามารถพิเศษประจำตัว คือทั้งแต่ง กลอนเก่งและลำเก่ง หมายความว่า แต่งเอง ลำเอง (ทองคำ อ่อนมะนีสอน. 2541 : 19-40)

องค์ความรู้และหลักการเกี่ยวกับรูปแบบและฉันทลักษณ์ของกลอนลำนี้ ผู้วิจัยได้นำไป วิเคราะห์การแต่งกลอนลำ ของนักประพันธ์กลอนลำ นุ่ม เย็นใจ

องค์ความรู้เกี่ยวกับการประพันธ์กลอนลำ

ลักษณะในการประพันธ์กลอนลำ เกิดจากการบูรณาการด้านถ้อยคำ สำนวน ฉันทลักษณ์และ เนื้อหา ที่ปรากฏในกลอนลำ เนื่องจากถ้อยคำ สำนวน ย่อมมีพลังก่อให้เกิดการสะท้อนต่ออารมณ์ของ ผู้อ่านหรือผู้ฟังการลำ เช่นคำคม การสัมผัสนอกสัมผัสใน เช่น กลอนล่องโขงของหมอลำขันทอง ธงภักดิ์ ที่ว่า

โนอน นี้น้องกะยังได้ไว้   เจ้าได้ว่า
 ไม้เอ๋ยไม้ซีลัมพาดง่า   ตะพุ่นวะเตี้ยงมา
 วะเตี้ยงมา .....   ละน้ำ

(ทองคำ อ่อนมะนีสอน. 2541 : 19)

นอนี้น้อง สัมผัสใน ได้ว่าเจ้าได้ว่า สัมผัสใน เจ้าได้ว่า ไม้เอ๋ยไม้ซีลัมพาดง่า ว่าสัมผัสกับง่า เป็นสัมผัสนอก สัมพาดง่า เป็นสำนวนคำคม ประเภทคำพังเพย แบบอุปมาอุปมัย ว่าพลาดไปแล้วแต่ไม่ สิ้นหวัง ยังกลับฟื้นขึ้นมาตั้งต้นใหม่อีกได้

กลอนนี้ให้ทั้งบรรยากาศ ความหมายที่เป็นมโนภาพและอุปมาอุปมัยที่ก่อให้เกิดความกินใจ และปิติ นอกจากนี้ยังมีกลอน “ลมพานต้องหวนป่าข้าวถอก” ของหมอลำบุญยัง สุภาพ ความว่า

“... จึ่งว่าลมพานต้อง ห้วนป่าข้าวถอก
 ผักพ่องเป็นดอกตัว ตามต้ายระหว่างหนอง
 หมองใจกัน กระสันแแต่อยู่กลางทุ่ง
 ผมปงเอยตัดกูดคู้ เป็นคลื่นจั่งทะเล ...”

(ทองคำ อ่อนมะนิสอน. 2541 : 20)

กลอนนั้นนอกจากให้รสในการสัมผัสในสัมผัสสนอกแล้ว ยังให้เห็นสภาพทางธรรมชาติและ
 นิเวศวิทยา ของทุ่งนา นาข้าวออกรวงที่งดงามท่ามกลางดอกผักพ่องที่เหลืองอร่าม สาวนาเห็นแล้ว
 กระสันถึงความรักอยู่กลางบรรยากาศของทุ่งอด ส่วนฉันทลักษณ์ เป็นกลอน...ซึ่งมีความยาวปานกลาง
 อยู่ระหว่างกลอนแปด กลอนเก้า และกลอนสิบเอ็ด สิบสอง สามารถนำไปลำลองหรือลำทางยาวได้ดี
 ทำให้มีพลังสะท้อนอารมณ์ได้

กลอนนี้ให้ภาพบรรยากาศในท้องนายนามข้าวออกรวง
 นอกจากนี้ที่กล่าวมายังมีบางตอนจากกลอนล่องโขง ของชั้นทอง ธงภักดิ์ ความว่า

“... โอนอ เหลียวลงไปทางใต้ ดอนเจียงเฮียงฮ่ม
 เห็นแต่ธาตุนม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ หน้คนไหว้อยู่บ่เขา
 หากแมนธาตุนพระเจ้า ตั้งแต่ก่อนปางปฐม
 เป็นที่เจดีย์สูง หมู่คนถนอมไหว
 ไหลลงไปทางใต้ ดอนสาคามเวส
 ลมหากตีฟาดต้อง กระแสน้ำไ่งละออง ...”

(ทองคำ อ่อนมะนิสอน. 2541 : 21)

กลอนนี้ให้ความประทับใจด้านความงดงามของธรรมชาติสองฝั่งโขง และเชื่อในพุทธศาสนา
 และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวลาวและชาวไทย (เจริญชัย ขนไพโรจน์ : 2547,21)

หลักการนี้ ผู้วิจัยได้นำไปใช้วิเคราะห์องค์รวมของ ลักษณะการประพันธ์ในกลอนลำสำหรับ
 นักประพันธ์กลอนลำ

บริบทของพื้นที่ที่ทำการวิจัย

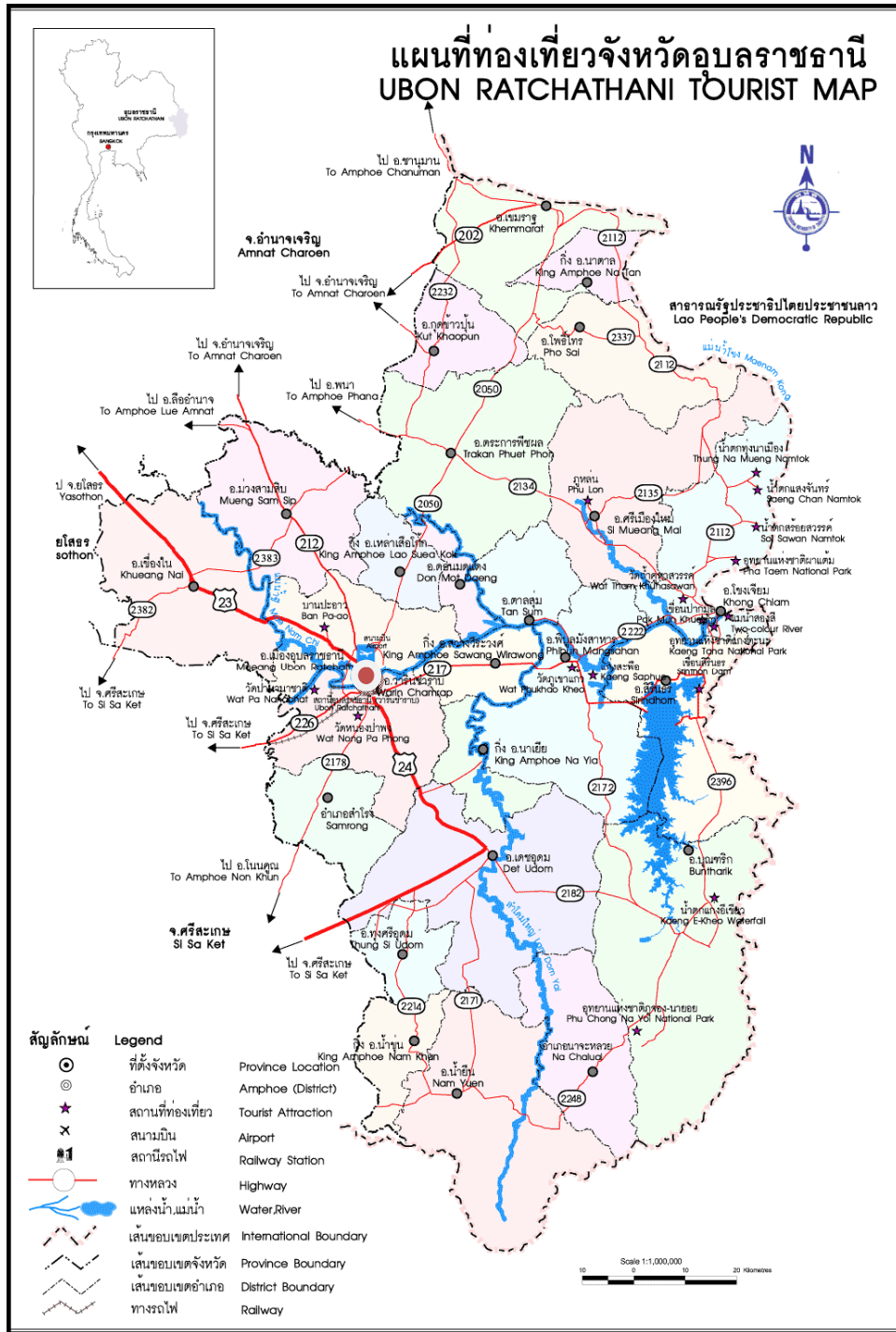
จากผลการสำรวจเบื้องต้น พบว่าจังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานีอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เป็นระยะทาง 629 กิโลเมตร มีแม่น้ำไหลผ่าน
 ตอนกลางของพื้นที่ ดินแดนแถบนี้มีชนชาวข่าและส่วย อพยพมาจาก กรุงศรีสัตนาคนหุต เข้ามาอาศัย
 อยู่ตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าฟ้าจุฬาโลก ท้าวคำผงได้รวบรวม
 ผู้คนมาตั้งหลักแหล่งในบริเวณที่ราบลุ่มริมแม่น้ำมูลและภายหลังได้รับการแต่งตั้งเป็นพระประทุมวรราช

สุริวงค์ เจ้าเมืองจังหวัดอุบลราชธานีคนแรก จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ประมาณ 15,517 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็นหลายอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอโขงเจียม อำเภอเขื่องใน อำเภอเขมราฐ อำเภอเดชอุดม อำเภอนาจะหลวย อำเภอน้ำยืน อำเภอบุญทริก อำเภอตระการพืชผลอำเภอกุดข้าวปุ้น อำเภอม่วงสามสิบ อำเภอวารินชำราบ อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอตาลสุม อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอสำโรง อำเภอดอนมดแดง อำเภอสิรินธร อำเภอทุ่งศรีอุดม อำเภอนาเยีย อำเภอนาตาลอำเภอเหล่าเสือโก้ก อำเภอสว่างวีระวงศ์ อำเภอน้ำขุ่น

จังหวัดอุบลราชธานีได้ก่อตั้งมาเป็นเวลากว่า 200 ปี บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านการเมือง การปกครอง การทหาร การศึกษา การศาสนา และศิลปวัฒนธรรมสืบทอดมา จนถึงปัจจุบันก็เพราะบุคคลในท้องถิ่นให้ความร่วมมือในการสร้างความเจริญ ให้กับบ้านเมือง ในการพัฒนาในแต่ละด้านนั้นได้มีบุคคลที่มีบทบาทเด่นชัดในด้านนั้น ๆ เป็นปัจจัยหลัก ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า ส่งเสริมชื่อเสียงเกียรติคุณให้กับจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งควรแก่การภูมิใจและควรค่าแก่การศึกษาผลงานของท่านเพื่อนำไปเป็นแบบอย่างเพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ในการพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี ให้เจริญรุดหน้าไป และจนได้ชื่อว่าเป็น "ดินแดนแห่งนักปราชญ์" ที่ได้รับการขนานนามมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 โดยมีบุคคลสำคัญที่สร้าง คุณประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นจำนวนมาก

เนื่องจากการวิจัยเรื่องการประพันธ์กลอนลำของศิลปินในจังหวัดอุบลราชธานีนี้ เน้นที่การวิเคราะห์องค์ประกอบของกลอนลำ พื้นที่ที่ทำการวิจัย จึงได้แก่พื้นที่อันเป็นที่อยู่ปัจจุบันของนักวิชาการนักปราชญ์พื้นบ้าน ผู้รู้ ตลอดจนนักประพันธ์กลอนลำ จากการสำรวจเบื้องต้น

แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2553 : 7)

ภาพประกอบ 2 แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

1. ทฤษฎีประวัติศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่จะนำไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์วิทยาและวัฒนธรรม กล่าวถึงลักษณะของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนทางประวัติศาสตร์ มีพัฒนาการในเบื้องต้นโดยการอธิบายถึงการแพร่กระจายและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคม สังคมที่มีการพัฒนาต่ำก็จะมีแนวคิดความอ่านต่ำกว่าสังคมที่มีการพัฒนาการสูง มีการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เข้ามาศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการพัฒนาสังคมตลอดจนสาเหตุและกระบวนการทั้งหมด โดยสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีนี้คือ กลุ่มวัฒนธรรมและสังคมแต่ละแห่งย่อมมีความเป็นเอกภาพของตนเอง เช่น มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพอากาศ ทรัพยากรและวัฒนธรรม เป็นของตนเอง การสร้างสรรค์หรือพื้นทางประวัติศาสตร์ของชุมชนจะต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าในเชิงลึก และจะต้องมีการศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนข้างเคียง เพราะเขาเชื่อว่าชุมชนข้างเคียงน่าจะมีบางสิ่งบางอย่างหรือหลาย ๆ อย่างที่คล้ายคลึงกันได้ และการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนจะทำให้รู้ว่ารากฐานของวัฒนธรรมใดเป็นของชุมชนนั้น ๆ โดยแท้จริง หรือเป็นการยืมหรือ การแพร่กระจายมาจากชุมชนอื่น (Murphy. 1996 : 1-5)

2. ทฤษฎีโครงสร้างนิยม ถือว่าโครงสร้างทางความคิดของมนุษย์ในทุกวัฒนธรรมจะเหมือนกัน กระบวนการทางความคิดเกิดขึ้นเป็นสองขั้วที่ตรงกันข้ามกัน เช่น ร้อน-หนาว ชาย-หญิง วัฒนธรรม-ธรรมชาติ ดิบ-สุก เป็นต้น นักวิจัยจะค้นพบกระบวนการคิดที่ซ่อนอยู่โดยการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบภายในสังคมเช่น ระบบเครือญาติ ตำนาน และภาษา การที่เราจะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของระบบ เราจะต้องรู้จักองค์ประกอบแต่ละส่วนของวัฒนธรรมนั้น ๆ (งามพิศ สัตย์สงวน. 2542 : 34) ทฤษฎีหน้าที่นิยม องค์ประกอบของสิ่งมีชีวิตย่อมรวมตัวเข้าเป็นระบบหน้าที่ของส่วนประกอบแต่ละส่วนก็ช่วยทำหน้าที่ให้สิ่งมีชีวิตนั้นดำรงตนอยู่ได้ และสามารถสืบทอดหรือขยายเผ่าพันธุ์ได้ เปรียบเทียบได้กับสมาชิกของสังคมแต่ละส่วนก็ต้องทำหน้าที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้ แม้องค์ประกอบบางส่วนอาจต้องสูญหายหรือล้มตายไป (งามพิศ สัตย์สงวน. 2542 : 33)

3. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นิยม เป็นทฤษฎีที่ต่อเนื่องจากทฤษฎีวิวัฒนาการที่เชื่อว่าสังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงจากการมีโครงสร้างง่าย ๆ ไปสู่โครงสร้างที่หลากหลายและสลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ เหมือนวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่เริ่มต้นจากพืชและสัตว์ชั้นต่ำไปสู่พืชและสัตว์ชั้นสูง ต่อมานักทฤษฎีกลุ่มนี้ได้เสนอทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ซึ่งเน้นเรื่องการจัดระเบียบทางสังคมที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้น องค์ประกอบทางสังคมอันใดที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมหรือต่อวิถีชีวิตของคนได้ สิ่งนั้น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ ถ้าสิ่งใดไม่มีประโยชน์ หรือไม่ได้ใช้ สิ่งนั้นก็ย่อมสูญสิ้นไป (งามพิศ สัตย์สงวน. 2542 : 35)

4. ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีนี้ เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมรวมกัน และต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจาย วัฒนธรรมขึ้นแล้ว สังคมที่เจริญกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ และในทำนองเดียวกันสังคมที่ด้อยกว่าอาจจะไม่รับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญกว่าก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา มากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคม หรือถ้ามีก็มักจะเกิดจากการนำสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับของ

ที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นของใหม่ ที่ไม่เคยมีมาก่อน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2536 : 41)

5. ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ Aesthetics Theory หรือ Rasa Theory เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความงามหรือความไพเราะ ต้นตำรับของทฤษฎีนี้ปรากฏในตำราทางวิทยาศาสตร์ของอินเดีย เดิมก็เน้นด้านนาฏศิลป์ แต่ก็นิยมใช้แพร่หลายในจิตรศิลป์แขนงอื่น ๆ เช่น ทัศนศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และวรรณศิลป์

ทฤษฎีดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้นำไปเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และตรวจสอบด้านการประพันธ์ กลอนลำและปัจจัยเกื้อหนุนในการสร้างสรรค์กลอนลำของนักประพันธ์กลอนลำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ชมพูนุท เมฆเมืองทอง (2540 : 415-416) ได้วิจัยวิเคราะห์อรรถถ้อยคำในบทละคร ร้อยกรอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบว่ากลวิธีในการสร้างอรรถถ้อยคำของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ วิธีการพรรณนา และวิธีการเปรียบเทียบ การพรรณนา จะใช้สร้างภาพของตัวละครและธรรมชาติอย่างละเอียด การพรรณนาสภาพบุคคล พระองค์จะกล่าวถึง รูปร่าง บุคลิก พฤติกรรม ตลอดจนชาติกำเนิด และลักษณะนิสัยของตัวละครอย่างละเอียด การพรรณนาธรรมชาติ จะเลือกพรรณนาเฉพาะธรรมชาติอันเป็นฉากที่สัมพันธ์กับการดำเนินเรื่อง และการสร้างบรรยากาศทั้งสิ้น การสร้างภาพจะให้เห็นภาพที่ละเอียด ทั้งรูปลักษณ์ กลิ่น สี รสชาติ

ศิราภรณ์ ปทุมวัน (2540 : 236-237) ได้วิจัยบทบาทของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทสำคัญที่สร้างเสริมให้หมอลำ ฉวีวรรณ ดำเนิน มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของมหาชน ได้แก่ บทบาทด้านศิลปะการแสดง เป็นผู้รักษา ขนบในการลำอย่างเคร่งครัด ให้ความสำคัญในการแต่งกาย บทบาทด้านการสอน การถ่ายทอด บทบาท ด้านการแต่งกลอนลำ และบทบาทด้านการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่

วุฒิศักดิ์ กตะศิลา (2541 : 55-149) ได้วิจัยบทบาทของหมอลำราตรี ศรีวิไล ผู้บุกเบิก ลำซิ่ง การแต่งกลอนลำ หมอลำราตรี ศรีวิไล แต่งกลอนลำสำหรับตัวเองและลูกศิษย์ ใช้ในงานลำทั่วไป ในงานประกวด และในงานรณรงค์ต่าง ๆ ของหน่วยราชการ กลอนลำ มีเนื้อหาที่ทันสมัยและทันต่อ เหตุการณ์ อยู่เสมอด้านการประยุกต์และพัฒนาศิลปะการแสดงหมอลำ หมอลำราตรี ศรีวิไล ได้พัฒนา ลำกลอนจนเกิดเป็นลำกลอนซิ่ง มีการนำเอาเครื่องดนตรีในวงดนตรีลูกทุ่งมาใช้ประกอบการลำซิ่ง แต่ ยังคงรักษาแก่นไว้ พร้อมทั้งพัฒนาลำกลอนซิ่งไปสู่ลำซิ่งคอนเสิร์ตในที่สุด

สมพงษ์ บุตรกำฟ้า (2541 : 193-195) ได้วิจัยวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองในวารสาร สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ช่วง พ.ศ. 2531-2537 ผลการศึกษาพบว่า ด้านรูปแบบ เปลี่ยนจาก ฉันทลักษณ์เดิมเป็นส่วนใหญ่ เพราะผู้ประพันธ์ให้ความสำคัญด้านเนื้อหามากกว่ารูปแบบ ในด้านเนื้อหา เป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพสังคม เสนอเนื้อหาแนวสันนิษฐาน เพื่อนำสู่การสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมที่ดีขึ้น ส่วนด้านศิลปะในการใช้ภาษา ใช้คำและภาษาที่มีความหมายแฝง คำอุปมาอุปมัย และคำที่ก่อให้เกิด จินตภาพ

พรพิมล พิมพ์สวัสดิ์ (2542 : 245-248) ได้วิจัยสุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของไพโรรินทร์ ขาวงาม ลักษณะของสุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของไพโรรินทร์ ขาวงาม มีทั้ง 4 ลักษณะคือ 1) สุนทรียด้านรูปแบบ 2) สุนทรียด้านการใช้คำ 3) สุนทรียด้านความหมาย และ 4) สุนทรียด้านความประสมกลมกลืนของรูปแบบ เนื้อหา และความคิด สุนทรียภาพด้านรูปแบบ มี 2 ลักษณะคือ การใช้รูปแบบฉันทลักษณ์ และกลวิธีในการนำเสนอร้อยกรอง กลวิธี ในการนำเสนอร้อยกรองใช้ 2 วิธี คือการนำเสนอด้วยรูปแบบคำประพันธ์และการนำเสนอเนื้อหา มีการใช้คำที่เรียบง่าย แทรกสำเนียงพื้นถิ่นอีสานอย่างประณีต เสริมสร้างความอลังการทั้งด้านเสียงและความหมาย ทำให้ผู้อ่าน ได้อรรถรส โดยการเล่นคำ เล่นสัมผัส ผสมผสานกับการใช้กวีโวหาร ในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างไพเราะ ลึกซึ้ง

วันดี กรุณาการ (2542 : 237-238) ได้วิจัยสุนทรียภาพในบทหนึ่งตระกูลของหนังสือทองหล่อ ผลจากการวิจัยพบว่า สุนทรียภาพในบทหนึ่งตระกูลของหนังสือทองหล่อ เกิดจากความงามของ รสคำ รสความ และท่วงทำนองลีลา สุนทรียภาพนั้นรสนั้นเกิดจากความงามในด้านเสียงที่มาจากการใช้สัมผัส มีทั้งสัมผัสสระ สัมผัสอักษร กาช่อนเสียง การเลียนเสียงธรรมชาติ การเลือกสรรถ้อยคำ รวมทั้งการใช้ภาษาถิ่น สุนทรียภาพด้านรสนั้น พบว่า บทหนึ่งตระกูลของหนังสือทองหล่อเต็มไปด้วยรสวรรณคดีทั้ง 9 รส และมีความโดดเด่นในการใช้สำนวนโวหารประเภทต่าง ๆ ส่วนท่วงทำนองและลีลาในการประพันธ์นั้น พบว่ามี 3 ลีลา คือ ลีลาเร่เร่ ลีลารุนแรงและลีลาประสานความงามทั้งสามด้านนี้ ประสมกลมกลืนกันทำให้บทหนึ่งตระกูลของหนังสือทองหล่อ มีสุนทรียภาพและได้รับความนิยมจากผู้ชมอย่างกว้างขวาง

อำนาจ นันทะเสน (2543 : 80-162) ได้วิจัยรูปแบบร้อยกรองอาเศียรวาทร่วมสมัยมี 3 ลักษณะ คือ รูปแบบที่มีฉันทลักษณ์ ร้อยกรองประยุกต์ และร้อยกรองประดิษฐ์ใหม่ ด้านเนื้อหาพบว่า มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสวดบูชาพระพุทธรูป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินี และพระบรมวงศานุวงศ์ ส่วนกลวิธีในการแต่งพบว่า มีการนำเสนอร้อยกรองแบบบอกเล่า แบบสดุดี และแบบเทศนา ใช้กลวิธีการแต่ง โดยยึดตามขนบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ขนบดั้งเดิม

น้ำเพชร ศิริพร (2544 : 99-105) ได้วิจัยวิเคราะห์ร้อยกรองจากวารสารเนชั่นสุดสัปดาห์ พบว่า ด้านศิลปะการใช้ภาษา กวีสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาด้วยถ้อยคำภาษาที่ได้เลือกสรรกลั่นกรองแล้ว จึงทำให้ภาษาที่ใช้มีความไพเราะ ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ความรู้สึกและจินตนาการตามไปด้วย ภาษาที่กวีได้เลือกสรรมา อาจมีลักษณะพิเศษ เช่น การซ้ำคำ การซ้ำความ และลีลาจังหวะของคำที่ไพเราะ ซึ่งสามารถจะถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของกวีให้แก่ผู้อ่านได้ตรงตามที่กวีต้องการ คุณค่าของวรรณกรรมร้อยกรองในเชิงวรรณศิลป์คือ บทร้อยกรองเป็นทั้งสื่อและสารมีรูปแบบและเนื้อหาทำให้เห็นความงามของภาษาที่กวีนำมาผูกร้อยอย่างเป็นระเบียบ

ชัชวาท มาเพชร (2545 : 87-88) ได้วิจัยภูมิปัญญาทางคีตศิลป์ของหมอลำป.ฉลาดน้อย พบว่า มีรูปแบบเป็นกลอนลำทางยาว มีศิลปะการใช้เสียง 6 ประเภทคือ ด้านเสียง ด้านคำร้อง ด้านการเอื้อน ด้านจังหวะ ด้านการหายใจ และด้านอารมณ์ ด้านเนื้อหามีกลอนเกี่ยวกลอนศีลธรรม กลอนพรรณนาธรรมชาติ ในการใช้ภาษา เป็นการใช้อย่างเหมาะสมสำหรับถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก มีทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน มุ่งเน้นให้เห็นภาพที่ชัดเจน ใช้ถ้อยคำที่ให้ความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ สอดแทรกคติธรรมคำสอนแก่ผู้ฟัง

วันเพ็ญ แสงพันธุ์ (2545 : 62-69) ได้วิจัยปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการแสดงของหมอลำบุญเพ็ง ไผ่ผิวชัย หมอลำบุญเพ็ง ไผ่ผิวชัย ประสบผลสำเร็จในด้านศิลปะการแสดงหมอลำด้วยองค์ประกอบดังนี้ คือ ด้านวรรณศิลป์ หมอลำบุญเพ็ง ไผ่ผิวชัย เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการใช้ภาษาทั้งภาษาถิ่นและภาษาไทยกลาง เนื้อหาของกลอนลำมีเนื้อหาเฉพาะตัว รวมทั้งมีกระแสเสียงทำนอง และจังหวะลีลาในการลำ แตกต่างจากหมอลำท่านอื่น ด้านจริยธรรมก็มีพฤติกรรมที่มีพฤติกรรมในการปฏิบัติตนและในการลำที่ดั่งงาม ด้านศิลปะการแสดงก็มีอัตลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะป็นवादพ็อน वादลำ ด้านสังคมก็เป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างมาก จนได้รับเกียรติ เป็นศิลปินแห่งชาติ ในปี 2540

แก้วตา จันทรานุสรณ์ (2546 : 2214-216) ได้วิจัยการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ในกลอนลำเรื่องร่วมสมัย พบว่า กลอนลำเรื่องแนวใหม่มุ่งนำเสนอสภาพปัญหาในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในชนบทอีสาน ที่ปรารถนาจะยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ด้วยการเดินทางสู่เมืองใหญ่ เพื่อขายแรงงาน แต่กลับต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้ชีวิตมีความยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้น ลักษณะกลอนลำมีขนาดสั้นลง มีบทเจรจามากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินเรื่องกระชับและรวดเร็ว

จิราวัลย์ ชาเหล่า (2546) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ และได้พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของศิลปินหมอลำอาชีพทุกแขนง จะมีกระบวนการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกัน คือ ผู้เรียนต้องมีใจรัก บิดามารดาเป็นหมอลำ และฐานะครอบครัวยากจนต้องการหารายได้ โดยเริ่มเรียนรู้จากการไปแสวงหาครูผู้สอนและสมัครเป็นลูกศิษย์ ทดสอบนำเสียง ท่องกลอนลำฝึกทำทางประกอบให้เข้ากับแคนและดนตรี ฝึกซ้อมร่วมกับผู้แสดงอื่น ออกรับงานแสดง และฝึกฝนพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง สำหรับกระบวนการถ่ายทอดของศิลปินหมอลำอาชีพนั้น มีวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์โดยมีวิธีการถ่ายทอดตามที่ตนเองได้ฝึกฝนและเรียนรู้มา โดยครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะสาธิต การฝึกปฏิบัติจริง และเลียนแบบจากต้นแบบ (ตัวครูผู้สอน) ส่วนแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเริ่ม ต้นจากการจัดตั้งโรงเรียนหมอลำ หรือศูนย์การเรียนรู้อาชีพเรื่องหมอลำ กำหนดหลักสูตร รูปแบบ วิธีการถ่ายทอด ขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนงบประมาณ และควบคุมมาตรฐานการดำเนินการ ควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อ สร้างวิสัยทัศน์และจุดประกายความคิดผู้เรียน ในการเป็นศิลปินหมอลำอาชีพเพื่ออนุรักษ์วิชาชีพนี้ ด้วย

รัชณี ศรีโบริงค์ (2547 : 204-207) ได้วิจัยในหัวข้อ วิเคราะห์ร้อยกรองจากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดพื้นฐานภาษาใน 3 ด้านคือ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านรูปแบบและศิลปะการประพันธ์ และ 3) ด้านคุณค่าสาระของบทร้อยกรอง สำหรับด้านเนื้อหา พบว่ามี 3 ลักษณะคือ เนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ เนื้อหาที่ส่งเสริมทักษะการคิด และเนื้อหาที่ส่งเสริมเจตคติ ส่วนด้านรูปแบบและศิลปะการประพันธ์ พบว่า มี 3 รูปแบบ คือ กลอน กาพย์ และโคลงสี่สุภาพ สำหรับด้านคุณค่าสาระของบทร้อยกรองพบว่า มีคุณค่าต่อผู้เรียน 2 ด้านคือ คุณค่าในการเสริมทักษะทางภาษา กับคุณค่าในการพัฒนาจิต

อรอนงค์ เชื้อนิล (2547 : 101-102) ได้วิจัยในหัวข้อ วิเคราะห์บทร้อยกรองของสุจิตต์ วงษ์เทศ ผลการวิจัยพบว่า สุนทรียภาพทางภาษา มี 2 ลักษณะคือ สุนทรียภาพทางเสียงและสุนทรียภาพทางความหมาย สุนทรียภาพทางเสียงมี 2 ลักษณะคือ การเล่นเสียงในลักษณะสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ลักษณะของรูปแบบมีสองลักษณะคือ รูปแบบของฉันทลักษณ์และรูปแบบวิธี

นำเสนอ เพื่อสะท้อนภาพสังคม ภาพสะท้อนสังคมมี 4 ลักษณะคือ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านค่านิยม ลักษณะการเล่นคำในลักษณะการซ้ำคำ ผสมผสานกับการใช้กวีโวหารในลักษณะต่าง ๆ เช่น การอุปมาอุปมัย การเสริมสร้างความงามทางด้านเสียงและความหมาย ทำให้ผู้อ่านเกิดอรรถรส

สิทธิศักดิ์ จำปาแดง (2548) ได้ศึกษาบทบาทของหมอลำในการแก้ไขปัญหาสังคม ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของหมอลำในการแก้ไขปัญหาสังคมมี 5 ประการ ดังนี้

1. ด้านความมั่นคงของประเทศโดยแต่งกลอนล่ำรณรงค์และต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และส่งเสริมประชาธิปไตย
2. ด้านการศึกษา ศิลปินได้แต่งกลอนล่ำรณรงค์ให้ประชาชนสนใจการศึกษา
3. ด้านสาธารณสุข มีการรณรงค์ให้มีการควบคุมประชากร ควบคุมโรคติดต่อ และการออกกำลังกาย
4. ด้านการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการรณรงค์ให้รักษาทรัพยากรธรรมชาติ และกำจัดสิ่งปฏิกูลในชุมชน
5. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีการรณรงค์ชี้ให้เห็นโทษของยาเสพติดทุกชนิด

สิทธิศักดิ์ จำปาแดง, ภาณุ พรหมเทศ และอาษา พาลี (2550) ได้วิจัยการสร้างฐานข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ ทำนองลำและวรรณกรรมคำกลอนของหมอลำกลอนในภาคอีสาน และได้อรรถความรู้ใหม่ดังนี้ ทำนองลำกลอนและวรรณกรรมคำกลอน พบว่า ทำนองที่ใช้ลำมี 3 ทำนองคือทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว และทำนองทางเตี้ย ลำทางสั้นมีการประพันธ์ 2 แบบ คือ กลอนเย็นและกลอนตัด กลอนลำทางยาวและกลอนลำเตี้ยมีลักษณะการประพันธ์คล้ายกัน ต่างกันที่จำนวนคำการลำ ทั้ง 3 ทำนองแบ่งออกเป็น 3 ท่อน คือ (1) ท่อนกลอนขึ้น (2) ท่อนตัวกลอน (3) ท่อนกลอน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Katz (2009 : 45-47) ได้วิจัยภาพวาดวรรณกรรมของโทมัส โคล : รูปภาพกับถ้อยคำ การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากลุ่มภาพวาดจิตรกรรมภูมิทัศน์ของโคล โดยตรวจสอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ของภาพกับถ้อยคำ โดยผู้วิจัยได้นำเอาแต่ละภาพหรือแต่ละชุดมาวิเคราะห์กับเนื้อหาของถ้อยคำในวรรณกรรม ในภาพการสิ้นสุดของชนเผ่าโมฮิแกน โคลได้นำเอาความรู้ด้านศิลปะอเมริกันวรรณกรรม และ เอกลักษณะทางการเมืองมาใส่ลงในภาพที่เขาเขียน ด้วยการผลิตผลงานภูมิทัศน์วรรณกรรม โคลประสบผลสำเร็จอย่างสูงสุดเกินกว่าที่จะหาคำมาพรรณนาภาพวรรณกรรมแห่งภูมิทัศน์ของเขา

Nordgren (1980 : 88) ได้วิจัยการศึกษาวิเคราะห์บทเพลงของจีโอโดร์ ซานเลอร์ ซึ่งการวิจัยในเรื่องนี้มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษางานลักษณะที่โดดเด่นของด้านคำร้อง ด้านดนตรี และ ด้านของรูปแบบเพลง ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ผลงานเพลงของซานเลอร์ มีลักษณะค่อนข้างสั้น และมีคติลักษณะแบบพื้น ๆ แบบโบนาริฟอร์ม การประสานเสียงก็เป็นแบบอนุรักษ์นิยม ตามมาตรฐานของศตวรรษที่ยี่สิบ

- โคลนิยมใช้ 1) การปรับเปลี่ยนความดัง เพื่อขึ้นนำลักษณะของประโยคเพลง
2) เครื่องมือกำกับเสียงประสานเพื่อแสดงออกถึงสีสันอันอุดมของเสียงและความสุดโต่งทางอารมณ์

3) สร้างรายละเอียดของทำนองเพื่อสื่อความหมายและความเคลื่อนไหว 4) เครื่องมือกำกับจังหวะลีลา เพื่อสื่อความเคลื่อนไหว และ 5) เครื่องมือกำกับการคลอเสียง เพื่อเสริมระดับชั้นของกิจกรรม

Venkaraaman (2003 : 89) ได้วิจัยระสະในสุนทรียศาสตร์ของอินเดีย : การผสมผสานระหว่างงานด้านวรรณกรรมและประติมากรรม ตอนที่หนึ่งเป็นบทนำ ตอนที่สอง ว่าด้วยทฤษฎี สุนทรียศาสตร์ในวรรณคดีอินเดีย ตอนที่สามว่าด้วยสุนทรียศาสตร์ในประติมากรรมอินเดีย ตอนที่สี่ ว่าด้วยสุนทรียศาสตร์และศาสนา ตอนที่ห้าเป็นบทสรุป

สุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมสันสกฤต ทฤษฎีวรรณคดีที่ว่าด้วย ภาพที่ยังถึงบริบทของประติมากรรม ทฤษฎีที่น่าสนใจอย่างยิ่งของวรรณคดีประเภทภาพของสันสกฤต ได้แก่ ทฤษฎีอลังการ (ภาพพจน์) ทฤษฎีฤทธิ (รูปแบบ) ทฤษฎีวัระโกรกรี (จินตนาการทางร้อยกรอง) ทฤษฎีระวะนิ (การชี้แนะ) และทฤษฎีระสະ (สุนทรียศาสตร์)

ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่ใช้สำหรับนาฏยศาสตร์ ซึ่งแต่งโดย ภรตะ เมื่อนำทฤษฎีนี้มาใช้ในวิชาการวรรณกรรม จึงเรียกว่า กาวะยะระสະ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ทางนาฏยศาสตร์ของภรตะ ได้ถูกนำมาใช้กับหลาย ๆ สื่อ เช่น ทางวรรณกรรม การละคร ในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปและเสียง ซึ่งล้วนแล้วแต่เต็มไปด้วยองค์ประกอบประเภทพหุมิติ เช่น องค์ประกอบด้านรูป ครอบด้วยเครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งหน้า เสียงดนตรี เสียงสนทนา เสียงพูด องค์ประกอบที่เป็นสามมิติก็มี เช่น การเคลื่อนไหว ความลึกของที่ว่าง ประสมประสานกัน เป็นสิ่งเร้าทางสุนทรียศาสตร์ แต่สื่อทางวรรณคดีมีเพียงมิติเดียว คือเฉพาะองค์ประกอบด้านถ้อยคำ หรือวรรณกรรมเท่านั้นที่แสดงบทบาททางสุนทรียศาสตร์

Venkaraaman (2003 : 47-50) ได้วิจัยประเด็นปัญหา องค์ประกอบตัวใดที่เป็นตัวเร้าให้เกิดสุนทรียภาพหรือ ระสະ จะเป็นความหมาย รูปแบบ อุปมาอุปมัย หรือทั้งหมดของบทวรรณกรรมอลังการ โดยมากมักจะแปลว่า ภาพพจน์ อารมณ์ หรือเครื่องตกแต่ง แต่มิได้หมายเอาเพียงเครื่องประดับประดาของบทร้อยกรอง แต่หมายถึงสิ่งที่บ่งองค์รวมในบทร้อยกรอง เพื่อที่จะแสดงออกถึงอารมณ์อย่างมีประสิทธิภาพ กวีได้ใช้ องค์ประกอบต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น วิธีการเปรียบเทียบ วิธีการอุปมา วิธีการขยายในรายละเอียด หรือ วิธีการทำให้เข้าใจ

เอกสารงานวิจัยเหล่านี้ ผู้วิจัยได้นำไปเป็นแนวทางเพื่อการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการตอบคำถามการวิจัย เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวิจัย จากความมุ่งหมายของการของการวิจัยที่ตั้งไว้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัย เป็นไปอย่างมีระบบและมีความถูกต้อง ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย ตามความมุ่งหมายของการวิจัย คือ ชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ และขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ

ความมุ่งหมายข้อที่ 1 คือ ศึกษาเกี่ยวกับชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเป็นเบื้องต้น เพื่อหาข้อมูลในชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ว่ามีชีวประวัติเป็นมาอย่างไร มีผลงานด้านกลอนลำใดบ้าง โดยได้ทำการสำรวจความคิดเห็นจากผู้มีประสบการณ์ ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ โดยพิจารณาจากหลักฐานที่มี ทั้งจากการนำไปแสดง จากแผ่นเสียง จากเทป จากซีดี จากวีดีทัศน์ จากวิทยุ และจากวิทยุโทรทัศน์ แล้วผู้วิจัยได้รวบรวมกลอนลำที่เป็นผลงานของครุฑม เย็นใจ มาปรึกษาหารือ กับผู้รู้ สำหรับนำมาศึกษาหาชีวประวัติและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำต่อไป

ด้านชีวประวัติและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการศึกษาเอกสาร 2 ประเด็น คือ

1. ด้านชีวประวัติ ได้แก่ ชาตภูมิ การศึกษา การแต่งงาน หน้าที่การงาน รางวัลที่ได้รับ
2. ด้านผลงานการประพันธ์กลอนลำ ได้แก่ กลอนลำทางสั้น กลอนลำทางยาว กลอนลำเตี้ย และผลงานด้านอื่น ๆ

ความมุ่งหมายข้อที่ 2 ศึกษาขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ นั้น ผู้วิจัยได้นำกลอนลำมาทำการวิเคราะห์ ได้แก่ 1) กลอนลำทางสั้นอีสานเขียว 2) กลอนลำล่องชีวิตชานา 3) กลอนลำทางเตี้ยวันเพ็ญ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ด้านกลอนลำ ในลักษณะของการวิเคราะห์เอกสาร 3 ประเด็น คือ

1. ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ของกลอนลำ ได้แก่ กลอนขึ้น กลอนเดิน กลอนจบ การสัมผัสนอกและสัมผัสในของบทกลอน
2. ด้านการใช้ภาษา ได้แก่ การใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายได้ตรง ชัดเจน กระชับ ในการใช้ถ้อยคำที่เป็นคำอุปมาอุปมัย การใช้ถ้อยคำที่เป็นคำสัมผัส การใช้ถ้อยคำสำนวน โวหาร คำที่เป็นสุภาพศั ค์คม และการใช้ถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง
3. ด้านเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับความรัก ศาสนา ความเชื่อ คำสอน พรรณนา ความงามของธรรมชาติ วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา
  - 1.1 ชิวประวัติและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ ที่มีอยู่
  - 1.2 ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครุฑม เย็นใจ

2. ด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ ในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านหมอลำและกลอนลำ มีศิลปินหมอลำที่มีชื่อเสียง มีนักแต่งกลอนลำอาชีพ ตลอดจนนักจัดรายการหมอลำทางวิทยุ
3. ด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
  - 3.1 ผู้รู้ เลือกจากนักวิชาการและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน คือ
    - 3.1.1 อาจารย์สวิง บุญเจิม
    - 3.1.2 ดร. บุญน้อม มุ่งงาม
    - 3.1.3 นายเคน ดาเหลา
    - 3.1.4 นายสมาน หงษา
    - 3.1.5 นายเด็ดดวง เร็ดสันเทียะ
  - 3.2 ผู้ปฏิบัติ ได้แก่ นักแต่งกลอนลำและหมอลำ จำนวน 6 คน ได้แก่
    - 3.2.1 นายนุ่ม เย็นใจ
    - 3.2.2 นางฉวีวรรณ พันธุ
    - 3.2.3 นายฉลาด ส่งเสริม
    - 3.2.4 นายคำเก่ง บัวใหญ่
    - 3.2.5 นางอำนาจ แผงงาม
    - 3.2.6 นายรังสรรค์ วงศ์งาม
  - 3.3 ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เลือกจากผู้ฟัง ผู้ว่าจ้าง และนักจัดรายการวิทยุ จำนวน 5 คน ได้แก่
    - 3.3.1 พระครูจิตวิสุทธินุญคุณ
    - 3.3.2 พระเทพกิตติมุนี
    - 3.3.3 นายชาญ เครือพันธ์
    - 3.3.4 นายพงษ์ชัย พรหมบุตร
    - 3.3.5 นายโสรัจ นามอ่อน
4. ด้านวิธีการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานภาคสนาม โดยการสำรวจเบื้องต้น การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม
5. ด้านระยะเวลาที่ทำการวิจัย ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2554 ถึงเดือน ตุลาคม 2555

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
  - 1.1 แบบสำรวจเบื้องต้น
  - 1.2 แบบสัมภาษณ์ ทั้งแบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง
  - 1.3 แบบสังเกต คือแบบสังเกตที่มีส่วนร่วมและแบบสังเกตที่ไม่ มีส่วนร่วม
  - 1.4 แบบสนทนากลุ่ม กลุ่มละไม่เกิน 2-5 คน
2. การเก็บข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้ คือ
  - 2.1 เก็บข้อมูลเอกสารและงานวิจัยทั้งที่เป็นสิ่งตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์ จากอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับเรื่องหมอลำ กลอนลำ นักแต่งกลอนลำ และวิธีการประพันธ์กลอนลำ พร้อมทั้งเลือกกลอนลำที่

ไพเราะเป็นอมตะจากแผ่นเสียง เทปคาสเซต วีซีดี ดีวีดี หนังสือกลอนลำ รวมทั้งตำรา งานวิจัย และทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ สังคมศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และมานุษยวิทยา

2.2 เก็บข้อมูลภาคสนาม มีขั้นตอนในการเก็บดังนี้ คือ ขั้นที่ 1) ค้นคว้าชีวประวัติและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำ ขั้นที่ 2) สรรหากลอนลำที่มีความไพเราะเป็นอมตะ ด้วยการสำรวจเบื้องต้น ขั้นที่ 3) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการประพันธ์ ที่ทำให้กลอนลำนั้น ๆ มีความไพเราะหรือสุนทรียภาพ ทั้งนี้ จากผู้รู้ ศิลปินหมอลำ นักแต่งกลอนลำ ผู้ฟัง และผู้จัดรายการหมอลำทางวิทยุ ด้วยการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่ม

3. การจัดการกระทำกับข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

3.1 จัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ตามความมุ่งหมาย

3.2 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยวิธีการแบบสามเส้า โดยนักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ลำ ผู้ประพันธ์กลอนลำ ผู้ฟัง และผู้ว่าจ้าง ที่อ้างไว้ตามเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

5. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

ชีวิตและผลงานของ ครูนุ่น เย็นใจ

การวิจัย เรื่อง การประพันธ์กลอนลำของครูนุ่น เย็นใจ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอต่อไปนี้

1. ชีวิตประวัติ
  - 1.1 ชาตภูมิ
  - 1.2 ชีวิตในวัยเด็ก
  - 1.3 การศึกษา
  - 1.4 ชีวิตครอบครัว
2. ประวัติทางผลงานด้านการประพันธ์
  - 2.1 การเรียนด้านการประพันธ์
  - 2.2 ประสบการณ์การทำงานด้านการประพันธ์
  - 2.3 ประสบการณ์ในการถ่ายทอดด้านการประพันธ์
  - 2.4 เกียรติคุณและรางวัลที่ได้รับ

ชีวิตประวัติ

1. ชาตภูมิ

ครูนุ่น เย็นใจ เกิดเมื่อวันศุกร์ ที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2471 ปีมะโรง เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย ภูมิลำเนาเดิมบ้านเลขที่ 3 บ้านเป่า หมู่ที่ 3 ตำบลเค็งใหญ่ อำเภอบ้านนาจเรณู จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อ นายผิว เย็นใจ มารดาชื่อ นางลอย เย็นใจ บิดามารดามีแก่กรรมแล้ว มีพี่น้องรวม 6 คน เป็นชาย 2 คน เป็นหญิง 4 คน เป็นบุตรคนที่ 6 ในจำนวนพี่น้อง 6 คน คือ

- 1.1 นางคำ สหรัตน์ ถึงแก่กรรมแล้ว
- 1.2 นางกอง กุลพันธ์ ถึงแก่กรรมแล้ว
- 1.3 นางฟอง บุญเหลือ ถึงแก่กรรมแล้ว
- 1.4 นางเพียง อุทธา ถึงแก่กรรมแล้ว
- 1.5 นายถนอม เย็นใจ ถึงแก่กรรมแล้ว
- 1.6 นายนุ่น เย็นใจ

2. ชีวิตในวัยเด็ก

เนื่องจากครูนุ่น เย็นใจ เกิดในตระกูลชาวนา ได้ช่วยเหลือบิดามารดาทำงานเป็นอย่างดี ในวัยเรียนตั้งใจเรียน เป็นนักเรียนที่เรียนดีมาตลอด เมื่อบรรพชาเป็นสามเณรก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด จนสอบได้นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) เมื่อลาสิกขาบท ก็ยังมุ่งมั่นเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6) สอบชิงทุนไปเรียนต่อที่โรงเรียนฝึกหัดครูนครราชสีมา จบชั้นประโยคครูประถม (ป.) แล้วมารับราชการครู มุ่งมั่นในการศึกษา จนสอบได้ประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.) และवादเขียนโท (ว.ท.) นอกจากนี้ยังมีความมุ่งมั่นในการประพันธ์กลอนลำ ให้หมอลำ

หลายคนนำไปลำจวนเป็นที่ยอมรับของคนอีสานและทำให้หมอลำคนนั้นมีชื่อเสียง จนได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ เช่น หมอลำฉวีวรรณ พันธุ (ฉวีวรรณ ดำเนิน) เป็นต้น

ครูหนุ่ม เย็นใจ เป็นผู้ที่มีความสนใจในการประพันธ์ร้อยแก้ว และร้อยกรองตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก จากชีวิตที่หล่อหลอมด้วยบรรยากาศของฮีตคองประเพณีอีสาน ที่มีพี่ชายเป็นหมอลำ ส่วนอาเป็นหมอแคน จึงมีความประทับใจ และมองเห็นความอัจฉริยะของผู้ที่สามารถแต่งกลอนให้หมอลำนำไปลำตลอดทั้งคืน นับเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อในความสามารถของผู้แต่งกลอนลำ จึงเป็นที่มาให้ครูหนุ่มเกิดแรงบันดาลใจสำคัญที่จะมาเป็นนักแต่งกลอนลับแต่บัดนั้น

ครูหนุ่ม เย็นใจ เริ่มต้นประพันธ์วรรณกรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ได้ประพันธ์กลอนลำอีสานกว่า 3,000 กลอน นอกจากนั้นยังประพันธ์บทเทศน์แหล่ บทสวดสรภัญญะ กลอนหนึ่งประมอทัยสำนวนอีสาน เพลงร่ำวงย้อนยุค ผญา และสุภาษิตอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประพันธ์กลอนลำให้หมอลำฉวีวรรณ พันธุ (ฉวีวรรณ ดำเนิน) ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง หมอลำทองคำ เพ็งดี หมอลำประยูร ธาตุทอง หมอลำคำแก่ง บัวใหญ่ หมอลังสรรค์ วงศ์งาม หมอลำอำนาจ แผงงาม ได้นำไปแสดง กลอนลำของครูหนุ่ม เย็นใจ เป็นที่ยอมรับในสังคมหมอลำ เช่น กลอนลำชีวิตชวานา กลอนลำล่องลารุ่งอรุณ ลำล่องประวัติเมืองอุบล ลำล่องพุทธภูมิ เป็นต้น ในปัจจุบัน ครูหนุ่ม เย็นใจ ยังประพันธ์วรรณกรรมอีสาน ควบคุมคู่มือกับการจัดรายการวิทยุถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา

ครูหนุ่ม เย็นใจ อาจจะเป็นชื่อที่ไม่ค่อยคุ้นหูมากเท่ากับชื่อเสียงด้านผลงานของท่านที่ได้รับความนิยมในยุคหมอลำกลอนโด่งดัง จากสัมผัสเสียงการลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ (ฉวีวรรณ ดำเนิน) ศิลปินแห่งชาติ ได้นำพากลอนลำที่มีคุณภาพ เข้าไปอยู่ในความทรงจำของคนในยุคสมัยนั้นอย่างไม่รู้ลืม ด้วยความงดงามของกลอนลำที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพจินตนาการ และเกิดสำนึกในความเป็นคนอีสาน ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีธรรมชาติและพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏอยู่ในกลอนลำส่วนใหญ่ของท่าน ผลงานที่สำคัญของท่าน เช่น กลอนลำลาทุ่งรวงทอง ชีวิตชวานาตอนที่ 1-2 อาลัยอาวรณ์กิเลส ตัณหาตอนที่ 1-2 สายเลือดไทย-ลาว ประวัติแม่น้ำโขง เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีผลงานกลอนที่สำคัญด้านประเพณีและพิธีกรรมอีสาน นับตั้งแต่คำบายศรีสู่ขวัญ สวดสรภัญญะ สร้อยสายคำ (แปลจากหนังสือโบราณ) กลอนลำนำสมัย ผลงานต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นความรู้ที่สั่งสมสืบสานและนำออกเผยแพร่ในรูปแบบของหนังสือ เทปเสียง และวิดีโอเทป ล้วนได้สร้างคุณประโยชน์ให้ท้องถิ่นอีสานเป็นอย่างมากเหลือคณานับ ในปัจจุบัน ครูหนุ่ม เย็นใจ ยังได้สร้างสรรค์ผลงานด้านกาพย์ กลอน และช่วยเหลือสังคมอยู่เสมอมิได้ขาด ทั้งมีความสามารถด้านการพยากรณ์อีกด้วย (หนุ่ม เย็นใจ. 2555 : สัมภาษณ์)

3. การศึกษา

ครูหนุ่ม เย็นใจ เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านเป่า เมื่อ พ.ศ. 2482 จากนั้นในปี พ.ศ. 2483 ได้บรรพชาเป็นสามเณร เพื่อศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรม ที่วัดราชนิเวศ ตำบลบึง อำเภอบ้านไผ่จังหวัดอุบลราชธานี ในขณะนั้น จนสามารถสอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) ในปี พ.ศ. 2485 แล้วลาสิกขาบท มาเรียนต่อในระดับมัธยมที่โรงเรียนมิชชัน (เทพอำนวย) อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี จบชั้นมัธยมปีที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2488 และสอบชิงทุนได้ไปศึกษาต่อ การฝึกหัดครู ที่โรงเรียนการฝึกหัดครูนครราชสีมา จบชั้นประโยคครูประถม (ครู ป.) เมื่อ พ.ศ. 2490

หลังจากนั้นได้สอบบรรจุเป็นครูและเป็นครูใหญ่ในครั้งเดียวใน พ.ศ. 2492 ที่โรงเรียนบ้านหนองนาเทิง ตำบลนาจิก อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี และในระหว่างรับราชการก็มุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จนสามารถสอบได้วุฒิมัธยมศึกษา (พป.) วาดเขียนโท (วท.) และประโยคครูพิเศษมัธยม (พม.) ด้วยการสมัครสอบ จากกรมการฝึกหัดครู ตำแหน่งสุดท้ายคือครูใหญ่ ชั้นตรี โรงเรียนบ้านหนองนาเทิง แล้วได้ลาออกจากราชการในปี พ.ศ. 2510 เพื่อรักษาสุขภาพ และเมื่อสุขภาพแข็งแรงตามเดิมแล้ว ก็ไปทำงานที่บริษัทยาคุลท์ จำกัด สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จนได้เป็นผู้จัดการสาขาระหว่าง พ.ศ. 2517 – 2518 จึงลาออก แล้วไปทำงานที่ประเทศบรูไนในตำแหน่ง foreman Consturction ทำหน้าที่เป็นล่ามภาษาอังกฤษเป็นเวลา 2 ปี เมื่อครบสัญญาแล้วจึงเดินทางกลับประเทศไทย และได้ประกอบอาชีพส่วนตัวอยู่ที่บ้านพัก

4. ชีวิตครอบครัว

ครูหนุ่ม เย็นใจ รับราชการครู ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 และได้สมรสกับนางภัสศรี เย็นใจ (นามสกุลเดิม หอมหวาน) อาชีพแม่บ้าน มีบุตรชาย 1 คน หญิง 1 คน คือ

1. นายศรายุทธ เย็นใจ อาชีพรับราชการ เทศบาลนครอุบลราชธานี
2. นางสาววดี อภรณ์วิชานพ อาชีพครูสอนภาษาต่างประเทศ ที่โรงเรียน

อัสสัมชัญ จังหวัดอุบลราชธานี

ตำแหน่งสุดท้าย คือ ครูใหญ่โรงเรียนบ้านหนองนาเทิง ตำบลนาจิก อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี และต่อมาได้ลาออกจากราชการเมื่อ พ.ศ. 2510 เนื่องจากสุขภาพไม่ดี ออกมาประกอบอาชีพส่วนตัว ค่าขายในขณะเดียวกันก็เริ่มแต่งกลอนลำเป็นอาชีพ ให้กับหมอลำนำไปแสดงทั่วไป

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 148 ซอยชยางกูร 21 ถนนชยางกูร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี รหัสไปรษณีย์ 34000 โทรศัพท์บ้าน 045-313018

ประวัติทางผลงานด้านการประพันธ์

1. การเรียนด้านการประพันธ์

ครูหนุ่ม เย็นใจ เรียนฝึกการแต่งกาพย์กลอนจากคุณพ่อเขียว โสมาบุญ คุณพ่อสมบัว บุญทวี และอาจารย์มหาปรีชา พุทโรตอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 – 2490 และฝึกฝนด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือที่ค้นคว้าหามาประกอบ จนมีความชำนาญทางด้านการประพันธ์วรรณกรรมอีสาน คือ กลอนลำ กลอนบทสวดสรรเสริญ กลอนเพลงหนังปราโมทย์สำนวนอีสาน เพลงร่ำวงย่อนยุค และผญา (สุภาชิตอีสาน) มีผลงานทางด้านประประพันธ์วรรณกรรมอีสาน เริ่มมีผลงานด้านการแต่งกลอนลำ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 - ปัจจุบัน มีศิลปินหมอลำเอาไปแสดงในงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังมีการนำไปบันทึกเสียงเป็นแผ่นเสียง เทป และซีดี เผยแพร่และเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ โดยเฉพาะผลงานกลอนลำที่สร้างชื่อเสียงให้กับศิลปินแห่งชาติ หมอลำฉวีวรรณ พันธุ (ฉวีวรรณ ดำเนิน) ปัจจุบันวงการศิลปินอีสานยกย่องและให้การยอมรับในฐานะผู้ประพันธ์กลอนลำระดับแนวหน้าของภาคอีสาน ถือได้ว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของศิลปินหมอลำหลายคน

2. ประสบการณ์การทำงานด้านการประพันธ์

ครูหนุ่ม เย็นใจ เริ่มต้นศึกษาค้นคว้าทางการประพันธ์วรรณกรรมอีสานจากครูและฝึกฝนด้วยตนเอง จากปี พ.ศ.2486-2490 เริ่มต้นมีผลงานด้านการแต่งกลอนลำ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 - ปัจจุบันกว่า 50 ปี มีศิลปินหมอลำนำไปแสดงในงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังมีการนำไปบันทึกเสียงเป็นแผ่นเสียง เทป และซีดี เผยแพร่และเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ โดยเฉพาะผลงานกลอนลำที่สร้างชื่อเสียงให้กับศิลปินแห่งชาติ หมอลำฉวีวรรณ พันธุ (ฉวีวรรณ ดำเนิน) ปัจจุบันวงการศิลปินอีสานยกย่องและให้การยอมรับในฐานะผู้ประพันธ์กลอนระดับแนวหน้าของภาคอีสาน

ครูหนุ่ม เย็นใจ ได้เขียนกลอนลำด้วยลายมือของตนเอง ทุกกลอนลำและทุกเรื่อง พร้อมลายมือเหล่านั้นยังมีความสวยงาม ยังได้จัดทำเอกสารกลอนลำล่องทำนองอีสานออกเผยแพร่หลายเรื่อง เช่น กลอนลำทำนองอีสานเรื่อง ท้าวชูขุนงอ้าว เป็นต้น ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านที่ชาวบ้านนิยมชมชอบกันมาก เป็นเรื่องที่มีคติสอนใจ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องของความรักที่ไม่สมหวังและถูกกีดกัน เป็นเรื่องที่คนเรามากทำสิ่งที่ไม่ควรทำ เมื่อความรักของหนุ่มสาวถูกกีดกันโดยพ่อแม่ ผู้มีซึ่งความรักความหวังดีต่อบุตรธิดา แต่บุตรหลานมักจะซิงสุกก่อนห้าม ทำให้พ่อแม่เสียใจเป็นอย่างมาก จึงมีการตัดพ้อต่อว่าหรือด่าด้วยอารมณ์ของความโมโห และตัดสินใจทำในสิ่งที่คิดว่าดีแล้วสำหรับลูก

ผลงานที่ครูหนุ่ม เย็นใจ เริ่มสร้างสรรค์ และเป็นการพัฒนาการประพันธ์กลอนลำ โดยใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ญา สุกขาจิต และฮิตคองอีสานสอดแทรกเป็นช่วงๆ อยู่ตลอดเรื่อง เป็นการนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งมีปัญหาทางด้านอารมณ์ สังคม จิตใจ การคบเพื่อน การปรับตัว การเรียน การใช้ชีวิตในสังคม และการวางแผนชีวิตในอนาคต ให้เป็นคนที่มีรู้จักคุณค่าของตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือครอบครัวและสังคม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน หลีกเลี้ยงยาเสพติดและอบายมุข ให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนจุดเด่นของผลงานคือ ได้นำเอาวิถีชีวิตของคนอีสานมาบอกเล่าเป็นกลอนลำ ที่เป็นสามารถมองเห็นภาพพจน์ของเหตุการณ์ต่างๆ ได้ชัดเจน เช่น กลอนลำล่องลารุ่งอรุณ ที่ลำอำลา ก่อนจบการแสดงในตอนใกล้รุ่ง โดยหมอลำฉวีวรรณ พันธุ (ฉวีวรรณ ดำเนิน) เห็นภาพเด็กที่นอนหลับในขณะฟังหมอลำ จนที่ต้องอุ้มกลับบ้าน ไก่ขัน ฟ้าสาบ ชาวบ้านลุกขึ้นมา ต่ำข้าว ก่อไฟหุงอาหารเพื่อทำบุญตักบาตรตอนเช้าวันใหม่ เป็นต้น (พระครูจิตวิสุทธานคุณ. 2555 : สัมภาษณ์)

ผลงานกลอนลำที่เด่นๆ ที่ครูหนุ่ม เย็นใจ ได้ประพันธ์ให้หมอลำนำไปลำจนมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมของชาวอีสาน มีดังนี้

1. กลอนลำชีวิตชานา	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
2. กลอนลำประวัติเมืองอุบล	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
3. กลอนลำพุทธประวัติ	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
4. กลอนลำสายเลือดไทย-ลาว	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
5. กลอนลำส่งน้ำใจสู่แนวหน้า	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
6. กลอนลำเกี่ยวหยิกแกมหยอก	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
7. กลอนลำเก็บเกี่ยว ตอน 1 - 2	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน

8. กลอนลำสาวอีสานลากรุง ตอน 1 – 2	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
9. กลอนลำล่องท้องแดนพุทธภูมิ	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
10. กลอนกิโลสตั้มหา ตอน 1 – 2	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
11. กลอนอาลัยอาวรณ์	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
12. กลอนลำล่องลาก่อนจากศรัทธา	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
13. กลอนลำล่องลารุ่งอรุณ	ลำโดย ฉวีวรรณ ดำเนิน
14. กลอนลำนิทานชาดก	ลำโดย ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม
15. กลอนลำสาวแปร่งเพศ	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
16. กลอนลำยาวน้ำตกลาวอุดร	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
17. กลอนลำเศร้าอรุรา	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
18. กลอนลำน้ำตาพ้อฮ้าง	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
19. กลอนลำสาวอีสานหลงกรุง	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
20. กลอนลำน้ำตกลาวอุบล	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
21. กลอนลำยาวไปศรีราชา	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
22. กลอนลำยาวสาวสิงห์ตาลเหล่า	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
23. กลอนสาวอุบลคอยแก้ว	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี
24. กลอนลำยาวมัทรีอาลัยรัก	ลำโดย ทองคำ เพ็งดี

นอกจากนั้นยังมีผลงานการประพันธ์วรรณกรรมอีสานประเภทต่าง ๆ เช่น ประพันธ์กลอนเทศน์แห่ทำนองอีสาน 2 ธรรมกัณฑ์ เรื่องพระมหาชนก ให้กับพระนักเทศน์ คือ พระครูสุนทรสุตกิจ พระครูวิสุตทร และพระอาจารย์มหาประเสริฐ ซึ่งเป็นพระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับนำไปเทศน์เผยแพร่ทั่วประเทศ นิทานชาดกและอื่น ๆ

ศิลปินหมอลำที่นำกลอนไปนำเสนอจากปี พ.ศ. 2500 - ปัจจุบัน จนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับจากประชาชน จำนวนมาก เช่น

1. หมอลำฉวีวรรณ พันธุ์ (ฉวีวรรณ ดำเนิน)
2. หมอลำทองคำ เพ็งดี
3. หมอลำประยูร ธาตุทอง
4. หมอลำคำเก่ง บัวใหญ่
5. หมอลำรังสรรค์ วงศ์งาม
6. หมอลำอำนาจ แผงงาม

บทประพันธ์ที่ครุ่นม เย็นใจ มักจะนำมาถ่ายทอดจากวิถีชีวิตของชาวอีสานทุกแห่งทุกมุม ทั้งความงดงามทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ยาวนานของคนอีสาน ผสมผสานไว้ในผลงานการแต่งกลอนลำ จนเป็นที่ยอมรับให้เป็นกลอนลำอมตะของคนอีสาน คือ

1. กลอนลำชีวิตชานา ตอน 1 - 2
2. ลำล่องลาทุ่งรวงทอง

3. ลำประวัติเมืองอุบล
4. ประเพณีชาวพุทธยามรุ่งอรุณ
5. แม่หม้ายผัวตาย
6. ชีวิตสามล้อ ตอน 1 - 2
7. คี๊บบางระจัน
8. อีสานเขียว
9. เฉลยปัญหาธรรม
10. ฟ้ายี่ทอง
11. สาวนาคอยแก้ว
12. กลอนเขิน
13. ออกพรรษา
14. คิดถึงอดีต ตอน 1 - 2
15. ประเพณีโบราณ
16. ชื่นอุราฟ้าสูง
17. ล่องโขง
18. คุณของชาติ
19. นกกะสากับหมาจิ้งจอก
20. คุณของศาสนา
21. เต่ากับกระต่าย
22. คุณของพระมหากษัตริย์
23. หมาป่ากับลูกแพะ
24. ผู้สร้างกรุงรัตนโกสินทร์
25. ลูกบุญกับแม่
26. พระราชวงศ์จักรี 9 รัชกาล
27. นกมีหูหนูมีปีก
28. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
29. กากีบนกยูง
30. พ่อหลวงของชาวไทย
31. ลาไ่กับจิ้งหรีด
32. แม่หลวงของชาวไทย
33. สิงโตจำศีล
34. เจ้าพระยาที่ไม่ใช่คน
35. ลิงกับคนทอดแห
36. ประวัติศาสตร์ชาติไทย
37. หมาไล่เนื้อกับนายพราน

38. ผัวแก้วเมียแหวน
39. ไก่แจ้กับพลอย
40. ผัวแพดเมียผี
41. กระจ่ายตื่นตูม
42. ฮีตเขยฮีตสะใภ้
43. เขียนเสือให้วัวกลัว
44. ประเพณีอีสาน
45. ตีงัวกระทบคราด
46. บุญบั้งไฟ
47. ตำข้าวสารกรอกหม้อ
48. บุญผะเหวด
49. เขียนด้วยมืออย่าเอาเท้าลบ
50. ล่องบุญภูหิน
51. ลำปำดีโทษปีโทษกลาง
52. ชวนคนเข้าวัด
53. ฆ่าช้างเอางา
54. สังขารเกิดแก่เจ็บตาย
55. อย่าเล่นการพนันมันฉิบหาย
56. ลำบตไหว้ครู
57. ให้ละของมีนเมายาเสพติด
58. ฉลองศรัทธา
59. บุญออกพรรษา
60. พระคุณพ่อแม่
61. ได้พี่ชื้อแพะไล่
62. ประกาศแนะนำหมอลำ
63. ไก่งามเพราะชนคนงามเพราะแต่ง
64. เห็นกลางเดินทางมาลำ
65. บ่มีฝอยหมาไม่ชี้ใส่
66. เบญจกัลยาณี
67. หอมแก้มลูกหลานกว่าหอมดอกไม้
68. ชายสามโบสถ์หญิงสามผัว
69. เห็นช้างขี้อย่าชี้ตามช้าง
70. คนบ่ฟังคำพ่อแม่ผีแก้งหม้อนรก
71. เข็นครกขึ้นภูเขา
72. ชีวิตเมียทหาร ตอน 1 - 2

73. ชีวิตพวกเดินกินลำกิน ตอน 1 - 2
74. ชีวิตครูบ้านนอก
75. ชีวิตผู้ใหญ่บ้าน
76. ลาวอพยพข้ามโขงหนีภัย
77. พัฒนาบ้านเมือง
78. ประเภทเกษตรกร
79. เงินผันพัฒนาชาติไทย
80. หวยใต้ดิน (สลากกินรวบ)
81. ให้คนตื่นตัว
82. พระนเรศวรชนช้างที่ดอนเจดีย์ ตอน 1 - 2
83. ท้าวสุรนารี ตอน 1 - 2
84. เตรียมลงทำนา
85. เขาพระวิหาร
86. แม่ฮ้างผัวป่า
87. ลูกเสือชาวบ้าน

นอกจากนั้น ครูหนุ่ม เย็นใจ ยังได้แต่งเพลงร่ำวงย้อนยุคให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี นำไปบันทึกเสียงและแสดงเผยแพร่เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสังคม เช่น

1. เพลงร่ำวงเทิดพระเกียรติราชวงศ์จักรี
2. เพลงร่ำวง 60 ปีครองราชย์
3. เพลงร่ำวงเฉลิมฉลอง 80 พรรษา
4. เพลงร่ำวงเฉลิมฉลองพระชนม์ครบ 6 รอบ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ
5. เพลงร่ำวงฝนหลวง
6. เพลงร่ำวงเคารพธงไตรรงค์
7. เพลงร่ำวงชานาไทย
8. เพลงร่ำวงการปราบคอรัปชั่น
9. เพลงร่ำวงโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค
10. เพลงร่ำวงครูดี นักเรียนดี
11. เพลงร่ำวงความรักชาติ
12. เพลงร่ำวงคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์
13. เพลงร่ำวงอนุรักษ์ควายไทย
14. เพลงร่ำวงเป็นนักเรียนดีของชาติ
15. เพลงร่ำวงเป็นพลเมืองดีของชาติ
16. เพลงร่ำวงเกษตรพอเพียง

และยังมีผลงานทางด้านการแต่งบทสวดสรรภัญญะ ให้กับวัดเพื่อนำไปแสดงและเผยแพร่
ในจังหวัดอุบลราชธานีอีกด้วย เช่น

1. บทสวดสรรภัญญะเทิดพระเกียรติราชวงศ์จักรี
2. บทสวดสรรภัญญะ 5 ธันวาคมหาราช
3. บทสวดสรรภัญญะ สดุดี 72 พรรษาสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
4. บทสวดสรรภัญญะเมืองอุบลฯ
5. บทสวดสรรภัญญะ 12 สิงหาคม
6. บทสวดสรรภัญญะพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลงวัดป่าใหญ่
7. บทสวดสรรภัญญะท้าวสุวรรณสาม
8. บทสวดสรรภัญญะพระคุณของพ่อแม่
9. บทสวดสรรภัญญะวันวิสาขบูชา
10. บทสวดสรรภัญญะลูกที่ดี
11. บทสวดสรรภัญญะกองสังฆารคน
12. บทสวดสรรภัญญะชูลูนางอ้าว
13. บทสวดสรรภัญญะสอนเยาวชนละอบายมุข
14. บทสวดสรรภัญญะหน้าที่ของชาวพุทธควรปฏิบัติ
15. บทสวดสรรภัญญะพระเจ้าอชาตศัตรูลูกเนรคุณ
16. บทสวดสรรภัญญะสรรเสริญชวานา
17. บทสวดสรรภัญญะรักป่ารักสัตว์อย่าทำลาย
18. บทสวดสรรภัญญะอย่าใกล้ยาเสพติด
19. บทสวดสรรภัญญะรักษาป่าสิ่งแวดล้อม
20. บทสวดสรรภัญญะองค์สิมารมหาโจรสานึกบาป

นอกจากความสามารถทางด้านการประพันธ์วรรณกรรมอีสานแล้ว ครูหนุ่ม เย็นใจ ยังมี
ความสามารถทางด้านศิลปะการวาดภาพ สอบได้วุฒิครูวาดเขียนโท (วท.) มีผลงานทางด้านศิลปะการ
วาดภาพในวัดต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี เช่น

1. เขียนภาพพระเจ้าสิบชาติ
  2. เขียนภาพพระเวสสันดรครบทุกกัณฑ์
  3. เขียนภาพอื่น ๆ เกี่ยวกับชาดก
3. ประสบการณ์ในการถ่ายทอดด้านการประพันธ์

ระยะเวลาในด้านการถ่ายทอดความรู้ ของครูหนุ่ม เย็นใจ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๐ จนถึง
ปัจจุบัน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่ หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ด้านการประพันธ์
กลอน ผนวลา สุภาชิตอีสาน ให้ผู้เข้าร่วมประชุม และสัมมนา ได้นำความรู้และประสบการณ์ไปถ่ายทอด
ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อสร้างความตระหนักและมองเห็นคุณค่าของดีอีสานที่คนรุ่นใหม่มักจะมองข้าม
ได้ช่วยกันอนุรักษ์และเผยแพร่อย่างกว้างขวางให้ชาวโลกได้ทราบและยอมรับคุณค่าต่อไปด้วย

การถ่ายทอดและพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ได้ใช้การบรรยายประกอบการสาธิต การลงมือฝึกปฏิบัติจริง และการให้ผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้เห็นเป็นรูปแบบแนวทางการสร้างผลงานอย่างชัดเจน หากมีปัญหาและข้อสงสัยใดๆ ก็จะได้รับคำอธิบายแนะนำอย่างกัลยาณมิตร ให้ผู้ฟังมีความเสียสละ อดทน มุ่งมั่น รู้จักรอคอยผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการทำงานด้วยการใช้เวลาพอสมควร นอกจากนี้ ยังนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาใช้ประกอบการถ่ายทอดความรู้ การฝึกทักษะ เพื่อให้เกิดความสนใจไม่น่าเบื่อ และชวนติดตาม เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ด้วยความร่วมมือของประชาชน และข้าราชการที่ให้การสนับสนุนทุกด้านด้วยดีตลอดมา

ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ในการประพันธ์กลอนลำอีसान ผญา สุภาชิต และทำนองเทศน์แหล่อีसान จำนวนประมาณ 500 คน ส่วนผู้รับฟังการบรรยายผ่านสื่อต่างๆ ไม่น้อย 10,000 คน ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร ประชาชนทั่วไป ข้าราชการ พนักงานบริษัท ห้างร้านต่างๆ คณะครู ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และอำนาจเจริญ

การสร้างเครือข่ายและการเผยแพร่ความรู้ มี 6 เครือข่าย คือ

1. เครือข่ายหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน	จำนวน 70 คน
2. เครือข่ายหมอลำทองคำ เฟื่องดี	จำนวน 20 คน
3. เครือข่ายหมอลำประยูร ธาตุทอง	จำนวน 15 คน
4. เครือข่ายหมอลำคำเก่ง บัวใหญ่	จำนวน 22 คน
5. เครือข่ายหมอลำรังสรรค์ วงศ์งาม	จำนวน 10 คน
6. เครือข่ายหมอลำอำนาจ แผงงาม	จำนวน 30 คน

ครุฑมูม เย็นใจ ยังมีความรู้ความสามารถในการเขียนร้อยกรองประเภทกลอนลำ ในการเตือนสติคนในสังคมหันมาพิจารณาตนเอง รู้จักลด ละ เลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด ดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียง ประพันธ์วรรณกรรมอีसान ควบคู่ไปกับการจัดรายการวิทยุเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ และภูมิปัญญาอีसानอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 จนถึง พ.ศ. 2555 รวมเวลา 65 ปี ถือเป็นเวลาที่ยาวนานมาก

4. เกียรติคุณและรางวัลที่ได้รับ

พ.ศ. 2542 ศิลปินดีเด่นจังหวัดอุบลราชธานี สาขาวรรณศิลป์ (ร้อยกรองพื้นบ้าน)
จากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ

พ.ศ. 2543 รางวัลดีเด่นผลิตสื่อพื้นบ้านดีเด่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

พ.ศ. 2544 รางวัลการประพันธ์กลอนลำ จากสหพันธ์สมาคมหมอลำแห่งประเทศไทย
โดยศิลปินแห่งชาติ ทองมาก จันทะลือ

พ.ศ. 2546 ได้รับโล่เชิดชูเกียรติคุณศิลปินดีเด่น สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. 2550 ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินมรดกอีสาน สาขาวรรณศิลป์
(ประพันธ์กลอนลำ) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2551 ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินพื้นบ้านอีสาน สาขาวรรณศิลป์ (ประพันธ์กลอนลำ) จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พ.ศ. 2553 ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นดีเด่น เนื่องในภาษาไทยแห่งชาติ จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม

ปัจจุบัน ครุ่นุ่ม เย็นใจ ยังมีผลงานทางด้านการประพันธ์วรรณกรรมอีสานให้กับศิลปินนำไปเผยแพร่และนำเสนออย่างต่อเนื่อง และมีบทบาทการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านปัญญาท้องถิ่น ศิลปะการแสดงหมอลำ วรรณกรรมอีสาน วัฒนธรรมและประเพณีของสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี

ผลงานที่กำลังดำเนินการรวบรวม เพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดทางศิลปะ วรรณกรรม วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชุมชน

1. ผลงานการแต่งกลอนลำให้กับศิลปินหมอลำนำไปขับร้อง คือ ลำล่องประวัติเมืองอุบล และลำล่องท้องทุ่งภูมิลำให้กับหมอลำวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติและครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (หมอลำ)
2. ผลงานแต่งภาษิตอีสาน “ไขภาษิตอีสาน” ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาไทย ออกอากาศเผยแพร่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดอุบลราชธานีทุกวัน
3. ผลงานการแต่งเทศน์แหล่พระมหาชนก ให้กับพระนักเทศน์ นำไปเผยแพร่ทั่วประเทศและแต่งบทสรภัญญะให้กับคณะครูและนักเรียนนำไปสวดตามงานประเพณีต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี
4. ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับเชิญจากหน่วยงาน องค์กร และสถาบันการศึกษาเป็นกรรมการตัดสินการประกวดหมอลำ กลอนลำ วรรณกรรมอีสาน ผญา ภาษิตอีสาน เพลงกล่อมลูก การสวดสรภัญญะ อย่างต่อเนื่อง
5. เป็นผู้จัดรายการวิทยุถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ทางศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชน ภูมิปัญญาไทยอุบลราชธานี ระบบ FM 96.75 MHz รายการ “มนมั่งไถอีสาน นิทานชาดก” ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 08.00 -09.00 น. จากปี พ.ศ.2547 - ปัจจุบัน

บทที่ 5

ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของ ครูหนุ่ม เย็นใจ

ในการวิเคราะห์ขั้นตอนการประพันธ์กลอนลำของครูหนุ่ม เย็นใจ ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลอนลำมาทำการวิเคราะห์ ได้แก่ 1) กลอนลำทางสันอีสานเขียว 2) กลอนลำทางยาวชีวิตชาวนา 3) กลอนลำทางเตี้ยวันเพ็ญ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ด้านกลอนลำ ในลักษณะของการวิเคราะห์เอกสาร 3 ประเด็น คือ 1) ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ 2) ด้านการใช้ภาษา 3) ด้านเนื้อหา

1. กลอนลำทางสัน

1.1 กลอนลำทางสันอีสานเขียว

(กลอนขึ้น)

โอ้.....โอ้ละนอ...หละเป็นเว็นเอยแก้มอ้ายเป็นเว็น
หละบัดนี้ให้มาฟ้าเบ็งสาเกินสิเว้าเรื่อง
อีสานเขียวถ้าน้ำใจเป็นอันเดียวเฮามากลมเกลียวกัน
ชั้นสัมพันธ์กันดีดีต้องเขียวได้คักแทนไทเฮา
...เอย...โอ้ยละนอ...ละนวนเอย...

(เนื้อในกลอน)

บทที่ 1

แม่นว่าเตี้ยวันขึ้นฟ้าฮ้องตั้งก้าฝ่ายแดนอีสาน
ดงภูหลวงภูพานขึ้นตาบมีแล้ง
แกงกกไม้ในดงเขียวสง่า
ที่คนช่าว่าแล้งเตี้ยวันนี้มี
ชุ่มนี้บ้านสูงเมืองใส
ตกลมยอีสานเขียวปล่อยวางความแล้ง
ครราวดินแห้งบ่เก็บเอามาว่า
ตัดปัญหาออกได้ความแล้งบมี

บทที่ 2

ถ้าพี่น้องมารวมกลุ่มกลมเกลียว
สร้างอีสานให้มันเขียวมาร่วมมือเวลาว่าง
ทางการทำนนำโครงการมาช่วย
เฮามาปลูกต้นไม้ให้เขียวช่อม ชุ่มใส
มาเถิดละพี่น้องชาวไทย มาเถิดละพี่น้องชาวไทย
ให้มาร่วมน้ำใจปลูกต้นไม้เสียที
ถึงปีละอีสานเป็นเลิศนับว่าเฮาประเสริฐ
อีสานเกิดเป็นสีเขียว
ช่วยกันแค้บตาเดียวช่วยกันแค้บตาเดียว
ก็จะเป็นอีสานเขียวตามชื่อโครงการ

บทที่ 3

แผนงานรัฐบาลเข้าช่วย
 ได้เอื้ออำนวยช่วยเหลือประชาชน
 คำว่าอีสานยากจนคำว่าอีสานยากจน
 หยุดเสียเกิดทุกคนค่านี้อีสาน (ซ้ำ)
 สีเขียวเข้มเต็มไปอยู่ในป่า
 อยู่ในนาแม่น้ำอยู่ในน้ำแม่น้ำ
 จังกล้าว่าคำว่าอีสานเขียว
 เขาเขียวไปทางใต้ขึ้นใจบ่มีแล้ง

บทที่ 4

พอลานแสงไฟฟ้าคั่นตกมาจากอากาศ
 สาดแสงลงสู่พื้นคิ่งมุงส่องมา
 แต่ก่อนฟ้าขึ้นชื่อเมืองอีสาน
 แสนกันดานเกินเขาบ่มีคนอยากมาไกล
 กิ่งแมงไม้ไท้อีสานเขาจะว่า
 พอตกมาหน้าแล้งแมงไม้บ่ยัง
 เขาจ้งว่าดูถูกคนอีสาน
 จังออกไปทำงาน ห่างไกลเมืองบ้าน

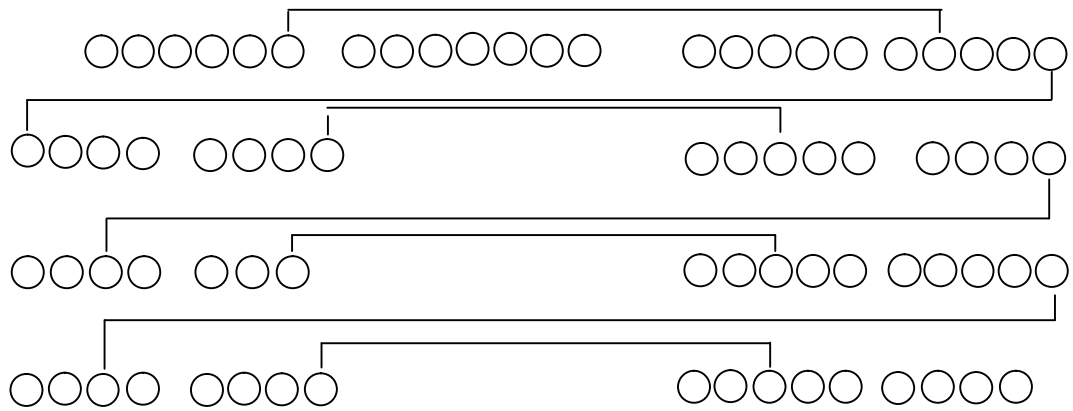
บทที่ 5

ปัจจุบันนี้เมืองอีสานบ่คือเก่า
 เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของใช้เครื่องทอ
 บ่ได้จ้อพวกเจ๊กเขาขาย
 ซิ่นไหมลายงามหมู่เฮาทอได้
 ไหมหรือฝ้ายราคาบ่มีต่ำ
 พอเฮาทำขึ้นได้บ่ไปจ้อผู้อื่นเขา
 จังกล้าว่าเต็มปากบ่อายคน
 บ่ทันดูคอยดูหมู่ตองดองไม้
 ไนไพรกว้างขวางฟ้าสีเต็มป่า
 นาบ่มีแล้งปลากุ้งลิบหนี

(กลอนลง)

สินานวนชวนน้องแห่นาขอนแก่น...

1.2 ฟังก์ชันค่าทางสั้นอีสานเขียว

1.3 ทำนองอ่านกลอน "ลำทางสั้นอีสานเขียว" ดังตัวอย่าง

อีสานเขียว

ผู้แต่ง : นุ่ม เอ็นใจ
 ขับร้อง : จิวรรณ คำเนิน
 ทำนอง : ลำทางสั้น

โอ... โอ ละ นอ..... หละ เป็น เวิน อ้อย แก้ม อ้าย เป็น เวิน

10 หละ บัด นี้ ให้ มา ฟัง เบิ่ง เกิ่น สี เว้า เรื่อง อี สาน เขียว ถ้า น้ำ ใจ เป็น อัน เดียว เขา มา

15 กลม เกลียว กัน ขึ้น ส้ม พันธุ์ กัน ตี ตี ต้อง เขียว ได้ คัก แน่ ไทย เขา อ้อย โอย ละ นอ ละ นวล

23 อ้อย ละ แม่น ว่า เดียว นี้ ขึ้น ฟ้า ฮ้อง ตั้ง ก้า ฝ่าย แคน อี สาน ดง ภู หลวง ภู พาน ขึ้น คา บ่ มี

29 แล้ว แง กก ไม้ ไน ดง เขียว ส ง่า ที่ คน ซา ว่า แล้ง เดียว นี้ บ่ มี ชู มือ นี้ บ้าน สูง เมือง

35 ไส ตก ส มัย อี สาน เขียว ปล่อย วาง ความ แล้ง คราว ดิน แห่ง บ่ เก็บ เอา มา ว่า ตัด ปัญ หา ออก

40 ไป ความ แล้ง บ่ มี ถ้า พี่ น้อง มา ร่วม กลุ่ม กลม เกลียว สร้าง อี สาน ให้ มัน เขียว มา ร่วม มือ เว ลา

45 ว่าง ทาง การ ทาน น้ำ โครง การ มา ซอย เขา มา ปลูก ต้น ไม้ ให้ เขียว ช อุ่ม ฮ่ม สะ (ไส) มา

50 เกิด หละ พี่ น้อง ชาว ไทย มา เกิด หละ พี่ น้อง ชาว ไทย ให้ มา ร่วม น้ำ ใจ ปลูก ต้น ไม้ เสีย ที่ ถึง

56 ปี ละ อี สาน เป็น เลิศ นับ ว่า เขา ประ เสริญ อี สาน เกิด เป็น สี เขียว ช่วย กัน แค่ ทริบ ตา เดียว ถ้า ช่วย

2

62

 กัน แค พริบ ตา เตียว ก็ จะ เป็น อี สาน เขียว ตาม ชื่อ โครง การ แผน งาน วัฐ ฐะ บาล เข้า ช่วย ได้ เอื้อ อ้า

68

 นวย ช่วย เหลือ ประ ชา ชน คำ ว่า อี สาน ยาก จน คำ ว่า อี สาน ยาก จน หยุด เสีย เกิด ทุก

74

 คน คำ นี้ สิ บ มี หยุด เสีย เกิด ทุก คน คำ นี้ สิ บ มี สี เขียว เข้ม เต็ม ไป อยู่ ใน ป่า อยู่ ใน นา แม่น

80

 ข้าว อยู่ ใน น้ำ แม่น ปลา จึง กล้า เว้า คำ ว่า อี สาน เขียว เขา เหลียว ไป ทาง ใต้ ขึ้น ใจ บ่ มี แล้ง พอ ป่าน

86

 แสง ไฟ ฟ้า คั่น ตก มา จาก อา กาศ สาด แสง ลง คู่ หัน คีน มุ่ง ส่อง มา แต่ ก่อน ฟ้า ขึ้น

91

 ชื่อ เมือง อี สาน แสน กัน ดาร เกิน เขา บ่ มี คน ยาก มา ไกล กิน แมลง ไม้ ไทย อี สาน เขา เกะ ว่า พอ ตก

96

 มา หน้า แล้ง แมลง ไม้ บ่ ยัง เขา— จึง เว้า ดู ถูก คน อี สาน จึง ออก ไป ทำ งาน ท่าง ไกล เมือง บ้าน

102

 ปัง จุ บัน นี้ เมือง อี สาน บ่ คือ เก่า เป็น คู่ ข้าว คู่ น้ำ ของ ใช้ เครื่อง ทอ บ่ ได้ จ้อ พวัก เจ๊ก เขา ขาย จีน

108

 โหม ลาย งาน หมู เขา ทอ ได้ โหม หรือ ฝ่าย รา คา บ่ ต่ำ พอ เขา ทำ ขึ้น ได้ บ่ ไป จ้อ ผู้ อื่น เขา

114

 จึง กล้า เว้า เต็ม ปาก บ่ อาย คน บ่ หัน โดน คอย ดู หมู ตง ดอน ไม้ ใน โพร กว้าง ขวาง

119

 ฟ้า สิ เต็ม ป่า นา บ่ แล้ว ปลา กุ้ง สิ บ หนี สิ นา นวน ช่วน น่อง แทน นา ทอ นั้น หน้า

1.4 วิเคราะห์ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์กลอน “อีสานเขียว” ในการวิเคราะห์ ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์นี้ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์เป็น 2 ประเด็น คือ 1) รูปแบบหรือ โครงสร้างโดยรวมของกลอนลำ ซึ่งแบ่งได้เป็นสามตอน คือ กลอนขึ้น เนื้อในกลอน และ กลอนลง 2) ฉันทลักษณ์ หรือลักษณะภายในของกลอนแต่ละส่วนหรือ แต่ละบท ซึ่งแบ่งเป็นกลอนร้าย กลอน กภาพย์ (หรือกลอนตัดก็เรียก) และกลอนเย็น (หรือกลอนนิทานก็เรียก) เกี่ยวกับรายละเอียดของฉันท ลักษณ์ ก็จะเป็นการวิเคราะห์ เรื่อง การสัมผัส อันได้แก่สัมผัสนอกและสัมผัสใน สัมผัสนอกเป็นสัมผัส ระหว่างวรรค เป็นสัมผัสสระคือระหว่างคำสุดท้ายของวรรคหน้ากับคำใดคำหนึ่งในครั้งแรกของวรรค หลัง ส่วนสัมผัสในนั้นเป็นการสัมผัสของคำภายในซึ่งมีทั้ง สัมผัสสระและสัมผัสอักษร ดังรายละเอียด จากการวิเคราะห์ (กลอน “อีสานเขียว”) ดังตัวอย่าง

<p>(กลอนขึ้น)</p> <p>โอ.....โอละนอ...หละเป็นวินเอยแก้มอ้ายเป็นวิน หละบัดนี้ให้มาฟ้าเบ้งสาเก้นสิเว้าเรื่อง อีสานเขียวถ้าน้ำใจเป็นอันเดียวเฮามากลมเกลียวกัน ขันสัมพันธ์กันดีดีต้องเขียวได้คักแทนไทเฮา ...เอย...โอโยละนอ...ละนวนเอย...</p>	<p>กลอนขึ้น</p> <p>แบ่งเป็น 3 ตอน คือ คำขึ้น โอ.....โอละนอ.” เนื้อในกลอน ของกลอนขึ้นมีฉันทลักษณ์เป็น กลอนร้าย มีสัมผัสนอกระหว่างคำสุดท้ายของ วรรคหน้า กับคำใดคำหนึ่งในครั้งแรกของวรรคถัดไป คำลง “..เอย...โอโยละนอ..”</p>
<p>เนื้อในกลอน</p> <p>บทที่ 1</p> <p>แม่นว่าเตียวนี้ขันฟ้าฮ้องตั้งกำฝ้ายแดนอีสาน ดงภูหลวงภูพานขึ้นตามมีแล้ง แงงกกไม้ในดงเขียวสง่า ที่คนซำว่าแล้งเดียนนี้มี ชูมือนี่บ้านสูงเมืองใส ตกสมัยอีสานเขียวปล่อยวางความแล้ง คราวดินแห้งบ่เก็บเอามาว่า ตัดปัญหาออกได้ความแล้งบ่มี</p>	<p>บทที่ 1</p> <p>सान ในวรรคที่ สัมผัสกับ พาน ในวรรคที่ 2 แล้ง ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ แงง ในวรรคที่ 3 ง่า ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ ว่า ในวรรคที่ 4 มี ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ นี้ ในวรรคที่ 5 ใส ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ มัย ในวรรคที่ 6 แล้ง ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ แห่ง ในวรรคที่ 7 ว่า ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ หา ในวรรคที่ 8</p>

<p>(กลอนขึ้น) บทที่ 2 ถ้าพี่น้องมาร่วมกลุ่มกลมเกลียว สร้างอีสานให้มันเขียวมาร่วมมือเวลาว่าง ทางการทำนนำโครงการมาช่วย เขามาปลูกต้นไม้ให้เขียวชอุ่ม ชุ่มใส มาเกิดละพี่น้องชาวไทย มาเกิดละพี่น้องชาวไทย ให้มาร่วมน้ำใจปลูกต้นไม้เสียที ถึงปีละอีสานเป็นเลิศนับว่าเขาประเสริฐ อีสานเกิดเป็นสีเขียว ช่วยกันแค่ปีตาเดียวช่วยกันแค่ปีตาเดียว ก็จะเป็นอีสานเขียวตามชื่อโครงการ</p>	<p>กลอนขึ้น เกลียว ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับเขียว ในวรรคที่ 2 ไสว ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ ไทย ในวรรคที่ 5 ไทย ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ ใจ ในวรรคที่ 6 ที่ ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ อี ในวรรคที่ 7 เสริฐ ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับเกิด ในวรรคที่ 8 เขียว ในวรรคที่ 8 สัมผัสกับ เดียว ในวรรคที่ 9 เดียว ในวรรคที่ 9 สัมผัสกับเขียว ในวรรคที่ 10</p>
<p>บทที่ 3 แผนงานรัฐบาลเข้าช่วย ได้เอื้ออำนวยช่วยเหลือประชาชน คำว่าอีสานยากจนคำว่าอีสานยากจน หยุคเสียเกิดทุกคนคำนี้สืบมี (ซ้ำ) สีเขียวเข้มเต็มไปอยู่ในป่า อยู่ในนาแม่น้ำอยู่ในน้ำแม่น้ำปลา จังกล้าว่าคำว่าอีสานเขียว เขาเหลียวไปทางใต้ขึ้นใจบ่มีแล้ง</p>	<p>บทที่ 3 ช่วย ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ นาย ในวรรคที่ 2 คน ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ จน ในวรรคที่ 3 จน ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ คน ในวรรคที่ 4 มี ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ สี ในวรรคที่ 5 ป่า ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ นา ในวรรคที่ 6 ปลา ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ กล้า ในวรรคที่ 7 เขียว ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ เหลียว ในวรรคที่ 8</p>
<p>บทที่ 4 พอปานแสงไฟฟ้าคั่นตมาจากอากาศ สาดแสงลงสู่พื้นคั่นมุงส่องมา แต่ก่อนฟ้าขึ้นชื่อเมืองอีสาน แสนกันดานเกินเขาบ่มีคนอยากมาใกล้ กินแมงไม้ไทอีสานเขาจะว่า พอตกมาหน้าแล้งแมงไม้บ่ยังมี เขาจั่งว่าดูถูกคนอีสาน จังออกไปทำงาน ห่างไกลเมืองบ้าน</p>	<p>บทที่ 4 กาศ ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ สาด ในวรรคที่ 2 มา ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ ฟ้า ในวรรคที่ 3 สาน ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ ดาน ในวรรคที่ 4 ใกล้ ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ ไท ในวรรคที่ 5 ว่า ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ หน้า ในวรรคที่ 6 ยังมี ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ จัง ในวรรคที่ 7 สาน ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ งาน ในวรรคที่ 8</p>

<p>(กลอนขึ้น) บทที่ 5 ปัจจุบันนี้เมืองอีสานบคือเก่า เป็นอุ้ข้าวอุ้่น้ำของใช้เครื่องทอ บได้จ้อพวกแจ็กเขาขาย ขึ้นใหม่ลายงามหมู่เฮาทอด้าย ไหมหรือฝ้ายราคาบมีต่ำ พอเฮาทำขึ้นได้บไปจ้อผู้อื่นเขา จังกล้ำเว้าเต็มปากบออายุคน บทันดูคอยดูหมู่ตงตอนไม้ ในไพรกว้างขวางฟ้าสีเต็มป่า นาบมีแล้งปลาบักสู้บหนี</p>	<p>กลอนขึ้น บทที่ 5 เก่า ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ ข้าว ในวรรคที่ 2 ทอ ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ จ้อ ในวรรคที่ 3 ขาย ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ ลาย ในวรรคที่ 4 ด้าย ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ ฝ้าย ในวรรคที่ 5 ต่ำ ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ ทำ ในวรรคที่ 6 เขา ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ เว้า ในวรรคที่ 7 คน ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ คอย ในวรรคที่ 8 ไม้ ในวรรคที่ 8 สัมผัสกับ ไพร ในวรรคที่ 9 ป่า ในวรรคที่ 9 สัมผัสกับ นา ในวรรคที่ 10</p>
<p>กลอนลง สีนนวน ช้วนน้องแห่นา xonนั้นนา...</p>	<p>กลอนลงเป็นกลอนร้าย มี 3 วรรค วรรคละ 2 จังหวะ วรรคแรกมี 3 พยางค์ วรรคที่ 2 มี 4 พยางค์ วรรคที่ 3 มี 3 พยางค์</p>

สรุปเกี่ยวกับด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ กลอน “อีสานเขียว” รูปแบบของกลอนลำทางสั้นแบ่งได้เป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นกลอนขึ้นซึ่งมีฉันทลักษณ์เป็นกลอนร้าย และภายในกลอนขึ้นก็แบ่งได้เป็น 3 ตอน คือ โอ้.....โอ้ละนอ...แจกหรือยายกลอน และ ...เออ...โอยละนอ...ละนวนเออ...

ตอนที่ 2 เป็นเนื้อในกลอน มีฉันทลักษณ์เป็นแบบกลอนเย็น จำนวน 4 บท บทละ 8 วรรค

ตอนที่ 3 กลอนลง แบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนละ 2 จังหวะ คือ

สีนนวน

ช้วนน้องแห่นา

xonนั้นนา...

จากกลอนลำทางสั้น “อีสานเขียว” จะพบว่า รูปแบบหรือโครงสร้างของกลอนลำ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนต้นหรือ กลอนขึ้น ตอนกลางหรือเนื้อในของกลอน และตอนปลายหรือกลอนลง ดังตัวอย่าง

แผนผังแสดงรูปแบบและฉันทลักษณ์ของกลอนลำทางสั้น

ชนิดของกลอน ประพันธ์	แผนผังคำ	ตัวอย่างคำประพันธ์
ตอนต้น หรือกลอนขึ้น ของกลอนลำ ทางสั้น	○○○○○○○○○○ ○○○ ○○○○○○○○○○ ○○○○○○○ ○○○○○○○○○○ ○	โอ้.....โอ้ละนอ...หละเป็นเวินเอยแก้มอ้ายเป็นเวิน หละบัดนี้ให้มาฟ้าเบิ่งสาเกินสิเว้าเรื่อง อีสานเขียว ถ้าน้ำใจเป็นอันเดียวเฮามากมเกลียวกัน
ตอนกลางหรือ ตอนเนื้อหา ของลำทางสั้น ประเภท กลอนเย็น	○○○○ ○○ ○○○○○○○○○○ ○○ ○○○○○○ ○○○○	แผนงานรัฐบาลเข้าช่วย ได้เอื้ออำนวยช่วยเหลือประชาชน คำว่าอีสานยากจนคำว่าอีสานยากจน
ตอนปลายหรือ กลอนลงของ ลำทางสั้น	○○○ ○○○○ ○○○	สิ้นนวน ช้วน้องแห่นา xonnnna...

1.5 วิเคราะห์ด้านการใช้ภาษาและถ้อยคำ สำนวน โวหาร “อีสานเขียว” การใช้ถ้อยคำสำนวน เกิดจากการใช้สัมผัส ทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน สัมผัสนอก คือ สัมผัสระหว่างวรรคด้วยเสียงสระ เป็นองค์ประกอบหรือคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับกลอนลำ ซึ่งต่างจากกลอนนิทานและกลอนผญา เพราะกลอนนิทานและกลอนผญา ไม่จำเป็นต้องใช้สัมผัสนอก ศิลปะในการใช้ถ้อยคำสำนวนในกลอน “อีสานเขียว” ดังตัวอย่าง

(กลอนขึ้น) โอ้.....โอ้ละนอ...หละเป็นเวินเอยแก้มอ้ายเป็นเวิน หละบัดนี้ให้มาฟ้าเบิ่งสาเกินสิเว้าเรื่อง อีสานเขียวถ้าน้ำใจเป็นอันเดียวเฮามากมเกลียวกัน ขันสัมพันธ์กันดีต้องเขียวได้คักแห่นา ...เอย...โอ้ละนอ...ละนวนเอย...	กลอนขึ้น กลอนขึ้นนี้ มีความโดดเด่นด้านการใช้ นามวลี เช่น เป็นเวินเอยแก้มอ้ายเป็นเวิน หละบัดนี้ให้มาฟ้าเบิ่งสาเกินสิเว้าเรื่อง อีสานเขียวถ้าน้ำใจเป็นอันเดียวเฮามากม เกลียวกัน เป็นถ้อยคำที่ประณีต ทำให้เห็น ภาพพจน์อย่างชัดเจน
--	--

<p>เนื้อในกลอน บทที่ 1 แม้ว่าเตี้ยวันขึ้นฟ้าฮ้องตั้งกำฝ้ายแดนอีสาน ดงภูหลวงภูพานขึ้นตราบมีแล้ง แรงกกไม้ในดงเขียวสง่า ที่คนเชื่อว่าแล้งเดี๋ยวนี้บ่มี ชும்มือนี่บ้านอุ้งเมืองใส ตกสมัยอีสานเขียวปล่อยวางความแล้ง ครราวดินแห้งบ่เก็บเอามาว่า ตัดปัญหาออกได้ความแล้งบ่มี</p>	<p>บทที่ 1 ขึ้นต้นก็เข้าสู่ประเด็นการพัฒนาอีสานให้เป็นสีเขียว ไม่ให้มีความแห้งแล้งเหมือนก่อน</p>
<p>บทที่ 2 ถ้าพี่น้องมาร่วมกลุ่มกลมเกลียว สร้างอีสานให้มันเขียวมาร่วมมือเวลาว่าง ทางการทำนน้ำโครงการมาช่วย เฮามาปลูกต้นไม้ให้เขียวชุ่ม ชุ่มใส มาเถิดละพี่น้องชาวไทย มาเถิดละพี่น้องชาวไทย ให้มาร่วมน้ำใจปลูกต้นไม้เสียที ถึงปีละอีสานเป็นเลิศนับว่าเฮาประเสริฐ อีสานเกิดเป็นสีเขียว ช่วยกันแคปีตาเดียวช่วยกันแคปีตาเดียว ก็จะเป็นอีสานเขียวตามชื่อโครงการ</p>	<p>กล่าวถึงความรัก ความกลมเกลียวสามัคคีของคนอีสาน</p>
<p>บทที่ 3 แผนงานรัฐบาลเข้าช่วย ได้เอื้ออำนวยช่วยเหลือประชาชน คำว่าอีสานยากจนคำว่าอีสานยากจน หยุดเสียเถิดทุกคนคำนี้สิบ่มี (ซ้ำ) สีเขียวเข้มเต็มไปอยู่ในป่า อยู่ในนาแม่น้ำอยู่ในน้ำแม่น้ำปลา จั่งกล้าว่าคำว่าอีสานเขียว เฮาเหลียวไปทางใต้ขึ้นใจบ่มีแล้ง</p>	<p>กล่าวถึงรัฐบาลให้ความช่วยเหลือคนอีสานจนปัจจุบันนี้ในน้ำมีปลา ในนามีข้าวอุดมสมบูรณ์</p>

<p>บทที่ 4</p> <p>พอบานแสงไฟฟ้าคั่นตมจากอากาศ <u>สาดแสงลงสู่พื้นคั่นมุงส่องมา</u> <u>แต่ก่อนฟ้าขึ้นชื่อเมืองอีสาน</u> <u>แสนกันดานเกินเขาบ่มีคนอยากมาใกล้</u> <u>กินแมงไม้ไผ่อีสานเขาจะว่า</u> <u>พอดกมาหน้าแล้งแมงไม้บ่ยัง</u> <u>เขาจั่งไว้ดูถูกคนอีสาน</u> <u>จั่งออกไปทำงาน ห่างไกลเมืองบ้าน</u></p>	<p>แต่ก่อนคนดูถูกคนอีสานว่าชอบกินแมลง</p>
<p>บทที่ 5</p> <p>ปัจจุบันนี้เมืองอีสานบ่คือเก่า <u>เป็นอยู่ข้าวอู่น้ำของใช้เครื่องทอ</u> <u>บ่ได้อ้อพวกแจ็กเขาขาย</u> <u>ขึ้นใหม่ลายงามหมู่เฮาทอได้</u> <u>ไหมหรือฝ้ายราคาบ่มีตัว</u> <u>พอเฮาทำขึ้นได้บ่ไปจ้อผู้อื่นเขา</u> <u>จั่งกล้าไว้เต็มปากบ่อายคน</u> <u>บ่ทันดูคอยดูหมู่ตองไม้</u> <u>ไนไพรกว้างขวางฟ้าสีเต็มป่า</u> <u>นาบ่มีแล้งปลากุ้งลิบหนี</u></p>	<p>พรรณนาถึงอีสานปัจจุบันเป็นอยู่ข้าวอู่น้ำ</p>
<p>กลอนลง สีนานวน ช้วนน้องแห่นา ขอนั้นนา...</p>	<p>กลอนลงเป็นกลอนร่าย มี 3 วรรค วรรคละ 2 จังหวะ วรรคแรกมี 3 พยางค์ วรรคที่ 2 มี 4 พยางค์ วรรคที่ 3 มี 3 พยางค์</p>

1.6 วิเคราะห์ด้านเนื้อหาของกลอน “อีสานเขียว” กลอนลำทางสั้น “อีสานเขียว” นี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของอีสาน ซึ่งแต่ก่อนแห้งแล้งแต่ปัจจุบันนี้รัฐบาลให้ความช่วยเหลือและพัฒนาทำให้อีสานมีความเจริญและจากป่าแห้งแล้งก็เขียวขจี เนื้อหานี้จึงมีส่วนในการสร้างภาพพจน์ให้แก่กลอนลำ ดังตัวอย่าง

<p>(กลอนขึ้น)</p> <p>โอ.....โอละนอ...หละเป็นวินเอยแก้มอัยเป็นวิน หละบัดนี้ให้มาฟ้าเบิ่งสาเกินสิเว้าเรื่อง อีสานเขียวถ้าน้ำใจเป็นอันเดียวเฮามากลมเกลียวกัน ขันสัมพันธ์กันดีดีต้องเขียวได้คักแทนไทเฮา ...เอย...โอยละนอ...ละนวนเอย...</p>	<p>เออนี้คนสวย ถ้าคนอีสานบ้านเรามีความรัก ใคร่กลมเกลียวกันก็ทำให้อีสานเป็นสีเขียวได้</p>
<p>เนื้อในกลอน</p> <p>บทที่ 1</p> <p>แม่นว่าเตี้ยวันขึ้นฟ้าฮ้องตั้งกำฝ้ายแดนอีสาน ดงภูหลวงภูพานขึ้นต่าบมีแล้ง แงงกไม้ในดงเขียวสง่า ที่คนช่าว่าแล้งเดียนีบมี ชุ่มน้ำบ้านสูงเมืองใส ตกสมัยอีสานเขียวปล่อยวางความแล้ง คราวดินแห้งบ่เก็บเอามาว่า ตัดปัญหาออกได้ความแล้งบมี</p>	<p>บทที่ 1</p> <p>ปัจจุบันนี้ป่าแถวภูพานสีเขียวขจีไม่เหมือน แต่ก่อนที่ใคร ๆ เขาก็ว่าอีสานแล้ง</p>
<p>บทที่ 2</p> <p>ถ้าพี่น้องมาร่วมกลุ่มกลมเกลียว สร้างอีสานให้มันเขียวมาร่วมมือเวลาว่าง ทางการทำนน้ำโครงการมาซ้อย เฮามาปลูกต้นไม้ให้เขียวชุ่ม ชุ่มใส มาเถิดละพี่น้องชาวไทย มาเถิดละพี่น้องชาวไทย ให้มาร่วมน้ำใจปลูกต้นไม้เสียที ถึงปีละอีสานเป็นเลคินบ่ว่าเฮาประเสริฐ อีสานเกิดเป็นสีเขียว ช่วยกันแคปีบตาเดียวช่วยกันแคปีบตาเดียว ก็จะเป็นอีสานเขียวตามชื่อโครงการ</p>	<p>บทที่ 2</p> <p>ถ้าคนอีสานร่วมมือร่วมใจกันพัฒนา ก็ทำให้ อีสานเขียวได้ เพราะหน่วยราชการก็มี โครงการต่าง ๆ เช่น โครงการปลูกต้นไม้ ถ้าเราช่วยกันอีสานก็มีต้นไม้เขียวขจี เหมือนกับชื่อโครงการอีสานเขียว</p>

<p>บทที่ 3</p> <p>แผนงานรัฐบาลเข้าช่วย ได้เอื้ออำนวยช่วยเหลือประชาชน คำว่าอีสานยากจนคำว่าอีสานยากจน หยุดเสียเถิดทุกคนคำนี้สิบมี (ซ้ำ) สี่เขียวเข้มเต็มไปอยู่ในป่า อยู่ในนาแม่ข้าวอยู่ในน้ำแม่ปลา จังก้าวว่าคำว่าอีสานเขียว เฮาเหลียวไปทางใต้ขึ้นใจบมีแล้ง</p>	<p>บทที่ 3</p> <p>รัฐบาลได้นำโครงการต่าง ๆ มาช่วย ประชาชน ต่อไปอีสานก็เลยไม่มีความยากจน ปากก็เขียวขจี ในนาก็มีข้าวและมีปลา</p>
<p>บทที่ 4</p> <p>พอบานแสงไฟฟ้าคั่นตกมาจากอากาศ สาดแสงลงสู่พื้นคินมุงส่องมา แต่ก่อนฟ้าขึ้นชื่อเมืองอีสาน แสนกันดานเกินเขาบมีคนอยากมาใกล้ กินแมงไม้ไท้อีสานเขาจะว่า พอดกมาหน้าแล้งแมงไม้บยัง เขาจั่งเว้าดูถูกคนอีสาน จั่งออกไปทำงาน ห่างไกลเมืองบ้าน</p>	<p>บทที่ 4</p> <p>แต่ก่อนอีสานมีแต่ความแห้งแล้งกันดาร พอหน้าหาแล้งก็หากินแต่พวกแมลง จึงทำให้คนอีสานไปทำงานที่อื่น</p>
<p>บทที่ 5</p> <p>ปัจจุบันนี้เมืองอีสานบคือเก่า เป็นอยู่ข้าวอันน้ำของใช้เครื่องทอ บได้จ้อพวกเจ๊กเขาขาย ชิ้นไหมลายงามหมู่เฮาทอได้ ไหมหรือฝ้ายราคาบมีต่ำ พอเฮาทำชิ้นได้บไปจ้อผู้อื่นเขา จังก้าวว่าเต็มปากบอายุคน บทันดูคอยดูหมู่ตองอนไม้ ไนไพรกว้างขวางฟ้าสีเต็มป่า นาบมีแล้งปลากุ้งสิบหนี</p>	<p>บทที่ 5</p> <p>ปัจจุบันอีสานเป็นอยู่ข้าว อันน้ำ มีการทักทอ ผ้าไหมผ้าฝ้ายไม่ต้องไปซื้อกับคนจีนขายผ้า ไม่ต้องไปจ้อคนอื่นเขา</p>
<p>กลอนลง สินานวน ช้วนน้องแห่นา ขอนั้นนา...</p>	<p>กลอนลง ต่อเวลาต้องไปก่อนแล้วนะ</p>

2. กลอนลำทางยาว

2.1 กลอนลำทางยาวชีวิตชานา ตอน 1

(กลอนขึ้น)

โอ... โอ้ย ฟ้าเอ้ย ฟ้าฮ้องตั้ง
 ซ้ำมเขาฟังไปเชียงใหม่ ตกมาฮอดคลองไผ่
 ฟ้าเป็นสีครึ้มๆ หัวใจน้อง ห่วงแต่แฟน ห่วงแต่แฟน...
 อ้อๆ อ้อ... โอยละน่า

(เนื้อในกลอน)

บทที่ 1

เอออันนี้ละพ่อแม่เอย
 เมษายนกายไปแล้ว พฤษภาผัดมาต่อ
 ฝนตกลงจากๆ จัน ใบหญ้ากะปงมา
 พวกชานากะเตรียมไว้ทั้งไถกับคราด
 ผั้นเชือกไว้สัได้นว่าฮุดนา
 ฟังเสียงจากคนเฒ่า สูเอยฮอดมืออื่น
 พ่อเฒ่าจ้บอกลูกบ้านสิพาล้างเจ้าปู่ตา
 ให้สุหาเตรียมไว้เฮือนละโตเอาเต๋อไก่

บทที่ 2

เบ็งคางไกคั้นมันชั้นที่สี่ ปีนีสิบตี
 คั้นปีไตคางไกไค้งยาวๆ คือเกี่ยว
 พ่อเฒ่าจ้บอกรไ้ปีนั้นจ้งสิตี
 มาเต็มทีแต่ผู้นำไกลบ้าน
 ผัวเมียเดียวเลี้ยงลูก... อ่อน ตื่นขึ้นมาผัวไปก่อน
 ไปไถนาคราดไว้ถ้าพ่อได้ละเค็งงาน
 แม่บักทำอยู่บ้านกะฟ้าวตีนคือกัน
 เตรียมเอาฟืนมาดั่งไฟ เป่าฟู่ทั้งฟู่

บทที่ 3

เสียงวีไฟควันกุ่มในครัวลุกหอมๆ
 กะบองก้อมเขี่ยไว้ เอน้ำละลายมวย
 น้ำฮวดแล้วเอาเข้าหม้อมาซา
 สองมือจับหวดมาสุบหม้อ
 เสียงลुकออๆ ให้ ไวไววากยลुकแห่
 พอลูกหลับแม่ผัดฟ้าหาถ้วยผ่องจอง
 ตักปลาแตกใส่ถ้วย เกลือต้มแถมนำ
 สิได้ไปนาเฮา พ่อบักทำไปแล้ว

บทที่ 4

เสียงเฮือนใกล้แซวๆ กะฟ้าวต้น
 เอ็นใส่กันฟองเว้า... คนเฒ่าผ่องอาแหม
 ผ่องกะแหม เออ เอียละนา..
 อันนี้ละพอเมื่อตาวันขึ้นสีมายๆ พอพุมพู่
 บ่ากะหาบตาได้ทั้งฟ้ากะฟองเดิน
 มือหนึ่งอุ้มลูกน้อย ฟ้าวเล่งลงนา
 ผัวกะผัวทั้งโตกะผัดคอยกินข้าว
 เสรีจดีแล้ว ลงดำจ้าวไหวๆ

บทที่ 5

แขนอุ้มลูกน้อยไว้เสียงให้กะสว่างมัน
 มือเนียงคั่นคมอยู่ในนา
 สวยมายมายแดดเผาทั้งฮ้อน
 คอบอยากมีน้ำบ้านชานาจ้งหน้ากำ
 หน้าดำๆ แม่ชานาเฮ็ดเลี้ยง
 พวกพี่น้อง ชุมเจ้าจ้งเจริญ
 เฝินจ้งเอ็นว่ากระดุกสันหลัง
 คันบมีชานาป่าได้เป็นเมืองบ้าน
 พอว่างเสรีจดำแล้วตาเว็นเจ้าค่ายค่า
 พ่อบักทำขึ้นเถาะเจ้า... สิดกกล้า

(กลอนลง)

แม่แน่นเด้อ
 แม่แน่นเด้อ.... อือ... อือม... โอยละน่า

2.2 กลอนลำทางยาวชีวิตชานา ตอน 2

(กลอนลงขึ้น)

โอย... ฟ้าเอยฟ้าฮ้องค้อย
 เสียงโยนๆ ดังไกล เป็นหยังเต้
 ส่งไปฮ้อง โอบ่เขา.. โอบ่เขา... อือม... อือ... โอ้ โอ... โอ้ละนา...

(กลอนเนื้อใน)

บทที่ 1

เอออันนี้ ต่อจากนี้สิได้ลำต่อกลอนสอง
 สองผัวเมียทำนาส่อยกันละจนแล้ว
 พอแต่เสรีจดำแล้วตาเว็นคล้อยค่า
 พ่อบักทำขึ้นเถาะเจ้า หลกกล้าไว้แหนเด้อ

ผิวว่าเอ้อ เมื่อก่อนชาติ
 ค่อยสิหลกคนเดียว แม่อินางเมื่อบ้าน
 พอจาแล้วเตรียมเอาถ้วยบัว
 ทาบกะต่าต่องต้อน กะทั้งอุ้มลูกนำ

บทที่ 2

เสียงฟ้าอ้องตุ้มต้ำฟาว่างมาเฮือน
 เสียงฝนมามีตมัวเมาฟ้า
 นำคั่นนาคั่นเมื่อบ้านเขียดจะนาอ้องออบแอบ
 เหลียววอบแวบเบ็งน้ำสิเป็นคลื่นจั่งทะเล...
 มองมาบ้านเห็นโนนตาลมีตจุ่มกุ่ม
 เห็นแต่กอไผ่บ้านลายช่ายใบหุ้มละห่อนำ
 ฟาว่างจำเข้าป่าสอนลอน
 เสียงวอนวอนเรไรส่งเสียงแมงจ้วง

บทที่ 3

เห็นเป็นพวงต้นหน้าทางนกยูงเหลืองอยู่หุ่ย
 เสียงคนคุยสิเข้าบ้านเย็นแล้วสิต่าวเมื่อ
 อุ้มลูกเต้าจูงหมูงัวควย
 ฝนตกฮ่ำแรงไวเวเข้า
 ไวไวจ้าวเสียงฮือเชือกฟาด
 ควยบักเล่องตุ้เต็กน้อยละชีหลัง
 เสียงมะลิ่งตั่งตั่งฝนโล่มาทัน
 ฝนตกลงเปียกปอนเต็มเป็อน
 พอถึงเฮือนมีอน้าวคันไค้จับแงบ
 คันแม่่นวางตำไ่ว้ สิเดียมสิ้น...
 แม่่นเปลี่ยนแทน. เอ้อ..เอ
 โอ้ละนา...

บทที่ 4

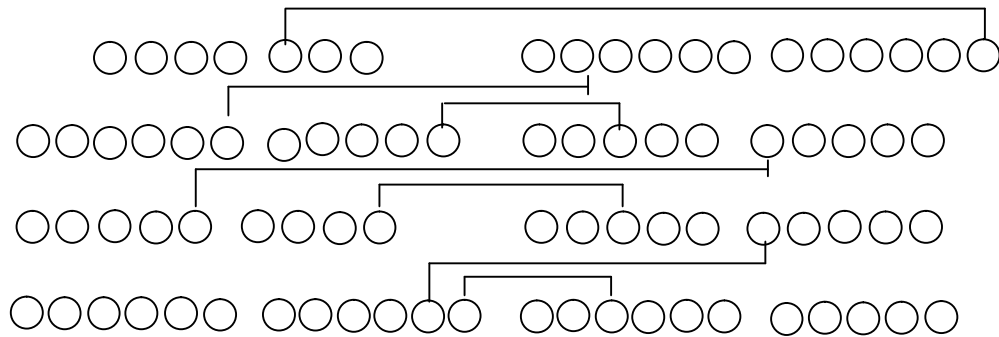
อันนี้ ผูกควยแม่ลูกหล้า อย่าสุให้มันหลุด
 ผักกะตุ้โตใส่กลอนให้มันแน่น
 แม่สิตั้งไฟถ้าเอาปลามาต้มป่น
 คันพ่อใหญ่ผู้อยู่บ้านอะฮืออ้องละผ่องถาม
 น้ำบ่ท่วมบ่ฮือหล้าไฮใหญ่กสะแบง
 ดินบ่แข็งบ้ออินางไฮแคมโพนนั้น
 เสียงถามกันเต็มบ้าน กลับจากนามีตพุ่มพู่
 ถึงยามนอนพากันชดอื่กู่

นอนแล้วกะบ่ตึง คั่นจั่งซี่เพิ่นจั่งว่าชานา
 ถึงเวลาสมควรสิต้าวลาเต๋อค่า
 หวีสิลาเต๋อค่า สิขอลาไปก่อน
 พวกพ่อเต๋อแม่ลูกอ่อน หลานสิขอลาแล้ว
 คุณป้าละฟ่องอา
 จักหน้อยนี้สิได้อย่างคอมมอม
 ไปคอมมอมดั่งกะบอมงอยไม้
 หลานสิไลเมื่อบ้านหนองไหลคำมีตจุ่มกุ่ม
 เห็นแต่กอไผ่หุ้มสิเมื่อบ้าน แม่ก่อนเต๋อ

(กลอนลง)

สิลาแล้วคู่สู่คน คู่สู่คน อี๋ม... อี๋... โอ๋ โอ๋... โอ๋ละนะ...

2.3 ผังกลอนลำทางยาวชีวิตชานา

2.4 ทำนองอ่านกลอน "ชีวิตชานา ตอน 1" ดังตัวอย่าง

ชีวิตชานา ตอน 1

ผู้แต่ง : นุ่ม เอ็นใจ
 ขับร้อง : ฉวีวรรณ ดำเนิน
 ทำนอง : ลำพองยาว/ลำต๋อง

$\text{♩} = 70$

โอ โอโย โอ โอโย ฟ้า เอ้ย ฟ้า ฮ้อง ตัง ชาม เขา คลึง ไป เชียง ใหม่

ตก มา ฮอด คลอง ไผ่ หัว ใจ น่อง ห่วง แต่ แฟน เออ ห่วง แต่ แฟน เออ

เอย เอ้ย หละ นา เออ อัน นี้ หละ พ่อ แม่

เอ้ย เม ขา ยน กลาย ไป แล้ว พด ช ภา ผัด มา ต่อ ผ่น ตก ลง จัก ๆ จัน ไบ หญ้า กะ ปัง มา พวก ชาว

นา กะ เตรียม ไว้ หั้ง โด กับ คราด ผ่น เชือก ไว้ สิ โด ตัน ดอก ยุต นา ฟัง เสียง จา คน เฒ่า

สู เอ้ย ฮอด มือ อื่น พ่อ เฒ่า จ้า บอก ลูก บ้าน สิ พา เลี้ยง เจ้า ปู่ ตา ให้ สู หา เตรียม ไว้ เอียน ละ

โต เอา เต๋อ ไก่ เบ็ง คาง ไก่ คัน มัน ชัน ที่ สิ ปี นี้ สิ บ่ ตี คัน ปี ไต่ คาง ไก่ ไค้ง ยาว ๆ คือ

เทียว พ่อ เฒ่า จ้า บอก ไว้ ปี นั้น จัง สิ ตี มา เต็ม ที่ เต้ ผู้ นา โกล บ้าน ผัว เมีย เดียว เลี้ยง ลูก อ่อน

ตัน ชัน มา ผัว ไป ก่อน ไป โด นา คราด ไว้ ทำ พ่อ ได้ ดอก กิ่ง งาน แม่ บัก ทำ อยู่ บ้าน

กะ ฟ้าว ตัน คือ กัน เตรียม เอา ฟิน มา ตัง โฟ เป้า ฟู หั้ง ฟู เสียง มี โฟ ครัน กุ่ม ไบ

2

70
 คริว ลูก ซ่อม ซ่อม กระ บอง ก้อม เข็ย ไว้ เอา น้ำ จะ ใส มวย น้ำ ช้อน แล้ว เอา ข้าว หน้า มา ชาว

75
 สอง มือ จับ หวด มา สุก หม้อ— เสียง ลูก อ๋อ ให้ ไว ไว ไว ลูก แป— พอ ลูก หลับ—แม่ ผัด ทาว ทา ด้วย ค้อง

81
 จอง ตัก ปลา แดก ใส ด้วย เกลือ ต้ม แฉม น้ำ สิ ได้ ไป นา สี พ้อ บัก ห่า ไป แล้ว เสียง เขื่อน ไกล ชาว

87
 ชาว กะ ฟ้าว ตื่น— เอ็น ใส กัน พ้อง เว้า— โอ— มา ฟัง เข้า— พอง— อะ แซ่ม เออ—

96
 พอง— อะ แซ่ม อื้อ เอย เออ โอ้ย ละ หน้า— อัน นี้ หละ พอ ว่า ตะ เว็น

105
 ขึ้น สี มาย ๆ พอ พุม พู พอ ตะ หาบ ต้า ได้ ทั้ง ฟ้าว ดอก พ้อง เดิน— มือ หนึ่ง อุ้ม ลูก น้อย ฟ้าว เร่ง ลง

111
 นา ผัว กะ ผี ทาง โต กะ ผัด คอย— กิน ข้าว เสรีง ดี แล้ว ลง ต้า จะ ไว ๆ แขนง อยู่ ลูก น้อย ไว้— เสียง

117
 ให้ กะ ขาง มัน มือ เนียง คั้น ตม อยู่ ใน นา สวย มาย ๆ แดค เมา ทั้ง ช้อน คอบ อยาก มี น้ำ บ้าน ชาว

123
 นา จัง หน้า ก้า หน้า ต้า ๆ แมน ชาว นา เอ็ด เลียง พวก ที่ น่อง คน เฒ่า จัง เจ วิญ เพ็น จัง เอ็น กระ ดูก— สัน

129
 หลัง ชัน บ่ มี ชาว นา บ่ ได้ เป็น เมือง บ้าน พอ จาก เสรีง ต้า แล้ว ตะ เว็น จะ ไกล ค้า พ้อ บัก ห่า ขึ้น เถาะ

134
 เจ้า เออ— สิ หลก กล้า— แมน แท้ เตอ แมน แท้ เตอ เออ โอ้ย— หละ นา

2.5 วิเคราะห์ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์กลอน “ชีวิตชานา ตอน 1” ในการวิเคราะห์ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์นี้ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์เป็น 2 ประเด็น คือ 1) รูปแบบหรือโครงสร้างโดยรวมของกลอนลำ ซึ่งแบ่งได้เป็นสามตอน คือ กลอนขึ้น เนื้อในกลอน และ กลอนลง 2) ฉันทลักษณ์ หรือลักษณะภายในของกลอนแต่ละส่วนหรือ แต่ละบท ซึ่งแบ่งเป็นกลอนร่าย กลอนกาพย์ (หรือกลอนตัดก็เรียก) และกลอนเย็น (หรือกลอนนิทานก็เรียก) เกี่ยวกับรายละเอียดของฉันทลักษณ์ ก็จะเป็นการวิเคราะห์ เรื่อง การสัมผัส อันได้แก่สัมผัสนอกและสัมผัสใน สัมผัสนอกเป็นสัมผัสระหว่างวรรค เป็นสัมผัสสระคือระหว่างคำสุดท้ายของวรรคหน้ากับคำใดคำหนึ่งในครั้งแรกของวรรคหลัง ส่วนสัมผัสในนั้นเป็นการสัมผัสของคำภายในซึ่งมีทั้ง สัมผัสสระและสัมผัสอักษร ดังรายละเอียดจากการวิเคราะห์ (กลอน “ชีวิตชานา ตอน 1”) ดังตัวอย่าง

<p>(กลอนขึ้น)</p> <p>โอ... โอ้ย ฟ่าเอ้ย ฟ่าฮ้องตั้ง ข้ามเขาพิงไปเชียงใหม่ ตกมาฮอดคลองไผ่ ฟ่าเป็นสีครึมๆ หัวใจนอง ห่วงแต่แฟน ห่วงแต่แฟน... อ้อๆ อ้อ... โอยละนะ</p>	<p>ตอนที่ 1 เป็นกลอนขึ้น</p> <p>แบ่งเป็น 3 ตอน คือ คำขึ้น “โอ...โอ้ย”</p> <p>เนื้อในกลอน ของกลอนขึ้นมีฉันทลักษณ์เป็นกลอนร่าย มีสัมผัสนอกระหว่างคำสุดท้ายของวรรคหน้า กับคำใดคำหนึ่งในครั้งแรกของวรรคถัดไป คำลง “อ้อ ๆ อ้อ...โอยละนะ”</p>
<p>บทที่ 1</p> <p>เอออันนี่ละพ่อแม่เอย เมษายนกายไปแล้ว พฤษภาผัดมาต่อ ผนตกลองจากๆ จัน ไบหญ่ากะปงมา พวกชานากะเตรียมไว้ทั้งไถกับคราด ผั้นเชือกไว้สีไถตันว่าฮุดนา ฟังเสียงจากคนเฒ่า สูเอยฮอดมืออื่น พ่อเฒ่าจ่าบอกลูกบ้านสิพาล้างเจ้าปู่ตา ให้สูหาเตรียมไว้เอือนละโตเอาเคื่อไก่อ</p>	<p>บทที่ 1 เป็นกลอนเย็น</p> <p>มี ครบทั้ง 6 วรรค คือ วรรคที่ 2 , 3 , 4 , 5 , 6 , 7</p> <p>ไป ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ ไบ ในวรรคที่ 3 มา ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ มา ในวรรคที่ 3 ไบ ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ ไถ ในวรรคที่ 4 มา ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ นา ในวรรคที่ 4 นา ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ นา ในวรรคที่ 5 ไถ ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ ไถ ในวรรคที่ 5 นา ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ จา ในวรรคที่ 6 จา ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ พา ในวรรคที่ 7 สู ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ ปู่ ในวรรคที่ 7 ปู่ ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ สู ในวรรคที่ 7</p>

<p>บทที่ 2</p> <p>เบิ่งคางไ่คั่นมันซันที่ลี้ ปีนี่ลืบตี คั่นปี ไ่คางโกไ่ค้งยาวๆ คือเกี้ยว พ่อเต๋มาจ้บอวกไ่ป็นันจ้งลิตี มาเต็มทีแต่ผู้นาโกลบ้าน ผิวเมี้ยวเดียวเลี้ยงลูกอ่อน ตั้นซันมาผิวไปก่อน ไปโถนาคราดไ่วถ้าพอได้ละเค็งงาน แม่บักทำอยู่บ้านกะฟ้าวตั้นคือกัน เตรียมเอาฟืนมาตั้งไฟ เป่าฟู่ทั้งฟู่</p>	<p>บทที่ 2 เป็นกลอนเอ็น</p> <p>ไ่ ไ่ ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ ไ่ ในวรรคที่ 2 ลี้ ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ ปี ในวรรคที่ 2 ปี ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ ตี ในวรรคที่ 3 ตี ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ ที ในวรรคที่ 4 อ่อน ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ ก่อน ในวรรคที่ 6 มา ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ นา ในวรรคที่ 7 งาน ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ บ้าน ในวรรคที่ 8 ตั้น ในวรรคที่ 8 สัมผัสกับ ฟืน ในวรรคที่ 9</p>
<p>บทที่ 3</p> <p>เสียงวีไฟ่วันกุ่มในคร้วลูกหอมๆ กะบองก้อมเมี้ยวไ่ว เอาน้ำละใส่มวย น้ำฮวดแล้วเอาเข้าห่มามาชาว สองมือจับหวดมาสุบหม้อ เสียงลูกออ ๆ ให้ ไ่วไวกวยลูกแห่ พอลูกหลับแม่ผัดฟ้าวหาถ้วผ่องจอง ตักปลาแดกใส่ถ้วย เกลือตีมถมน้ำ ลี้ได้ไปนาเฮา พอบักหน้าไปแล้ว</p>	<p>บทที่ 3 เป็นกลอนเอ็น</p> <p>หอม ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ ก้อม ในวรรคที่ 2 ลี้ ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ ปี ในวรรคที่ 2 ฮวด ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ หวด ในวรรคที่ 4 กวย ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ ถ้วย ในวรรคที่ 6 แห่ ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ แม่ ในวรรคที่ 6 ถ้วย ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ ถ้วย ในวรรคที่ 7 นำ ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ ห่า ในวรรคที่ 8</p>
<p>บทที่ 4</p> <p>เสียงเฮือนไ่ลั๊วแซวๆ กะฟ้าวตั้น เอ็นใส่กันพ่องเว้า... คนเต๋มาพ่องอาแหม้ม พ่องกะแหม้ม เออ เอี้ยละนา.. อันนี้ละพ่องเมื่อตวันซันสิมายๆ พอพุมพู่ บักกะหาบต้วได้ทั้งฟ้าวกะพ่องเดิน มือหนึ่งอุ้มลูกน้อย ฟ้าวเล่งลงนา ผัวกะผัวทั้งโตกะผัดคอกยกินเข้า เสร้งดี แล้ว ลงดำจ้าวไหวๆ</p>	<p>บทที่ 4 เป็นกลอนเอ็น</p> <p>พ่อง ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ ผ่อง ในวรรคที่ 3 ตา ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ ต่าในวรรคที่ 2 บ่า ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ นา ในวรรคที่ 6 น้อย ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ คอย ในวรรคที่ 7 อ่อน ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ ก่อน ในวรรคที่ 6 มา ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ นา ในวรรคที่ 7 งาน ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ บ้าน ในวรรคที่ 8 ตั้น ในวรรคที่ 8 สัมผัสกับ ฟืน ในวรรคที่ 9</p>

<p>บทที่ 5</p> <p>แขน<u>อยู่</u>ถูกน้อยไว้เสียงให้กะสำอางมัน มือเนียงคั้นนมอยู่ในนา สวยมายมายแดดเผาทั้งฮ้อน คอบอยากมีน้าบ้านเขา ชาวนาจั่งหน้า<u>ก่ำ</u> หน้า<u>ดำๆ</u> แม่นชาวนาเฮ็ดเลี้ยง พวกพี น้อง ชุมเจ้า<u>จั่ง</u>เจริญ <u>เฟิ่น</u>จั่งเ็นว่ากระดุกสันหลัง คั้นบ่มี ชาวนาบ่ได้เป็นเมืองบ้าน พอว่าง<u>เสรี</u>จ<u>ดำ</u>แล้วตาเว็นเจ้า<u>ค้าย</u>ค่า <u>พ่</u>บัก<u>ทำ</u>ขึ้นเกาะเจ้า... สิลกกกล้า</p>	<p>บทที่ 5</p> <p>อยู่ ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ อยู่ ในวรรคที่ 2 <u>ก่ำ</u> ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ <u>ดำ</u> ในวรรคที่ 5 <u>จั่ง</u> ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ <u>จั่ง</u> ในวรรคที่ 7 <u>ดำ</u> ในวรรคที่ 9 สัมผัสกับ <u>ดำ</u> ในวรรคที่ 10</p>
<p>กลอนลง <u>แม่น</u>แน<u>เดื่อ</u> <u>แม่น</u>แน<u>เดื่อ</u>.... <u>อือ</u>... <u>อือ</u>ม... โอยละ<u>น่า</u></p>	<p>กลอนลงเป็นกลอนร่าย มี 3 วรรค วรรคละ 3 จังหวะ วรรคแรกมี 3 พยางค์ วรรคที่ 2 มี 3 พยางค์ วรรคที่ 3 มี 5 พยางค์</p>

สรุปเกี่ยวกับด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ กลอน “ชีวิตชาวนาตอน 1”

รูปแบบของกลอนลำทางยาว หรือลำล่อง แบ่งได้เป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นกลอนขึ้นซึ่งมีฉันทลักษณ์เป็นกลอนร่าย และภายในกลอนขึ้นก็แบ่งได้เป็น 3 ตอน คือ โอ... โอย... แจกหรือยายกลอน และ อือๆ อือ... โอยละน่า

ตอนที่ 2 เป็นเนื้อในกลอน มีฉันทลักษณ์เป็นแบบกลอนเย็น จำนวน 5 บท บทละ 8 วรรค

ตอนที่ 3 กลอนลง แบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนละ 2 จังหวะ คือ

แม่นแนเดื่อ

แม่นแนเดื่อ....

อือ... อือม... โอยละน่า

จากกลอนลำทางยาวหรือกลอนลำล่อง “ชีวิตชาวนา ตอน 1” จะพบว่า รูปแบบหรือโครงสร้างของกลอนลำ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนต้นหรือ กลอนขึ้น ตอนกลางหรือเนื้อในของกลอน และตอนปลายหรือกลอนลง ดังตัวอย่าง

<p>(กลอนขึ้น)</p> <p>โอ... โอ้ย ฟ้ายัย ฟ้าย้องตั้ง ข้ามเขาพิงไปเชียงใหม่ ตกมาฮอดคลองไผ่ ฟ้าเป็นสีครึ้มๆ หัวใจน้อง ห่วงแต่แฟน ห่วงแต่แฟน... อ้อๆ อ้อ... โอยละนะ</p>	<p>กลอนขึ้นนี้ มีความโดดเด่นด้านการใช้นามวลี เช่น ข้ามเขาพิงไปเชียงใหม่ ตกมาฮอดคลองไผ่ ฟ้าเป็นสีครึ้มๆ หัวใจน้อง ห่วงแต่แฟน ห่วงแต่แฟน... เป็นถ้อยคำที่ประณีต ทำให้เห็นภาพพจน์อย่างชัดเจน</p>
<p>บทที่ 1</p> <p>เอออันนี้ละพ่อแม่เอย เมษายนกายไปแล้ว พฤษภาผัดมาต่อ ฝนตกลงจากๆ จัน ไบหญ้ากะปงมา พวกชาวนาจะเตรียมไว้ทั้งไร่กับคราด ผันเชือกไว้สิเถิดต้นว่าสุตนา ฟังเสียงจากคนเฒ่า สูเอยฮอดมืออื่น พ่อเฒ่าจ้บบอกลูกบ้านสิพดเลี้ยงเจ้าปู่ตา ให้สุหาเตรียมไว้เฮือนละโตเอาเต๋อไก่</p>	<p>ขึ้นต้นก็เข้าสู่ประเด็นการเริ่มต้นของคนชวานาว่า ต้องเตรียม คราด เตรียมไถ และก่อนที่จะทำนา ต้องมีการเลี้ยงศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน โดยแต่ละ บ้านให้เตรียมไถไว้บ้านละตัว เพื่อดูว่าการทำนาปี นี้จะประสบผลสำเร็จหรือไม่</p>
<p>บทที่ 2</p> <p>เบ็งคางไก่อันมันซันที่ลี้ ปีนีลีสดี คันปีไต่คางไก่อ้งยาวๆ คือเกี่ยว พ่อเฒ่าจ้บบอกไว้ปิ่นนังจั่งลิตี มาเต็มทีแต่ผู้ंनाไกลบ้าน ผัวเมียเดียวเลี้ยงลูกอ่อน ตื่นขึ้นมาผัวไปก่อน ไปไถนาคราดไว้ถ้าพ่อได้ละเค็งงาน แม่บักทำอยู่บ้านกะฟ้าวตื่นคือกัน เตรียมเอาฟืนมาตั้งไฟ เป่าฟู่ทั้งฟู่</p>	<p>ถ้าดูไก่อ้งซัน หมายถึงปีนี้จะไม่ดี ถ้าไก่อ้งไก่อ้งยาวคล้ายเคียว ผู้เฒ่าที่เป็นตัวแทน ของหมู่บ้านก็จะบอกว่าปีนี้จะดี ผู้ที่เป็นสามีต้องไปนาก่อน เพื่อเตรียมคราดไถ ส่วนภรรยาก็ต้องตื่นมาเพื่อเตรียมก่อไฟ</p>

<p>บทที่ 3</p> <p>เสียงวีไฟควันกุ่มในครัวลุกหอมๆ กะบองก้อมเขี้ยวไว้ เอน้ำละลายใสมวย น้ำฮวดแล้วเอาเข้าหม้อมาขาว สองมือจับหวดมาสุบหม้อ เสียงลุกออ ๆ ให้ ไวไวควยลุกแห่น พอลูกหลับแม่ผัดฟ้าวหาถ้วยผ่องจอง ตักปลาแดกใส่ถ้วย เกลือตีมแถบนำ ลีได้ไปนาเฮา พ่อบักทำไปแล้ว</p>	<p>หลังจากก่อไฟเสร็จ ก็หนึ่งข้าว ลูกร้องก็ต้องรีบไปดู พอลูกหลับ แม่ก็ต้องรีบไปตักเอาปลาร้าใส่ถ้วย และนำเกลือไปด้วย</p>
<p>บทที่ 4</p> <p>เสียงเหือนไถลั่นแซวๆ กะฟ้าวตื่น เอ็นใส่กันพ่องเว้า... คนเฒ่าพ่องอาแหม้ม ผ่องกะแหม้ม เออ เอี้ยละนา.. อันนี้ละพอเมื่อตาวันขึ้นสี่มายๆ พอพุมพู่ ป่ากะหาบตาได้ทั้งฟ้าวกะพ่องเดิน มือหนึ่งอุ้มลูกน้อย ฟ้าวเล่งลงนา ผัวกะผัวทั้งโตกะผัดคอยกินข้าว เสร็จดี แล้ว ลงดำจ้าวไหวๆ</p>	<p>บ้านไถลั่นเหือนเคียงก็พากันตื่นนอน ร้องทักทายกัน เมื่อตะวันขึ้นก็ต้องรีบหาบกระบุงเพื่อรีบไปนา พร้อมกับอุ้มลูกน้อยไปด้วย และต้องรีบไปเพราะ สามีก็คอยกินข้าวอยู่ เมื่อกินเสร็จก็ต้องรีบลงดำนา</p>
<p>บทที่ 5</p> <p>แขนอุ้มลูกน้อยไว้เสียงให้กะสำอางมัน มือเนียงคั่นตมอยู่ในนา สวยมายมายแดดเผาทั้งฮ้อน คอบ อยากรู้นำบ้านชวานาจ้งหน้ากำ หน้าดำๆ แม่นชวานาเฮ็ดเลี้ยง พวกพี นื่อง ชุมเจ้าจ้งเจริญ เผิ่นจ้งเอ็นว่ากระดุกสันหลัง คับบมี ชวานาปได้เป็นเมืองบ้าน พอว่างเสร็จดำแล้วตาเว็นเจ้าค่ายค่า พ่อบักทำขึ้นเกาะเจ้า... สิลกกกล้า</p>	<p>โดยผูกอุไว้ แล้วรีบลงไปดำนา เพราะถ้าสายมาก จะทำให้แดดร้อน สาเหตุที่ต้องทำเพราะอยากมี รายได้เหมือนคนอื่น ชวานาเปรียบเสมือนกระดุก สันหลังของชาติ ถ้าขาดชวานาบ้านเมืองก็คงไม่ เจริญ</p>
<p>กลอนลง</p> <p>แม่แน่นแต่ แม่แน่นแต่.... อือ... อือม... โอยละน่า</p>	<p>อย่าลืมนะ</p>

2.7 วิเคราะห์ด้านเนื้อหาของกลอนลำลองชีวิตชาวนา ตอน 1 จึงมีส่วนในการสร้างภาพพจน์ให้แก่กลอนลำ ดังตัวอย่าง

<p>(กลอนขึ้น) โอ... โอ้ย ฟ้าย้าย ฟ้าย้องตั้ง ข้ามเขาฟ้างไปเชียงใหม่ ตกมาฮอดคลองไผ่ ฟ้าเป็นสีครามๆ หัวใจน้อง ห่วงแต่แพน ห่วงแต่ แพน... อ้อๆ อ้อ... โอยละน่า</p>	<p>ข้ามภูเขาจากเชียงใหม่ พอมาถึงคลองไผ่ท้องฟ้าสี คราม ๆ ก็ทำให้เป็นห่วงแพน</p>
<p>บทที่ 1 เอออันนี่ละพ่อแม่เอย เมฆายนกายไป แล้ว พฤษภาผัดมาต่อ ผนตกลงจากๆ จัน ไบหญ้า กะปงมา พวกขวานากะเตรียมไว้ทั้งไถกับคราด ผั้นเชือกไว้สี่ไถตั้งว่าฮุดนา ฟังเสียงจากคนเฒ่า สูเอยฮอดมืออื่น พ่อเฒ่าจ้ำบอกลูกบ้านสิพาเลี้ยง เจ้าปู่ตา ให้สูหาเตรียมไว้เฮือนละโตเอาเคื่อไก่</p>	<p>นี่นะทุกคนพอเดือนเมษายนผ่านไป ถึงเดือน พฤษภา มีฝนตกมาทำให้ไบหญ้าเกิดขึ้นมา ขวานากะเตรียมตัวทำนา เตรียมทั้งคราด ทั้งไถและ เตรียมถักเชือกไว้เพื่อเตรียมไถอะ คนแก่คนเฒ่าในหมู่บ้านให้ทุกบ้านเตรียมไถไว้ โดยผู้เฒ่าจะเป็นตัวแทนของคนในหมู่บ้าน เป็นคน ทำพิธีเพื่อเลี้ยงเจ้าปู่ประจำหมู่บ้าน</p>
<p>บทที่ 2 เบ็งคางโกคั่นมันชั้นที่สี่ ปีนี่สิบตี คั่นปีไต่คางโกไค้งยาวๆ คือเกี่ยว พ่อเฒ่าจ้ำบอกไว้ ปีนั้นจั่งสิตี มาเต็มทีแต่ผู้นำไกลบ้าน ผัวเมียเดียว เลี้ยงลูก... อ่อน ตื่นขึ้นมาผัวไปก่อน ไปไถนาคราด ไว้ถ้าพอได้ละเค็งงาน แม่บักทำอยู่บ้านกะฟ้าวตีน คือกัน เตรียมเอาพินมาดงไฟ เปาฟูหึ่งฟู</p>	<p>ลักษณะการทำนาจะดีหรือไม่ดีให้ดูที่คางโก ถ้าคาง โกตรง ปีนี่สิบจะดี ถ้าคางโกไค้งยาว เหมือนเกี่ยว ปีนั้นจึงจะดี บางคนมีนาไกลบ้านลำบากหน่อย ชาวนาบาง ครอบครัวก็มีแค่สามี ภรรยา และยังมีลูกที่พึ่ง ตลอดใหม่ ตื่นเข้ามาสามีไปไถนา ภรรยาก็ต้องรีบ ตื่นแต่เช้าเพื่อก่อไฟ</p>
<p>บทที่ 3 เสียงวีไฟควันกุ่มในครวัลुकห้อมๆ กะบอง ก้อมเขี้ยวไว้ เอนน้ำละใส่มวย น้ำฮวดแล้วเอาเข้า หม่ามาชาว สองมือจับหวดมาสุมหม้อ เสียงลูก ออๆ ให้ ไวไวควยลูกแห่น พอลูกหลับแม่ผัดฟ้า หาถ้วยผ่องจอง ตักปลาแดกใส่ถ้วย เกลือต้มแถม น้ำ สิบได้ไปนาเฮา พ่อบักทำไปแล้ว</p>	<p>พอไฟติดแล้วก็เอาขี้ไต้ ออก แล้วก็เตรียมมวย สำหรับหนึ่งข้าว โดยเอาข้าวที่แช่ไว้มาหนึ่ง เสร็จ แล้วก็ต้องไปไกวเปลลูก พอลูกหลับก็รีบไปตักปลา ร่ำใส่ถ้วยพร้อมกับเกลือ เพื่อเตรียมไปนา</p>

<p>บทที่ 4</p> <p>เสียงเอื้อนไถ่แสวๆ กะพ้าวตื่น เอ็นไส่กันพ่อง เว้า... คนเฒ่าผ่องอาแหม่มผ่องกะแหม่ม เออ เอี้ยละ นา..อันนี้ละพอเมื่อตาวันขึ้นสี่มาๆ พอพุมพู่ ป่า กะหาบตาได้ทั้งฟาวกะพ่องเดินมือหนึ่งอุ้มลูกน้อย ฟาวเล่งลงนา ผัวกะผัวทั้งโตกะผัดคอยกินข้าว เสรีจดีแล้ว ลงดำจ้าวไหวๆ</p>	<p>เสียงคนบ้านใกล้เรือนเคียงก็พากันตื่นนอน พอตะวันขึ้นก็รีบหาบตะกร้าเดินไปนา พร้อมกับ อุ้มลูกไปด้วย เพราะสามีรอกินข้าว</p>
<p>บทที่ 5</p> <p>แขนอุ้มลูกน้อยไว้เสียงให้กะสำอางมัน มือเนียง คั่นตมอยู่ในนา สวยมายมายแดดเผาทั้งฮ้อน คอบอยากมีน้ำบ้านชานาจ้งหน้ากำ หน้าดำๆ แมนชานาเฮ็ดเสียง พวกพี่น้อง ชุมเจ้าจ้งเจริญ เผินจ้งเอ็นว่ากระดุกสันหลัง คั่นบมีชานาไปได้ เป็นเมืองบ้าน พอว่างเสรีจดำแล้วตาเว็นเจ้าค้าย ค้ำ พ่อบักทำขึ้นเถาะเจ้า... สิลกกล้า</p>	<p>แขนเปลลुकไว้ แล้วก็รีบลงไปดำนานา พอดกสาย แดดก็ร้อน แต่ก็ต้องทำเพราะอยากจ้รายเหมือน คนอื่น ถ้าชานาไม่ทำนา ทุกคนก็จะไม่มีข้าวกิน ถ้าไม่มีชานาบ้านเมืองก็อาจไม่เจริญ ทำให้ต้อง เรียกชานา ว่ากระดุกสันหลังของชาติ หลังจาก เสรีจจากดำนาก็ค่าพอดี ให้สามีขึ้นมาก่อนเพื่อ ถอนต้นกล้า</p>
<p>กลอนลง แมนแน่เด้อ แมนแน่เด้อ.... อือ... อือม... โอยละน่า</p>	<p>อย่าลืมนะ</p>

2.8 ทำนองอ่านกลอน "ชีวิตชานา ตอน 2" ดังตัวอย่าง

ชีวิตชานา ตอน 2

ผู้แต่ง : นุ่ม เย็นใจ
 ขับร้อง : ฉวีวรรณ ดำเนิน
 ทำนอง : สำทงยาว/สำล่อง

โอย... ฟ้ำ เอย ฟ้ำ ฮ้อง คอย เสียง โยน ๆ ดั่ง ไกล เป็น หย้ง

๕
 เต๋ สั้ง บ่ ไป ฮ้อง ไกล หัว คั่น ไค พอ ให้ น้อง ได้ นอน นำ เสียง นำ ฮ้อง ต้ม ต้ำ สาว หมอ

๙
 ลำ คิค ฮอด ชู้ เต๋ น้อ โอ บ่ เขา.. โอ บ่ เขา..

๑๓
 อือม... อือ... โอ โอ... โอ ละ นา... เออ อัน นี้ ต่อ จาก

๑๗
 นี้ สิ ได้ ลำ ต่อ กลอน สอง สอง ฟ้า เมีย ทำ นา ส่อย กัน ละ จน แล้ว พอ แต่

๒๑
 เสรีง คำ แล้ว ตา เว้น คล้อย คำ พอ บัก ทำ ขึ้น เกาะ เจ้า หลก กล้า ไว้ แหน้ เต๋

๒๕
 ฟ้า ว่า เอ้อ เมื่อ ก่อน สา ตี้ ค่อย สิ หลก คน เดียว แม่ อี นาง เมื่อ บ้าน

๒๙
 พอ จา แล้ว เตรียม เอา ถ้วย บ่วง ทาบ กะ ต่า ต้อง ต้อน กะ ทัง อุ่ม ลูก นำ

๓๓
 เสียง ฟ้ำ ฮ้อง ต้ม ต้ำ ฟ้าว ย่าง มา เขื่อน เสียง ฝน มา มีด มัว เมฆ ฟ้ำ นำ คั่น

2
37

นา คีน เมื่อ บ้าน เขียด จะ นา อ้อ ออบ แอบ เหลียว วอบ แวว เป็ง น้ำ ลี เป็น คลื่น จัง ทะ เล

41

— มอง มา บ้าน เห็น โนน ตาล มีด จุ่ม กุ่ม เห็น แต่ กอ ไร่ บ้าน ล่าย ซ้าย ใ้ หุ่ม ละ

45

ห่อ นำ — ฟ้าว ย่าง จ้า เข้า ป่า ลอน ลอน เสียง วอน ๆ เร ไร ส่ง

49

เสียง แมง จ้วง เห็น เป็น พวง ต้น หน้า — ทาง นก ยุง เหลือง อ้อย หุ่ย เสียง คน กุย ลี เข้า บ้าน เข็น

53

แล้ว ลี ต่าว เมื่อ อ้อม ลูก เต้า — จุง หมู่ จ้ว ควาย ฝน ตก ฮ่า เร่ง

57

ไว ๆ เข้า — ไว ๆ จ้าว เสียง ฮือ เขือก พาด ควาย บัก เล ผ่อง ตู๊ เด็ก

61

น้อย ละ ชี หลัง เสียง มะ ลิ่ง ตั่ง ตั่ง ฝน ไล้ มา ทั้น ฝน ตก ลง เปือก ปอน เต็ม

65

เขื่อน พอ ถึง เขื่อน มือ น้าว คั่น โด จับ แงบ คั่น แมน วาง ต่า ไว้ ลี เตรียม ลั่น...

69

แมน เปลี่ยน แพร แมน เปลี่ยน แพร เอ้อ.. เอ

73

โฮ... โฮ้ย ละ นา...

77

อัน นี้ ผูก ควาย แม่ ลูก หล้า อย่า สุ ให้ มัน หลุด ผัก กะ ตู๊ ตี

81

 โล ไล่ กลอน ให้ มัน แน่น แม่ ลี ดั่ง ไฟ ถ้า เอา ปลา มา ต้ม ปั่น คั้น พ่อ ใหญ่ ผู้ อยู่

85

 บ้าน อะ ฮือ ฮ้อง ละ ผ่อง งาม น้ำ บ่ ท่วม บ่ ฮี หล้า ไซ่ ใหญ่ กก สะ แบน ดิน บ่ แข็ง บ้อ ฮี

89

 นาง ไซ่ เค็ม โพน นั้น เสียง งาม กัน เต็ม บ้าน_____ กลับ จาก นา มีด พุ่ม พู ถึง ยาม นอน พา กัน

93

 ขด ฮี คู้ นอน แล้ว กะ บ่ ตึง คั้น จัง ชี้ เพ็น จัง วา ชาว นา ถึง เว ลา สม

97

 ควร ลี ต่าว ลา เตื่อ คำ หวี ลี ลา เตื่อ คำ ลี ขอ ลา ไป ก่อน พวก พ่อ เฒ่า แม่ ลูก

101

 อ่อน หลาน ลี ขอ จาก แล้ว_____ คุณ ป้า ละ ฟ่อง อา จัก หนอย นี้ ลี ได้ ยาง คอม มอม

105

 ไป คอม มอม ตั้ง กะ ปอม งอย ไม้ หลาน ลี โล เมื่อ บ้าน_____ หนอง ไหล คำ มีด จุ่ม กุ่ม เห็น แต่

109

 กอ ฝៃ หุ่ม ลี เมื่อ บ้าน แม่ ก่อน เตื่อ ลี ลา แล้ว_____

113

 ฮู_____ ฮู คน ฮู ฮู คน อือม..._____

117

 อือ..._____ โอ_____ โอ..._____ โอ_____ ละ นา...

2.9 วิเคราะห์ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์กลอน “ชีวิตชานา ตอน 2” ในการวิเคราะห์ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์นี้ ผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์เป็น 2 ประเด็น คือ 1) รูปแบบหรือโครงสร้างโดยรวมของกลอนลำ ซึ่งแบ่งได้เป็นสามตอน คือ กลอนขึ้น เนื้อในกลอน และ กลอนลง 2) ฉันทลักษณ์ หรือลักษณะภายในของกลอนแต่ละส่วนหรือ แต่ละบท ซึ่งแบ่งเป็นกลอน ร่าย กลอนกาพย์ (หรือกลอนตัดก็เรียก) และกลอนเย็น (หรือกลอนนิทานก็เรียก) เกี่ยวกับรายละเอียดของฉันทลักษณ์ ก็จะเป็นการวิเคราะห์ เรื่อง การสัมผัส อันได้แก่สัมผัสนอกและสัมผัสใน สัมผัสนอกเป็นสัมผัสระหว่างวรรค เป็นสัมผัสสระคือระหว่างคำสุดท้ายของวรรคหน้ากับคำใดคำหนึ่งในครั้งแรกของวรรคหลัง ส่วนสัมผัสในนั้นเป็นการสัมผัสของคำภายในซึ่งมีทั้ง สัมผัสสระและสัมผัสอักษร ดังรายละเอียดจากการวิเคราะห์ต่อไปนี้ (กลอน “ชีวิตชานา ตอน 2”)

<p>(กลอนขึ้น)</p> <p>โอเอ... ฟ้าเอยฟ้าฮ้องค้อย เสียงโยนๆ ดังไกล เป็นหยิ่งเค้ ส่งบไปไกล หัวบันได พอไอน้องได้ออนฮ่า เสียงฟ้าฮ้องตีตม้ สวามอลาคิดฮอดซู้ ได้หลงโอ โอบบเขา.. โอบบเขา... อือ... เออ... โอละนะ...</p>	<p>ตอนที่ 1 เป็นกลอนขึ้น</p> <p>แบ่งเป็น 3 ตอน คือ คำขึ้น “โอเอ...ฟ้า” เนื้อในกลอน ของกลอนขึ้นมีฉันทลักษณ์เป็น กลอนร่าย มีสัมผัสนอกระหว่างคำสุดท้ายของ วรรคหน้า กับคำใดคำหนึ่งในครั้งแรกของวรรค ถัดไป คำลง “อือ ๆ อือ...โอละนะ”</p>
<p>บทที่ 1</p> <p>เอออันนี้ ต่อจากนี้สิได้ลำต่อกลอนสอง สองผิวเมียทำนาส่อยกันละจนแล้ว พอจากเสร็จดำแล้วตาเว็นคล้อยคำ พอบักหัวขึ้นเกาะเจ้า ลกกกล้าไว้แทน<u>ด้อ</u> ผิวว่า<u>เอ้อ</u> เมื่อก่อนชาติ ข่อยสิลกคนเดียว แม่เียนางเมื่อบ้าน พอจแล้วเตรียมเอาถ้วยบ่วง หาบกะต่าต่องต้อน กะทั้งอุ้มว่าลูกนำ</p>	<p>บทที่ 1 เป็นกลอนเย็น</p> <p>ลำ ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ ทำ ในวรรคที่ 2 ทำ ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ ดำ ในวรรคที่ 3 ดำ ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ ทำ ในวรรคที่ 4 ด้อ ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ เอ้อ ในวรรคที่ 5 จา ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ ต่า ในวรรคที่ 8</p>
<p>บทที่ 2</p> <p>เสียงฟ้าฮ้องตม้ต้ำฟ้าว่างมาเฮือน เสียงฝนมามีตม้มาฟ้า นำคัน<u>นา</u>คินเมื่อบ้านเขียดจะนาฮ้อง<u>ออบออบ</u> เหลียววอบแวบเบ็งน้ำสิเป็นคลื่นจั่งทะเล... มองมาบ้านเห็นโนนตาลมิตจุ่มกุ่ม เห็นแต่กอไผ่บ้านล่ายชายใบหุ้มละหอนำ ฟ้าว่างจำเข้าป่าสอน<u>ลอน</u> เสียง<u>วอน</u>วอนเรไรส่งเสียงแมงงวัง</p>	<p>บทที่ 2 เป็นกลอนเย็น</p> <p>มา ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ นา ในวรรคที่ 3 ออบออบ ในวรรคที่ 3 สัมผัสกับ วอบแวบ ใน วรรคที่ 4 เป็น ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ เห็น ในวรรคที่ 5 จุ่ม ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ หุ้ม ในวรรคที่ 6 ลอน ในวรรค 7 สัมผัสกับ วอน ในวรรคที่ 8</p>

<p>บทที่ 3</p> <p>เห็นเป็นพวงต้นหน้าทางนกงูยเหลืออยู่หุ่ย เสียงคนคุยสิเข้าบ้านเย็นแล้วสิตัวเมื่อ อ้มลูกเต่าจูงหมิง้วควย ฝนตกฮ่าแรงไวเวเข้า ไวเวจ้าวเสียงฮือเชือกฟาด ควยบักเลม่องตุ้เด็กน้อยละซี่หลัง เสียงมะลิ่งตั้งตั้งฝนไล่มาทัน ฝนตกลงเปียกปอนเต็มเปื้อน พอถึงเฮือนมือน้าวคันไถจับแบบ คันแม่่นวางตาไว้ สิเทียมขึ้น... แม่่นเปลี่ยนแพร. (ซ้ำ) โอีละนา... เอ้ย...อิม...อือ.....โอีละนา</p>	<p>บทที่ 3 เป็นกลอนเย็น</p> <p>เป็น ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ เย็น ในวรรคที่ ๒ หุ่ย ในวรรคที่ 1 สัมผัสกับ คุย ในวรรคที่ ๒ เข้า ในวรรคที่ 4 สัมผัสกับ จ้าว ในวรรคที่ 5 หลัง ในวรรคที่ 6 สัมผัสกับ ตั้ง ในวรรคที่ 7 เปื้อน ในวรรคที่ 8 สัมผัสกับ เปื้อน ในวรรคที่ 9</p>
<p>บทที่ 4</p> <p>อันนี้ ผูกควยแม่ลูกหล้า อย่าสุให้มันหลด ผักกะตุ้โตใสกลอนให้มันแน่น แม่สิตั้งไฟถ้าเอาปลามาคัมปณ คันพ้อใหญ่ผู้อยู่บ้านอะฮือฮ้องล่องถาม น้ำบ่ท่วมบ่อเหล่าไฮใหญ่กกระแบบ ดินบ่แข็งบ่ออินางไฮแคมโพนนั้น เสียงถามกันเต็มบ้าน กลับจากนามิตพุ่มพู่ ถึงยามนอนพากันชดอื้อคู้ นอนแล้วกะบ่ตั้ง อันจั้งซี้เพิ่นจั้งว่าชานา ถึงเวลาสมควรสิตัวลาเด้อค่า หวิสิลาเด้อค่า สิขอลาไปก่อน พวกพ้อเฒ่าแม่ลูกอ่อนหลานสิขอจากแล้ว คุณป้าละพ้องอา จักหน้อยนี้สิได้อย่างคอมมอม ไปคอมมอมตั้งกะปอมงอยไม้ หลานสิโลเมื่อบ้านหนองไหลคำมีดจุ่มกุ่ม เห็นแต่กอไผ่หุ้มสิเมื่อบ้าน แม่่นก่อนเด้อ</p>	<p>บทที่ 4 เป็นกลอนเย็น</p> <p>โล ในวรรคที่ 2 สัมผัสกับ ไฟ ในวรรคที่ ๓ แบบ ในวรรคที่ 5 สัมผัสกับ แข็ง ในวรรคที่ 6 พู่ ในวรรคที่ 7 สัมผัสกับ คู้ ในวรรคที่ 8 นา ในวรรคที่ 9 สัมผัสกับ ลา ในวรรคที่ 9 ก่อน ในวรรคที่ 11 สัมผัสกับ อ่อน ในวรรคที่ 12 มอม ในวรรคที่ 14 สัมผัสกับ ปอม ในวรรคที่ 15 ไม้ ในวรรคที่ 15 สัมผัสกับ โล ในวรรคที่ 16 กุ่ม ในวรรคที่ 16 สัมผัสกับ หุ้ม ในวรรคที่ 17</p>
<p>กลอนลง</p> <p>สิลาแล้ว พู่สุคน พู่สุคน อิม... อือ... โอีละนา...</p>	<p>กลอนลงเป็นกลอนร้าย มี 3 วรรค</p> <p>วรรคแรกมี 3 พยางค์ วรรคที่ 2 มี 6 พยางค์ วรรคที่ 3 มี 5 พยางค์</p>

สรุปเกี่ยวกับด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ กลอน “ชีวิตชาวนาตอน 2”

รูปแบบของกลอนลำทางยาว หรือลำล่อง แบ่งได้เป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นกลอนขึ้นซึ่งมีฉันทลักษณ์เป็นกลอนร้าย และภายในกลอนขึ้นก็แบ่งได้เป็น 3 ตอน คือ โอ... โอ้ย... แจกหรือยายกลอน และ อ้อๆ อ้อ... โอยละนะ

ตอนที่ 2 เป็นเนื้อในกลอน มีฉันทลักษณ์เป็นแบบกลอนเย็น จำนวน 4 บท บทละ

8 วรรค

ตอนที่ 3 กลอนลง แบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนละ 2 จังหวะ คือ

สิลาแล้ว

พู่สูคน

พู่สูคน

อ้อม... อ้อ... โอ้ โอ... โอ้ละนะ...

จากกลอนลำทางยาวหรือกลอนลำล่อง “ชีวิตชาวนา ตอน 2” จะพบว่า รูปแบบหรือโครงสร้างของกลอนลำ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนต้นหรือ กลอนขึ้น ตอนกลางหรือเนื้อในของกลอน และตอนปลายหรือกลอนลง ดังตัวอย่าง

แผนผังแสดงรูปแบบและฉันทลักษณ์ของกลอนลำทางยาวหรือลำล่อง

ชนิดของกลอน ประพันธ์	แผนผังคำ	ตัวอย่างคำประพันธ์
ตอนต้น หรือกลอนขึ้น ของกลอนลำ ทางสั้น	○○○ ○ ○○ ○○○ ○ ○○ ○ ○○○○○○○○○ ○○○○○ ○○○○○○○○○ ○○○○○ ○○○○○○○○○○○ ○○○○○	โอ้ย... ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้องค้อย เสียงโยนๆ ดังไกล เป็นหยิ่งได้ ส่งไปไกล หัวบันได พอไสน้องไต่ฮอนฮ่า เสียงฟ้าฮ้องตีมตัม สาวหมอลำคิดฮอดซู้ ไต่หลงโอ้ โอ้บ่เขา.. โอ้บ่เขา... อ้อ... เออ... โอ้ละนะ...

ชนิดของกลอน ประพันธ์	แผนผังคำ	ตัวอย่างคำประพันธ์
ตอนกลางหรือ ตอนเนื้อหาของ ของลำทางยาว ประเภท กลอนเหิน	○ ○	เสียงฟ้าอึ้งตึ่มต่ำฟ้าอย่างมาเอือน เสียงฝนมาเม็ดมัวเมาฟ้า นำคันทันคันทันเมื่อบ้านเขียดจะนาอึ้งออบ ออบ เหลียววอบแวบเบิ่งน้ำสีเป็นคลื่นจั่งทะเล... มองมาบ้านเห็นโนนตาลมีดจุ่มกุ่ม เห็นแต่กอไผ่บ้านล่ายชายใบหุ้มละหอนำ ฟ้าอย่างจ้ำเข้าป่าสอนลอน เสียงวอนวอนเรไรส่งเสียงแมงจ้วง
ตอนปลายหรือ กลอนลงของ ลำทางยาว	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	สิลาแล้ว พู่สุคน พู่สุคน อีม... อือ... โอ์ละนา...

2.10 วิเคราะห์ด้านการใช้ภาษาและถ้อยคำ สำนวน โวหาร “ชีวิตชาวนา ตอน 2” ศิลปะในการใช้ถ้อยคำสำนวน เกิดจากการใช้สัมผัส ทั้งสัมผัสนอกและสัมผัสใน สัมผัสนอก คือ สัมผัสระหว่างวรรคด้วยเสียงสระ เป็นองค์ประกอบหรือคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับกลอนลำ ซึ่งต่างจากกลอนนิทานและกลอนฉญา เพราะกลอนนิทานและกลอนฉญา ไม่จำเป็นต้องใช้สัมผัสนอก ศิลปะในการใช้ถ้อยคำ สำนวนในกลอน “ชีวิตชาวนา ตอน 2” ดังตัวอย่าง

(กลอนขึ้น) โอย... ฟ้าเอยฟ้าอึ้งค้อย เสียงโยนๆ ดังไกล เป็นหยังदै ส่งไปอ้อง ไปอ้อง ไกล หัวบันได พอไอน้องไต่ฮอนฮำ เสียงฟ้าอึ้งตึ่มตึ่ม สาวหมอลำคิดฮอดซู้ ได้หลงโอ้ โอ้บ่เขา.. โอ้บ่เขา... อือ... เออ... โอ์ละนา...	กลอนขึ้นนี้ มีความโดดเด่นด้านการใช้นามวลี เช่น โอย... ฟ้าเอยฟ้าอึ้งค้อย เสียงโยนๆ ดังไกล เป็นหยังदै ส่งไปอ้อง ไปอ้อง ไกล หัวบันได พอไอน้องไต่ฮอนฮำ เป็นถ้อยคำที่ประณีต ทำให้เห็นภาพพจน์อย่างชัดเจน
--	---

<p>บทที่ 1</p> <p>เอออันนี้ ต่อจากนี้สิได้ลำดับตอนสอง สองผิวเมียทำนาส่อยกันละจนแล้ว พอแต่เสร็จดำแล้วตาเว็นคล้อยค้ำ พอบักทำขึ้นเกาะเจ้า ลกกกล้าไว้แทนเต้อ ผิวว่าเอ้อ เมื่อก่อนสาตี ค้อยสิหลกคนเดียว แม่ฮีนางเมื่อบ้าน พอจาแล้วเตรียมเอาถ้วยปวง หาบกะตำต้องต้อน กะทั้งอุ้มลูกนำ</p>	<p>กล่าวถึงสามีภรรยาช่วยกันทำนาจนถึงตอน เย็น ก็เตรียมตัวกลับบ้าน</p>
<p>บทที่ 2</p> <p>เสียงฟ้าฮ้องตุ้มตุ้มฟ้าอย่างมาเฮือน เสียงฝนมามีคิ้วมาฟ้า นำคันทันคินเมื่อบ้านเขียดจะนาฮ้องออบ แอบ เหลียววอบแวบเบิ่งน้ำสิเป็นคลื่นจั่งทะเล... มองมาบ้านเห็นโนนตาลมีดจุ่มกุ่ม เห็นแต่กอไผ่บ้านล่าช่ายใบหุ้มละห่อนำ ฟ้าอย่างจ้าเข้าป่าสอนลอน เสียงวอนวอนเรไรส่งเสียงแมงจ้วง</p>	<p>พรรณนาให้เห็นว่า ตลอดระยะเวลาเดินทาง กลับบ้านก็เจอกับพายุฝน น้ำท่วมคันทันนา ได้ ยินเสียงเขียดร้อง พ้นจากทุ่งนาก็ต้องเดินทางเข้าไปในป่าได้ยิน เสียงจักจั่นร้อง</p>
<p>บทที่ 3</p> <p>เห็นเป็นพวงต้นหน้าทางนกงุงเหลืออยู่หุ่ย เสียงคนคุษิเข้าบ้านเย็นแล้วสิตัวเมื่อ อุ้มลูกเต่าจูงหมูจ้วควย ฝนตกฮ่าแรงไวเวเข้า ไวเวจ้าวเสียงฮือเชือกฟาด ควยบักเลผ่องตุ้เต็กน้อยละชีหลัง เสียงมะลิ่งตั้งตั้งฝนโล่มาทัน ฝนตกลงเปียกปอนเต็มเปื้อน พอลถึงเฮือนมือน้ำคันทันได้จับแงบ คันทันนางตาไว้ สิเทียมสิ้น... แม่่นเปลี่ยนแทน. เอ้อ..เอ โอ้ละนา...</p>	<p>พรรณนาธรรมชาติตอนเย็นหลังจากเลิกทำ นาแล้วเดินทางกลับบ้าน</p>

<p>บทที่ 4</p> <p>อันนี้ ผูกควยแม่ลูกหล้า ออย่าสุให้มันหลุด ผักกะตุตีไล่ใส่กลอนให้มันแน่น แม่สิตั้งไฟถ้าเอาปลาตามต้มป่น คั้นพ่อใหญ่ผู้อยู่บ้านอะฮือฮ้องละพ่องถาม น้ำบ่ท่วมบ่อหล้าไฮใหญ่กกระแวง ดินบ่แข็งบ่ออินางไฮแคมโพนนัน เสียงถามกันเต็มบ้าน กลับจากนามืดพุ่มฟู ถึงยามนอนพากันชดอื่กู่ นอนแล้วกะปติง คันจั้งซีเพิ่นจั้งว่าชวานา ถึงเวลาสมควรสิต่าเวลาเด้อค่า หวีสิลาเด้อค่า สิขอลาไปก่อน พวกพ่อเฒ่าแม่ลูกอ่อนหลานสิขอจากแล้ว คุณป้าละพ่องอา จักหน้อยนี้สิได้อย่างคอมมอม ไปคอมมอมตั้งกะปอมงอยไม้ หลานสิไลเมื่อบ้านหนองไหลคำมิดจุ่มกุ่ม เห็นแต่กอไผ่หุ้มสิเมื่อบ้าน แม่นก่อนเด้อ</p>	<p>พอกลับถึงบ้านก็ต้องรีบผูกควยควาย และรีบ ทำอาหารและจะได้เข้านอน</p>
<p>กลอนลง</p> <p>สิลาแล้ว คู่สูคน คู่สูคน อือม... อือ... ไอ้อ... ไอ้อะนา...</p>	<p>การกล่าวลา</p>

2.11 วิเคราะห์ด้านเนื้อหาของกลอนลำลองชีวิตชวานา ตอน 2 จึงมีส่วนในการสร้าง
 ภาพพจน์ให้แก่กลอนลำ ดังตัวอย่าง

<p>(กลอนขึ้น)</p> <p>โอย... ฟ้าเอยฟ้าฮ้องค้อย เสียงโยนๆ ดังไกล เป็นหยังदै สังกไปฮ้อง ไกล หวับันไต พอไฮ่น้องไต่ฮอนฮ่า เสียงฟ้าฮ้องตีมตี้ม สาวหมอลำคิดฮอดซู้ ได้หลงไอ้อ์ โอบ่เขา.. โอบ่เขา... อือ... เออ... ไอ้อะนา...</p>	<p>ได้ยินเสียงฟ้าร้องแต่ไกล ๆ ทำให้คิดถึงแฟน</p>
---	--

<p>(กลอนขึ้น)</p> <p>บทที่ 1</p> <p>เอออันนี้ ต่อจากนี้สิได้ลำต่อกลอนสอง สองผิวเมียวทำนาส่อยกันละจนแล้ว พอแต่เสร็จดำแล้วตาเว็นคล้อยค้ำ พอบักทำขึ้นเกาะเจ้า ลกกกล้าไว้หน่เด้อ ผิวว่าเอ้อ เมื่อก่อนสาดี ค่อยลิลกคนเดียว แม่เอ็งนางเมื่อบ้าน พอจาแล้วเตรียมเอาถ้วยปวง หาบกะต่าต่องต้อน กะทังอ้อมลูกนำ</p>	<p>ลำนี้ต่อจากกลอนที่แล้ว สองสามมีภรรยาที่ช่วยกันทำนาจนเสร็จ พอตะวันตกดิน ภรรยาก็ให้สามขึ้นจาก ดำนา และให้ถอนกล้าไว้ด้วย สามก็บอกจะถอนคนเดียวโดยให้ภรรยา กลับบ้าน ภรรยาก็เตรียมของกลับบ้าน พร้อมกับลูก</p>
<p>บทที่ 2</p> <p>เสียงฟ้าฮ้องตุ้มตุ๋ฟ้าว่างมาเฮือน เสียงฝนมาเม็ดมัวเมาฟ้า นำคันทาคินเมื่อบ้านเขียดจะนาฮ้องออบออบ เหลียววอวบแวบเบิ่งน้ำสิเป็นคลื่นจั่งทะเล... มองมาบ้านเห็นโนนตาลมีดจุ่มกุ่ม เห็นแต่กอไผ่บ้านล่ายชายใบหุ้มละห่อน้ำ ฟ้าว่างจ้าเข้าป่าสอนลอน เสียงวอนวอนเรไรส่งเสียงแมงงวัง</p>	<p>เสียงฟ้าร้อง ภรรยาก็รีบเดินกลับบ้าน ฝนก็เริ่มตกทำให้ท้องฟ้ามืดครึ้ม เสียงกบเขียดร้อง เต็มก็เต็มไปหมดเหมือน น้ำทะเล มองไปที่หมู่บ้าน เห็นต้นตาล ก่อไผ่ มีดเป็นพุ่ม พันจากทุ่งนาก็เป็นป่า และได้ยิน เสียงจ๊กจั่นส่งเสียงร้อง</p>
<p>บทที่ 3</p> <p>เห็นเป็นพวงต้นหน้าทางนกยูงเหลืองอยู่หุ่ย เสียงคนคุยสิเข้าบ้านเย็นแล้วสิตัวเมื่อ อ้อมลูกเต้าจูงหมูงั่วควาย ฝนตกฮ่ำแรงไวเวเข้า ไวเวจ้าวเสียงฮือเชือกฟาด ควายบักเลม่องตุ้เด็กน้อยละซีหลัง เสียงมะลิ่งตั้งตั้งฝนโล่มาทัน ฝนตกลงเปียกปอนเต็มเปื้อน พอลถึงเฮือนมือน้าวคันไถจับแงบ คันแม่่นวางตำไ่ว่ สิเทียมสิ้น... แม่่นเปลี่ยนแทน. เอ้อ..เอ เอ้อละนา...</p>	<p>เห็นต้นทางนกยูงสีเหลืองอร่าม เสียงคนคุยกันบอกว่ารีบกลับเข้าบ้าน มีทั้งอ้อมลูก จูงวัว จูงควาย เด็กบางคนก็ขี่ หลังควาย เสียงฝนไล่ตามมาทันทำให้เปียก ฝน พอลกลับถึงบ้าน ก็รีบเอาบันไดลง ขึ้นบ้าน เพื่อเปลี่ยนเสื้อผ้า</p>

<p>บทที่ 4</p> <p>อันนี้ ผูกควยแห่นลูกหล้า อย่าสุให้มันหลุด ฝักกะตุตีไล่ใส่กลอนให้มันแน่น แม่สิตั้งไฟถ้าเอาปلامาต้มป่น คั้นพ่อใหญ่ผู้อยู่บ้านกะฮือฮ้องละพ่องถาม น้ำบ่ท่วมบ่ฮือหล้าไฮ้ใหญ่กกระแวง ดินบ่แข็งบ่ฮือนางไฮ้แคมโพนนัน เสียงถามกันเต็มบ้าน กลับจากนามีตพุ่มพู่ ถึงยามนอนพากันชดอื่กู่ นอนแล้วกะปดิ่ง คันจั้งซีพื้นจั้งว่าชวานา ถึงเวลาสมควรสิต่าวลาเด้อค่า หวิสิลาเด้อค่า สิขอลาไปก่อน พวกพ่อเฒ่าแม่ลูกอ่อนหลานสิขอจากแล้ว คุณป้าละพ่องอา จักหน้อยนี้สิได้อย่างคอมมอม ไปคอมมอมดั่งกะปอมงอยไม้ หลานสิไล่เมื่อบ้านหนองไหลคำมีดจุ่มกุ่ม เห็นแต่กอไผ่หุ้มสิเมื่อบ้าน แม่นก่อนเด้อ</p>	<p>เสียงแม่บอกลูกหลานให้ผูกควยและใส่ กลอนประตูกอกควยให้ดี แม่จะเตรียมทำอาหารคือป่นปลา คนแก่ที่อยู่เฝ้าบ้านก็ถามว่าดินแข็งไหม น้ำ ท่วมไหม ก็ถามกันหลังจากกลับจากนา ถึงเวลานอนทุกคนก็นอนหลับสนิท พอถึงเวลาสมควรก็จะเลิกล่าเพื่อจะกลับ บ้านจึงขอลาทุกคน</p>
<p>กลอนลง</p> <p>สิลาแล้วคู่สุคน คู่สุคน อือม... อือ... โอ้ โอ... โอ้ละนา...</p>	<p>ลากลับก่อนนะทุกคน</p>

3. กลอนลำทางเตี้ย

3.1 กลอนลำทางเตี้ยวันเพ็ญ

บทที่ 1

โอย พี่หมอลำ จังว่าลำทางสั้น
ละผู้หันลงมานั้นเจ้าทั้งล่อง
ละของพี่ซำหยับแล้ว
การเตี้ยแม่จันมา
จังว่าเหลียวเห็นหน้า
กะสายตากะผู้เจ้ารูปเด่น
พระจันทร์วันเพ็ญ
ละใส่พี่ส่องแจ้ง

บทที่ 2

แห้งแล้วเปิดบ่เป็น

เนี้ยวมาเหลียวเห็นคนโก้
 อยากรอเมื่อโซบ้านอีแม่
 อยู่ขึ้นรถยนต์มันแมนแห่ป้าย
 เมื่อบ้านแม่หญ้าเฮา
 เจ้าผู้แวนนำแก้ว
 อยากรอนำแวนนั้นเมื่อไฮ่พ่อ
 ตอหลอนันผู้แมนจิงเจ้า

บทที่ 3

จิงเจ้า ผู้จิงเจ้า จิงเว้า
 ผู้สาวเว้าเจ้าอย่าเฉย
 เมื่อเป็นเขยทางบ้าน
 เอยหนองไหลค่านันสี่ได้บ่
 ไปเป็นเขยนั้นพ่อแม่น้อง
 ทางบ้านว่าจิงได้
 สะถ่อนแห่นาพินวลในนี้นา
 แห่นามินวลในนี้นา

บทที่ 4

สายตาเจ้าสักกะไม้ไล่ (ซ้า)
 หวือยากเป็นไก่พ่อแม่เจ้าได้
 ขึ้นผมเจ้าเพก่างเอ้ย
 เจ้าผมเจ้าเพเจ้าก่างเอ้ย ๆ ก่างเอ้ย ๆ เจ้าการเอ้ย...
 จะให้หวีจ้อคุณหรือ
 ก็โลกเขาสื่อว่าคุณมีเมีย
 จะให้ฉวีคลอเคลีย
 อยู่กับคุณทำไม

บทที่ 5

น้องนั้นเชื่อไม่ไหว
 โถ่แสนจิตใจชอบมาลวงลื้อ
 นั้นคำพะเน่าพะนอ
 โ้อหวีขอบอกว่าพอกันที (ซ้า)
 ผู้หญิงหลงมณก็เพราะคารมผู้ชายนั้นหวาน (ซ้า)
 หลอกลวงอย่างหน้าบานบาน
 พุดว่าน้ำตาลก็ยังไม่เท่า
 หวานหวานน้ำตาลก็ยังไม่เท่า

บทที่ 6

หลอกเอา หลอกเอาจะพูดไม่จริง (ซ้ำ)
 ตัวใจหญิงหลงลม
 ตกสนนวังญาง
 เป็นแม่ฮ้างหลายเถื่อ
 ซาดที่แนวดอกเตื่อ
 มันละบ่หวังมันแม่นอยู่ตัน
 ของอิน้องป่สัคน
 กกกุงมันมีหลายก้าน

บทที่ 7

กกตาลมันมีหลายง้า
 สัวจาอิน้องได้ว่าแล้ว
 ว่าแล้ว สีว่าแล้ว ว่าแล้ว
 นั้นหมายม้างบ่เป็น
 นั้นละนา มีนวลในนี้นา
 นานามีนวลในนี้นา
 รักกันนามีสัญญากันไว้ (ซ้ำ)
 อย่าปะอย่าไลกันหนา
 อย่าปะอย่าไลกันเจ้ากันนำ เจ้ากันนำ กันนำ กันนำ เจ้ากันนำ....

3.2 ทำนองอ่านกลอน "ลำเตี้ยวันเพ็ญ" ดังตัวอย่าง

ลำเตี้ยวันเพ็ญ

ผู้แต่ง : นุ่ม เย็นใจ

ขับร้อง : จุฬาราม คำเนิน

ทำนอง : เตยธรรมดา-เตยโขง-เตยธรรมดา

♩ = 100
แคน.....

Keyboard A Vocal

Keys 7 ไร่ ละ พี หมอ ลำ จัง ว่า ลำ ทาง

Keys 11 สิ้น หัน ลง มา จ้าว ทาง ล่อง กับ เขา พี ยัง ทำ บั แล้ว ตาล เตย เขิน ขึ้น มา จัง ว่า เหลียว เห็น

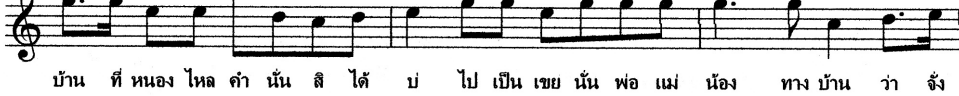
Keys 14 หน้า ภาษา สาย ตา เพราะ เจ้า รูป เตน พระ จันทร วัน เพ็ญ วา ไส สี สอง แจ้ว แจ้ง แล้ว มืด บั

Keys 17 เป็น เจ้า ตา เหลียว เห็น คน ใ้ อยาก ขอ เมื่อ ไชว์ บ้าน อี แม่ เจ้า ชื่น รด ยนต์ มัน แมง แปะ

Keys 20 ปลาย เมื่อ บ้าน แเน เกาะ เขา เจ้า ผู้ แแนว นาม แก้ว อยาก ขอ นำ แแนว นั้น เมื่อ ให้

Keys 24 พ่อ ต่อ หลอ นั้น หละ ผู้ จัง เจ้า จัง เจ้า ผู้ จัง เจ้า จัง เจ้า ผู้ สาว เว้า เจ้า กะ ฌม เมื่อ เป็น เขย ทาง

Keys 27 บ้าน ที่ หนอง ไหล คำ นั้น สี ได้ บั ไป เป็น เขย นั้น พ่อ แม่ น้อง ทาง บ้าน ว่า จัง

Keys 30 ได้ ขอ กอด แเน นา นี นวล ใน นี นา แเน นา นี นวล ใน นี นา สาย ตา เจ้า สัก กะ ไม้

Keys 33 ได้ สาย ตา เจ้า สัก กะ ไม้ ได้ หวี อยาก เป็น ใ้ พ่อ แม่ เจ้า เต้ คัน ฌม เจ้า เพ จุก กลาง

Keys 33 เอ้ย กลาง เอ้ย กลาง เอ้ย จุก กลาง เอ้ย..... เอ้ย

2

38 **B**

Keys จะ ให้ หวี ใจ คุณ หรือ ก็ โลก เขา สื่อ ว่า คุณ มี เมีย จะ ให้ จ ริ ติ ลอ เคียง อยู่ กับ คุณ ทำ

42

Keys ไม่ นื่อง นี้ เชื้อ ไม่ ไหว ไร่ เอ๊ย จิต ใจ ขอบ มา ลวง ล้อ เน้ ง ทำ พะ เน้า พะ นอ ตัว หวี ขอ บอก ว่า พอ กัน

46

Keys ที่ ตัว หวี ขอ บอก ว่า พอ กัน ที่ ผู้ หญิง หลง ลม ก็ เพราะ คา รมณั ญ์ ผู้ ชาย นั้น หวาน ผู้ หญิง กลง

50

Keys ลม ก็ เพราะ คา รมณั ญ์ ผู้ ชาย นั้น หวาน หลอก ลวง อยู่ หน้า วัน วาน ไร่ หวาน น้ำ ตาล ก็ ยัง ไม่

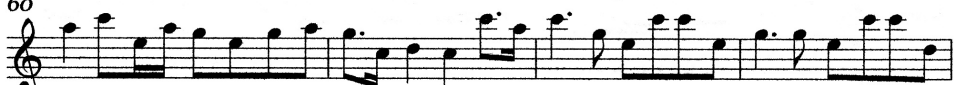
53

Keys เท่า หวาน หวาน น้ำ ตาล ก็ ยัง ไม่ เท่า หลอก เอา หลอก เอา จะ พุด ไม่ จริง กลั ว เขา จะ พุด ไม่

56

Keys จริง ตัว ให้ หญิง หลง หลม ตก ส นม รั ง ย่าง เป็น แม่ ช้าง หลาย เทื่อ ชาติ คือ แนว ดอก

60

Keys เตื่อ มั่น หละ บ หวัง นั้น แม่ น อยู่ ต้น กะ หนี่ นื่อง พอ แต่ ความ กก กง มั่น มี หลาย ก้าน กก ตาล มั่น มี หลาย

64

Keys ่า สื่อ จา ธิ นื่อง ได้ ว่า แล้ว ว่า แล้ว ลี ว่า แล้ว ว่า แล้ว นั้น หมาย ม่าง บ

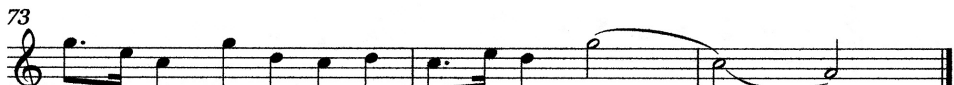
67

Keys เป็น หมัน ละ นา ณี นวล ใน ณี นา ละ นา ณี นวล ใน ณี นา รัก กัน มา ที่ สัณ ญา กัน

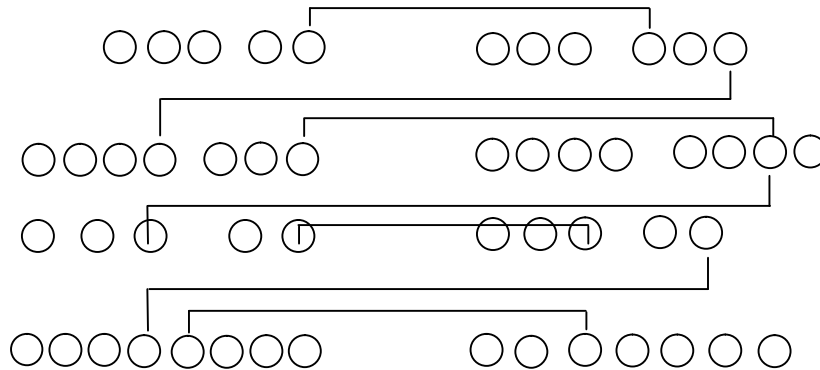
70

Keys ไว้ รัก กัน มา ที่ สัณ ญา กัน ไว้ อย่า ปา อย่า ไล่ กัน นา อย่า ปา อย่า ไล่ เจ้า กัน

73

Keys หนา เจ้า กัน หนา กัน หนา กัน นา เจ้า กัน นา...

3.3 ผังกลอนลำทางเตี้ย

3.4 วิเคราะห์ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ กลอน “เตี้ยวันเพ็ญ” รูปแบบของกลอนหัวหงอก หยอกสาวแบ่ง 3 ตอน ตอนแรกเป็นกลอนเตี้ยโงงซึ่งก็คือกลอนเพลงแบบลูกทุ่งนั่นเอง ตอนที่สองเป็น กลอนเตี้ยธรรมดา ซึ่งก็คือกลอนเย็นนั่นเองและตอนที่สามเป็นกลอนลง เป็นกลอนลงของลำเตี้ยธรรมดา ดังตัวอย่าง

<p>บทที่ 1</p> <p>โอย พี่หมอลำ จิงว่าลำทาง<u>สั้น</u> ละผู้<u>หัน</u>ลงมานั้นเจ้า<u>ทิ้ง</u>ล่อง ละของ<u>พี่</u>ชำหยังบ่แล้ว การ<u>เตี้ย</u>แม่<u>จัน</u>มา จิงว่า<u>เหลียว</u>เห็น<u>หน้า</u> กะ<u>สาย</u>ตากะ<u>เจ้า</u>รูป<u>เด่น</u> พระ<u>จันทร์</u>วัน<u>เพ็ญ</u> ละ<u>ใส่</u>ที่<u>ส่อง</u><u>แจ้</u></p>	<p>บทที่ 1 กลอนเตี้ยโงง</p> <p><u>สั้น</u> สัมผัสกับ <u>หัน</u> มา สัมผัสกับ <u>หน้า</u> <u>เด่น</u> สัมผัสกับ <u>เพ็ญ</u> <u>จันทร์</u> สัมผัส <u>แจ้</u></p>
<p>บทที่ 2</p> <p>แห้งแล้วเปิด<u>บ่</u>เป็น เนียวมา<u>เหลียว</u>เห็น<u>คน</u>ไก่อ อยากร<u>ขอ</u>เมื่อ<u>ไซ</u>บ้าน<u>อ</u>แม่ อยู่<u>ชั้น</u>รถยนต์<u>มัน</u>มัน<u>แน่</u>ป้าย เมื่อ<u>บ้าน</u>แม่<u>หญา</u>เฮา <u>เจ้า</u>ผู้<u>แนว</u>นำ<u>แก้ว</u> อยากร<u>ขอ</u>นำ<u>แนว</u>นั้น<u>เมื่อ</u>ใส่<u>พ้อ</u> <u>ต่อ</u>หลอน<u>นั้น</u>ผู้<u>มัน</u>จิง<u>เจ้า</u></p>	<p>บทที่ 2 กลอนเตี้ยโงง</p> <p>เป็น สัมผัสกับ เห็น ไก่อ สัมผัสกับ โข แม่ สัมผัสกับ แห่ เฮา สัมผัสกับ เจ้า แก้ว สัมผัสกับ แนว พ้อ สัมผัสกับ ต่อ</p>

<p>บทที่ 3</p> <p>จิ้งเจ้า ผู้จิ้งเจ้า จิ้งเจ้า ผู้สาวเจ้าเจ้าอย่าเฉย เมื่อเป็นเขยทางบ้าน เอยหนองไหลค่านันสิดำ ไปเป็นเขยนั้นพ่อแม่น้อง ทางบ้านว่าจิ้งได้ สะถ่อนแห่นาพินวลในนี้ แห่นวมินวลในนี้</p>	<p>บทที่ 3</p> <p>เจ้า สัมผัสกับ เจ้า เฉย สัมผัสกับ เขย บ้าน สัมผัสกับ บ่ บ่ สัมผัสกับ พ่อ ได้ สัมผัสกับ ใน นา สัมผัสกับ นา นา สัมผัสกับ ตา ในบทต่อไป</p>
<p>บทที่ 4</p> <p>สายตาเจ้าสักกะไม้ไล่ (ซ้ำ) หวีอยากเป็นไม้พ่อแม่เจ้าได้ ชั้นผมเจ้าเพ่งางเอ๋ย เจ้าผมเจ้าเพ่งางเอ๋ยๆ กางเอ๋ยๆ เจ้าการเอ๋ย.. จะให้หิวจ้อคุณหรือ ก็โลกเขาลือว่าคุณมีเมีย จะให้ฉวีคลอเคลีย อยู่กับคุณทำไม</p>	<p>บทที่ 4</p> <p>ไล่ สัมผัสกับ ไม้ เต้ สัมผัสกับ เพ หรือ สัมผัสกับ ลือ เมีย สัมผัสกับ เคลีย ไม้ สัมผัสกับ ไหว ในบทต่อไป</p>
<p>บทที่ 5</p> <p>น้องนั้นเชื่อไม่ไหว โถ้แสนจิตใจชอบมาลวงลื้อ นั้นคำพะเน่าพะนอ โอ้หิวขอบอกว่าพอกันที (ซ้ำ) ผู้หญิงหลงรมณ์ก็เพราะกรรมผู้ชายนั้นหวาน (ซ้ำ) หลอกหลวงอย่างหน้าบานบาน พุดว่าน้ำตาลก็ยังไม่เท่า หวานหวานน้ำตาลก็ยังไม่เท่า</p>	<p>บทที่ 5</p> <p>ไหว สัมผัสกับ ใจ ลื้อ สัมผัสกับ นอ นอ สัมผัสกับ พ่อ หวาน สัมผัสกับ บาน ยังไม่เท่า สัมผัสกับ ยังไม่เท่า</p>

<p>บทที่ 6</p> <p>หลอกเอา หลอกเอาจะพูดไม่จริง (ซ้ำ)</p> <p>ตัวใจหญิงหลงหล่ม</p> <p>ตกลอนวังญาง</p> <p>เป็นแม่ฮ้างหลายเถื่อ</p> <p>ชาติที่แนวดอกเตื่อ</p> <p>มันละบ่หวังมันแม่นอยู่ตั้น</p> <p>ของอิน้องบ่สักคน</p> <p>กกกุงมันมีหลายก้าน</p>	<p>บทที่ 6</p> <p>จริง สัมผัสกับ หญิง หล่ม สัมผัสกับ สนน</p> <p>ญาง สัมผัสกับฮ้าง เถื่อ สัมผัสกับ เตื่อ</p> <p>ตั้น สัมผัสกับคน ก้าน สัมผัสกับ ตาล ในบท</p> <p>ต่อไป</p>
<p>บทที่ 7</p> <p>กกตาลมันมีหลายง่า</p> <p>สาวอิน้องได้ว่แล้ว</p> <p>ว่แล้ว สีว่แล้ว ว่แล้ว</p> <p>นั่นหมายม้างบ่เป็น</p> <p>นั่นละนา มีนวลในนี้่น่า</p> <p>นานานมีนวลในนี้่น่า</p> <p>รักกันน่ามีสัญญากันไว้ (ซ้ำ)</p> <p>อย่าปะอย่าไลกันหนา</p> <p>อย่าปะอย่าไลกันเจ้ากันน่า</p>	<p>บทที่ 7</p> <p>ง่า สัมผัสกับ จา แล้ว สัมผัสกับ แล้ว</p> <p>นา สัมผัสกับ น่า น่า สัมผัสกับ น่า</p> <p>ไว้ สัมผัสกับ ไล หนา สัมผัสกับ น่า</p>
<p>กลอนลง</p> <p>เจ้ากันน่า กันน่า กันน่า เจ้ากันน่า....</p>	<p>วรรคสุดท้ายเป็นวรรคจบ</p> <p>น่า สัมผัสกับ น่า</p>

แผนผังแสดงรูปแบบหรือโครงสร้างพร้อมตัวอย่างของกลอน “ลำเต้ยโขง”

ชนิดของกลอน	แผนผังคำประพันธ์	ตัวอย่างคำประพันธ์
เต้ยโขง ตัวอย่าง	1	(1) แห้งแล้วเปิดบ่เป็น เนี่ยวมาเหลียวเห็นคนโก้
	2	(2) ออยากขอเมื่อไซบ้านอีแม่ ยูขึ้นรลยนต์มันแมนแห่บาย
	3	(3) เมื่อบ้านแม่หญ่าเฮา เจ้าผู้แนวนำแก้ว
	4	(4) ออยากขอนำแนวนั้นเมื่อไฮ่พ่อ ตอหลอนันผู้แมนจิงเจ้า

แผนผังแสดงรูปแบบหรือโครงสร้างของกลอน “ลำเต้ยธรรมดา”

เต้ยธรรมดา	แผนผังคำประพันธ์	ตัวอย่างคำประพันธ์
ตอนกลางหรือตอนเนื้อหา	วรรคที่ 3 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ วรรคที่ 4 ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	วรรคที่ 3 นั้นคำพะเน่าพะนอ ไอ้หวิชอบอกกว่าพอกันที (ซ้ำ) ผู้หญิงหลงมณักก็เพราะคารมย์ ผู้ชายนั้นหวาน (ซ้ำ)
กลอนลง	○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○	เจ้ากั่นนำ กั่นนำ กั่นนำ เจ้ากั่นนำ....

3.5 วิเคราะห์ด้านการใช้ภาษาและถ้อยคำ สำนวน โวหาร กลอน “เต้ยวันเพ็ญ” ศิลปะในการใช้ถ้อยคำในกลอน “เต้ยวันเพ็ญ” นี้ มีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ด้านสัมผัส ทั้งสัมผัสนอก สัมผัสใน นอกจากสัมผัสระหว่างวรรคแล้วยังมีสัมผัสภายในวรรค เกาะก่ายกันเป็นแนวตลอดทาง ดังตัวอย่าง

<p>บทที่ 1</p> <p>โอย พี่หมอลำ จังว่าลำทางสั้น ละผู้หั้นลงมานั้นเจ้าทั้งล่อง ละของพี่ข้าหยังบ่แล้ว การเตี้ยแม่จันมา จังว่าเหลียวเห็นหน้า กะสายตากะผู้เจ้ารูปเด่น พระจันทร์วันเพ็ญ ละใส่พี่ส่องแจ้ง</p>	<p>มีความสัมผัส และมองเห็นภาพได้เด่นชัด</p>
<p>บทที่ 2</p> <p>แห้งแล้วเปิดบ่เป็น เนียวมาเหลียวเห็นคนโก้ อยากรขอเมื่อไซบ้านอแม่ อยู่ขึ้นรถยนต์มันมันแห่ป้าย เมื่อบ้านแม่หญ่าเฮา เจ้าผู้แวนนำแก้ว อยากรขอนำแวนนั้นเมื่อไฮ่พ่อ ตอหลอนนั้นผู้มันจิงเจ้า</p>	<p>ถ้อยคำเกี่ยวพาราสีของฝ่ายหญิง พร้อมกล่าวชมว่า ฝ่ายชายรูปหล่อเหลือเกิน น้อยยอมให้พี่ทุกอย่าง ทั้งบอกว่ารักมากด้วย</p>
<p>บทที่ 3</p> <p>จิงเจ้า ผู้จิงเจ้า จิงเว้า ผู้สาวเว้าเจ้าอย่าเอย เมื่อเป็นเขยทางบ้าน เอยหนองไหลค้ำนั้นสิดำ ไปเป็นเขยนั้นพ่อแม่น้อง ทางบ้านว่าจิงได้ สะถ่อนแห่นาพินวลในนี้ แหน่นาพินวลในนี้</p>	<p>ฝ่ายหญิงพูดจาที่เล่นที่จริง ในการเกี่ยวพาราสี</p>
<p>บทที่ 4</p> <p>สายตาเจ้าสักกะไม้ไล่ (ข้า) หวือยากเป็นไม้พ่อแม่เจ้าได้ ชั้นผมเจ้าเพก่างเอย เจ้าผมเจ้าเพเจ้ากางเอ้ยๆ กางเอ้ยๆ เจ้าการเอ้ย.. จะให้หวีจ้อคุณหรือ ก็โลกเขาเลือว่าคุณมีเมีย จะให้ฉวีคลอเคลีย อยู่กับคุณทำไม</p>	<p>ดีทั้งสัมผัส เปรียบเทียบให้เห็นภาพพจน์ คมคายและกระชับ ประเด็นที่น่าสนใจของผู้อ่านผู้ฟัง เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเสมอในสังคม (ผู้ชายไทยโดยส่วนมากชอบมีภรรยาหลายคน)</p>

<p>บทที่ 5</p> <p>น้องนั้นเชื่อไม่ไหว โถ่แสนจิตใจชอบมาลวงลื้อ นั้นคำพะเน้าพะนอ โอ้หวีขอบอกว่าพอกันที (ซ้ำ) ผู้หญิงหลงรมณ์ก็เพราะกรรมผู้ชายนั้น<u>หวาน</u> (ซ้ำ) หลอกหลวงอย่างหน้าบาน<u>บาน</u> พูดว่าน้ำตาลก็ยัง<u>ไม่เท่า</u> หวานหวานน้ำตาลก็ยัง<u>ไม่เท่า</u></p>	<p>ฝ่ายหญิงรู้จักใช้คำเปรียบเทียบ</p>
<p>บทที่ 6</p> <p>หลอกเอา หลอกเอาจะพูดไม่จริง (ซ้ำ) ตัวใจหญิงหลง<u>ลุ่ม</u> ตกสนนวัง<u>ญาง</u> เป็นแม่ฮ้างหลาย<u>เถื่อ</u> ซาดที่แนวดอก<u>เคื่อ</u> มันละบ่หวังมัน<u>มั่น</u>อยู่<u>ตัน</u> ของอีน้องบ่<u>สักคน</u> กกกุงมันมีหลาย<u>ก้าน</u></p>	<p>ฝ่ายหญิงเปรียบเทียบการโกหกของผู้ชายเหมือนตกลงไปในบ่อน้ำที่เต็มไปด้วยจอกแหวน</p>
<p>บทที่ 7</p> <p>กกดลมันมีหลาย<u>งับ</u> สิวจอน้องได้<u>ว่าแล้ว</u> ว่า<u>แล้ว</u> สี<u>ว่าแล้ว</u> ว่า<u>แล้ว</u> นั้นหมายม้าง<u>บ่เป็น</u> นั้นละนา มี<u>นวล</u>ใน<u>นี้</u>นา นานามี<u>นวล</u>ใน<u>นี้</u>น<u>่า</u> รักกัน<u>น่า</u>มี<u>สัญญา</u>กัน<u>ไว้</u> (ซ้ำ) อย่า<u>ปะอย่า</u>ไ<u>ไล</u>กัน<u>หนา</u> อย่า<u>ปะอย่า</u>ไ<u>ไล</u>กัน<u>เจ้า</u>กัน<u>น<u>่า</u></u></p>	<p>รักกันแล้วก็อย่าทอดทิ้งกันไป</p>
<p>กลอนลง</p> <p>เจ้า<u>กัน<u>น<u>่า</u></u> กัน<u>น<u>่า</u></u> กัน<u>น<u>่า</u></u> เจ้า<u>กัน<u>น<u>่า</u></u>....</u></u></p>	<p>สัญญาอย่าทอดทิ้งกัน</p>

3.6 วิเคราะห์ด้านเนื้อหาของกลอนลำเต้ยวันเพ็ญ จึงมีส่วนในการสร้างภาพพจน์ให้แก่
กลอนลำ ดังตัวอย่าง

<p>บทที่ 1</p> <p>โอย พี่หมอลำ จังว่าลำทางสั้น ละผู้หันลงมานั้นเจ้าทั้งล่อง ละของพี่ชำหยังบ่แล้ว การเต้ยแม่จันมา จังว่าเหลียวเห็นหน้า กะสายตากะผู้เจ้ารูปเด่น พระจันทร์วันเพ็ญ ละใสที่ส่องแจ้ง</p>	<p>พี่หมอลำหน้าตาที่สดใสเหมือนพระจันทร์ ส่อง</p>
<p>บทที่ 2</p> <p>แห้งแล้วเปิดบ่เป็น เนี่ยวมาเหลียวเห็นคนโก้ อยากรอเมื่อไซบ้านอี่แม่ อยู่ขึ้นรถยนต์มันมันแห่ป้าย เมื่อบ้านแม่หญ่าเฮา เจ้าผู้แวนน้าแก้ว อยากรอนำแวนนั้นเมื่อไฮ่พ่อ ตอหลอนันผู้แมนจ้งเจ้า</p>	<p>เหลียวเห็นหน้าพี่ชายรูปหล่อ อยากรได้มา เป็นคู่ แล้วเอาขึ้นรถแห่ไซ่ว</p>
<p>บทที่ 3</p> <p>จ้งเจ้า ผู้จ้งเจ้า จ้งเว้า ผู้สาวเว้าเจ้าอย่าเฉย เมื่อเป็นเขยทางบ้าน เอยหนองไหลค่านันสีได้บ่ ไปเป็นเขยนั้นพ่อแม่น้อง ทางบ้านว่าจ้งได้ สะถ่อนแห่นาพินวลในนี้นา แห่นามีนวลในนี้นา</p>	<p>ไปเป็นเขยบ้านหนองไหลคำใหม่</p>

<p>บทที่ 4</p> <p>สายตาเจ้าสักกะไม้ไล่ (ซ้ำ) หรืออยากเป็นไม้พ่อแม่เจ้าได้ ชั้นผมเจ้าเพ่งางเอ๋ย เจ้าผมเจ้าเพ่งางเอ๋ยๆ งามเอ๋ยๆ เจ้าการเอ๋ย.. จะให้หวัง้อคุณหรือ ก็โลกเขาลือว่าคุณมีเมีย จะให้ฉวีคลอเคลีย อยู่กับคุณทำไม</p>	<p>ฉวีวรรณอยากไปเป็นสะใภ้ของพ่อแม่พี่ แต่มีคนเขาลือว่าพี่นั้นมีเมียแล้ว</p>
<p>บทที่ 5</p> <p>น้องนั้นเชื่อไม่ไหว โถ่แสนจิตใจชอบมาลวงล้อ นั่นคำพะเนาะพะนอ ไอ้หิวชอบบอกว่าพอกันที (ซ้ำ) ผู้หญิงหลงมณก็เพราะกรรมผู้ชายนั้นหวาน (ซ้ำ) หลอกลวงอย่างหน้าบานบาน พูดว่าน้ำตาลก็ยังไม่เท่า หวานหวานน้ำตาลก็ยังไม่เท่า</p>	<p>ผู้หญิงถูกหลอกก็เพราะหลงคำพูดของผู้ชาย</p>
<p>บทที่ 6</p> <p>หลอกเอา หลอกเอาจะพูดไม่จริง (ซ้ำ) ตัวใจหญิงหลงลม ตกลอนวังญาง เป็นแม่ฮ่างหลายเถื่อ ชาติที่แนวดอกเตื่อ มันละบ่หวังมันมันอยู่ตัน ของอีน้องบ่สักคน กกกุงมันมีหลายก้าน</p>	<p>ทำให้ผู้หญิงตายใจ แล้วก็ทิ้งไป</p>

บทที่ 7 กกตาลมันมีหลายง่า สิวจาอิน้องได้ว้แล้ว ว่าแล้ว สีว่าแล้ว ว่าแล้ว นั้นหมายม้างบ่เป็น นั้นละนา มีนวลในนี้่น่า นานามีนวลในนี้่น่า รักกันน่ามีสัญญากันไว้ (ซ้ำ) อย่าปะอย่าไลกันหนา อย่าปะอย่าไลกันเจ้ากันน่า	รักกันแล้วก็อย่าทอดทิ้งกันไป
กลอนลง เจ้ากันน่า กันน่า กันน่า เจ้ากันน่า....	สัญญาอย่าทอดทิ้งกัน

สรุป ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของนุ่ม เย็นใจ ทั้งสามด้าน คือด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ ด้านการใช้ภาษาและถ้อยคำ สำนวน โวหาร ด้านเนื้อหา พบว่า องค์ประกอบทั้งสามด้านมีส่วนช่วยให้กลอนลำฟังแล้วซาบซึ้ง ทำให้เห็นภาพพจน์ และน่าอัศจรรย์ใจ อย่างไรก็ตามในประเด็นทั้งสามด้านที่กล่าวมาตามข้างต้นนั้น ในแต่ละกลอนย่อมมีน้ำหนักแตกต่างกันไป บางกลอนอาจจะเด่นทั้งสามด้าน บางกลอนอาจจะเด่นเพียงสองด้าน หรือด้านเดียว เป็นต้น

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิจัยเรื่อง การประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผล
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ
2. เพื่อศึกษาขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 หัวข้อ คือ ขอบเขตของการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัย
  - 1.1 ด้านเนื้อหา
    - 1.1.1 ชีวิตและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ ที่มีอยู่
    - 1.1.2 ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครุฑมูม เย็นใจ
  - 1.2 ด้านพื้นที่ เป็นพื้นที่ที่เป็นภูมิลำเนาของครุฑมูม เย็นใจ และผู้ให้ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี
  - 1.3 ด้านบุคลากรผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย
    - 1.3.1 ผู้รู้ (นักวิชาการและปราชญ์ชาวบ้าน) 5 คน
    - 1.3.2 ผู้ปฏิบัติ (นักแต่งกลอนลำและหมอลำ) 6 คน
    - 1.3.3 ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (ผู้ฟัง หรือผู้ว่าจ้าง นักจัดรายการวิทยุ) 5 คน
  - 1.4 ด้านวิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสาร และงานภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์กลอนลำจากเอกสาร
  - 1.5 ด้านระยะเวลา เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม 2555 ถึงเดือนกันยายน 2555
2. วิธีดำเนินการวิจัย มีลำดับการดำเนินการดังต่อไปนี้
  - 2.1 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่
    - 2.1.1 แบบสัมภาษณ์ ทั้ง แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง
    - 2.1.2 แบบสังเกต คือแบบสังเกตที่มีส่วนร่วมและแบบสังเกตที่ไม่มีส่วนร่วม

- 2.2 การเก็บข้อมูล ได้แก่
  - 2.2.1 ข้อมูลเอกสารได้แก่เอกสารสิ่งตีพิมพ์และเอกสารไม่ตีพิมพ์
  - 2.2.2 ข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่ม
- 2.3 การจัดกระทำกับข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้
  - 2.3.1 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยวิธีการแบบสามเส้า
  - 2.3.2 จัดหมวดหมู่ข้อมูล
- 2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- 2.5 การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะวิเคราะห์ด้านการประพันธ์กลอนลำของครูหนุ่ม เย็นใจ ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบและฉันทลักษณ์ ด้านการใช้ภาษา ถ้อยคำ สำนวน โวหาร ด้านเนื้อหา โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ทั้งจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จากกลอนลำที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแล้วนำกลอนลำมาวิเคราะห์ในด้านต่างๆ ตามที่กำหนดไว้

1. รูปแบบและฉันทลักษณ์ในการประพันธ์กลอนลำ
2. การใช้ภาษา ถ้อยคำ สำนวน โวหารในกลอนลำ
3. ด้านเนื้อหาในการประพันธ์กลอนลำ

ประสบการณ์ด้านต่างๆ เหล่านี้ จะหลอมรวมกันเป็นองค์ความรู้และทักษะด้านการประพันธ์กลอนลำได้ตามที่ต้องการ

อภิปรายผล

1. ชีวิตประวัติและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครูหนุ่ม เย็นใจ

ชีวิตประวัติและผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำนั้น ผู้แต่งมีการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน และเป็นผู้ที่มีความสนใจในการประพันธ์ร้อยแก้ว และร้อยกรองตั้งแต่สมัยเป็นเด็ก จากชีวิตที่หล่อหลอมด้วยบรรยากาศของฮีตคองประเพณีอีสาน ที่มีพี่ชายเป็นหมอลำ ส่วนอาเป็นหมอแคน จึงมีความประทับใจ และมองเห็นความอัจฉริยะของผู้ที่สามารถแต่งกลอนให้ หมอลำนำไปลำตลอดทั้งคืน นับเป็นสิ่งที่เหลือเชื่อในความสามารถของผู้แต่งกลอนลำ จึงเป็นที่มาให้ครูหนุ่มเกิดแรงบันดาลใจสำคัญ จึงได้ศึกษาที่สำนักครูอาจารย์ที่เป็นหมอลำและนักแต่งกลอนลำ ฝึกแต่งฝึกลำ ปรับถ้อยคำภาษา ให้เข้าใจจังหวะดนตรี ได้อย่างเหมาะสม จึงมีผลงานด้านการประพันธ์อย่างมากมาย

ครูหนุ่ม เย็นใจ เริ่มต้นประพันธ์วรรณกรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ได้ประพันธ์กลอนลำอีสานกว่า 3,000 กลอน นอกจากนั้นยังประพันธ์บทเทศน์แหล่ บทสวดสรรภัญญะ กลอนหนังประโมทัยสำนวนอีสาน เพลงร่ำวงย้อนยุค ฝญา และสุภาษิตอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประพันธ์กลอนลำ

ให้หมอลำฉวีวรรณ พันธุ (ฉวีวรรณ คำเนิน) ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง หมอลำทองคำ เฟื่องดี หมอลำประยูร ธาตุทอง หมอลำคำแก่ง บัวใหญ่ หมอลังสรรค์ วงศ์งาม หมอลำอำนาจ แผงงาม ได้นำไปแสดง กลอนลำของครูหนุ่ม เย็นใจ เป็นที่ยอมรับในสังคมหมอลำ เช่น กลอนลำชีวิตชวานา กลอนลำล่องลารุ่งอรุณ ลำล่องประวัติเมืองอุบล ลำล่องพุทธภูมิ เป็นต้น ในปัจจุบัน ครูหนุ่ม เย็นใจ ยังประพันธ์วรรณกรรมอีสาน ควบคุมคู่ไปกับการจัดรายการวิทยุถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา

2. ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำของครูหนุ่ม เย็นใจ

จากการสัมภาษณ์หมอลำฉวีวรรณ พันธุ เกี่ยวกับลักษณะของกลอนลำที่ประพันธ์ขึ้นนั้น พบว่า ในการแต่งที่ทำให้กลอนลำไพเราะ ต้องให้เนื้อหาของกลอนขึ้น เนื้อในกลอน และกลอนลง อยู่ในประเด็นเดียวกัน เมื่อแต่งเสร็จแล้ว มีการตรวจทาน ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข และมีการทดลองลำด้วยตนเอง ขณะแก้ไข รวมทั้ง ฉันทลักษณ์และสัมผัสต่าง ๆ ที่นำมาใช้นั้น ต้องพิถีพิถันสรรหาคำที่ไพเราะมากที่สุด ซึ่งมีความชำนาญและจิตวิญญาณ อยู่ในตัวโดยอัตโนมัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาลักษณ์ สุวรรณธาดา กล่าวว่า บทร้อยกรองมีคุณค่าในตัวเอง คือมีความงาม ด้านรูป (ฉันทลักษณ์ และสัมผัส) ด้านรส (รสแห่งวรรณคดี) ด้านพจน์ (ถ้อยคำภาษาที่ไพเราะและทำให้เกิดภาพพจน์) ด้านเสียง (เสียงอันไพเราะของถ้อยคำ) บทร้อยกรองมีคุณค่าต่อผู้แต่ง ทั้งด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคม และมีคุณค่าทางการสื่อสารจากผู้แต่งถึงผู้อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (นภาลักษณ์ สุวรรณธาดา. 2533 : 31-47)

ผลจากการวิเคราะห์บทประพันธ์กลอนของครูหนุ่ม เย็นใจ

1. ลำทางสั้น ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ให้สะท้อนถึงสภาพการที่รัฐบาลได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือชาวอีสาน คือโครงการอีสานเขียว ซึ่งรัฐบาลได้นำมาเพื่อช่วยเหลือชาวอีสานที่กำลังประสบกับภาวะความแห้งแล้งอย่างหนัก ให้รอดพ้นไปจากสภาวะแห้งแล้งที่ชาวอีสานกำลังประสบอยู่ หลังจากที่ชาวอีสานได้รับการสนับสนุนจากทางรัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว ชาวอีสานได้นำเอาความรู้นั้นมาใช้ในการทำการเกษตรของตนเองให้ได้ผลผลิตที่คุ้มค่ากับการลงทุนลงแรงไป ตามเจตนารมณ์ของรัฐที่ได้สนับสนุน เช่น มีการทำเกษตรแบบผสมผสาน การเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ร่วมกับการทำนา จึงทำให้ภาคอีสานเจริญรุ่งเรืองมากกว่าในสมัยอดีต เนื้อหาในกลอนลำได้กล่าวถึงการพัฒนาตนเองตามเจตนารมณ์ที่รัฐบาลให้การสนับสนุนไว้ว่า ในการพัฒนาบ้านเมืองนั้น ทางภาครัฐก็ไม่ได้อยู่นิ่งเฉยได้ให้การพัฒนาทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเกษตร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา สำหรับทางด้านเกษตรนั้น ก็ให้เกษตรกรทุกคนทำการเกษตรแบบผสมผสาน ให้มีการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ร่วมกับการทำไร่นาไปด้วย ดังนั้นทุกคนในชาติจึงต้องช่วยกันไม่ควรที่จะนิ่งดูตาย ไม่เช่นนั้นในการพัฒนาบ้านเมืองจะไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้ประเทศไทยของเราล้าหลังไม่ทันประเทศอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของ สัจญญา สัจญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีนี้ เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรมรวมกันและต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการแพร่กระจาย วัฒนธรรมขึ้นแล้ว สังคมที่เจริญกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าก็ได้ และในทำนองเดียวกันสังคมที่ด้อยกว่าอาจจะไม่รับวัฒนธรรมของสังคมที่เจริญกว่าก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา มากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ขึ้นเองในสังคม หรือถ้ามีก็มักจะเกิดจากการนำสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับของที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นของใหม่ ที่ไม่เคยมีมาก่อน

2. กลอนลำชีวิตชาวนา พบว่า ผู้แต่งได้ใช้เทคนิคในการพรรณนาธรรมชาติในฤดูทำนา ขั้นตอนการทำนา ชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นอาชีพที่ต้องใช้เวลาในการเพาะปลูกตั้งแต่ต้นจนเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก และมีขั้นตอนในการทำนาอยู่หลายขั้นตอนด้วยกัน

ขั้นตอนแรก เป็นการเตรียมอุปกรณ์ในการทำนา ชาวนาจะเริ่มทำประมาณเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงต้นฤดูฝนแต่ก่อนจะมีการลงทำนา ก็จะมีการเลี้ยงผีปูด เพื่อเสี่ยงทายดูว่าการทำนาปีนี้จะได้ผลเป็นอย่างไร จากนั้นก็เตรียมไถ คราด และทำเชือกไว้สำหรับการทำนา

ขั้นตอนที่สอง เป็นการตกกล้า ซึ่งเป็นการเพาะพันธุ์ต้นข้าวเพื่อใช้ปักดำในที่นา ซึ่งมีการไถและคราดปรับพื้นที่เตรียมไว้สำหรับหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว

ขั้นตอนที่สาม เป็นการดำนา เมื่อต้นกล้าโตพอที่จะใช้ดำได้แล้วชาวนาจะไถและคราดเพื่อปรับพื้นที่ให้ดินร่วนซึ่งจะง่ายต่อการปักดำ จากนั้นก็จะถอนต้นกล้า แล้วนำมาปักดำในแปลงนาที่เตรียมไว้

ขั้นตอนที่สี่ คือการเก็บเกี่ยวผลผลิต หลังจากที่ข้าวสุกเต็มที่แล้ว ก่อนที่จะเกี่ยวข้าวต้องเตรียมอุปกรณ์ในการเกี่ยวข้าวก่อน เช่น ตอกไม้มัดข้าว เตรียมหลาวไว้หาบข้าว และลานไฉนมัดข้าว แล้วนำข้าวที่ได้ขึ้นยุ้งฉางต่อไป

นุ่ม เย็นใจ ได้ประพันธ์กลอนลำชีวิตชาวนา ซึ่งทำให้คนมองเห็นสภาพการดำเนินชีวิตของชาวนาและทำนาได้อย่างชัดเจน โดยได้กล่าวถึงว่าการทำงานนั้น จะเริ่มในระหว่างปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤษภาคมซึ่งอยู่ในช่วงฤดูฝน ต้นไม้ใบหญ้าที่เคยเขียวแห้งก็จะเริ่มผลิตดอกออกผล พวกชาวนาก็จะเตรียมอุปกรณ์ เช่น คันไถ และคราดไว้สำหรับการทำนา ก่อนที่จะทำนานั้น จะต้องมีการทำพิธีเลี้ยงเจ้าปู่ตา โดยแต่ละบ้านจะเตรียมไก่ไว้ครอบครว้ละหนึ่งตัว พิธีนี้จะใช้การสังเวยตุ๋นที่คางไก่ เพื่อทำนายดูว่าผลผลิตจะได้ผลเป็นอย่างไร หากว่าคางของไก่นั้นโค้งยาวเหมือนเคียวเกี่ยวข้าว ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะทำนายว่าผลผลิตในปีนั้นจะดีมาก แต่ถ้าหากว่าคางไก่นั้นตรงลั่ว ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะทำนายว่าผลผลิตในปีนั้นจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร นอกจากนี้จะมีขั้นตอนดังกล่าวมาแล้ว สมาชิกทุกคนในครอบครัวก็ต้องช่วยกันทำนาและเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการทำนา บางครอบครัวเมียเพิ่งคลอดลูกใหม่ ๆ ลูกยังไม่โตพอช่วยตัวเองได้ ก็จะให้สามีไปนาก่อนเพื่อทำการไถคราดไว้รอ ส่วนภรรยาอยู่ที่บ้านก็จะรับหุงหาอาหารเพื่อจะนำไปส่งให้สามีที่ทุ่งนา พอสาย ๆ ภรรยาก็จะสะพายกระบุง พร้อมทั้งอุ้มลูกน้อยออกเดินทางไปยังทุ่งน่านำอาหารไปส่งให้สามีเพราะกลัวสามีจะหิวข้าว เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้วก็จะช่วยกันทำนา ส่วนลูกน้อยก็จะให้นอนรออยู่ในเปล ทั้งสามีและภรรยาต่างช่วยกันทำนาโดยไม่ย่อท้อต่อความเหน็ดเหนื่อยและแสงแดดที่แผดเผาในยามสาย เมื่อเสร็จจากการทำนาตะวันเริ่มคล้อยต่ำลงจวนจะลับขอบฟ้า ภรรยาก็บอกกับสามีว่าถ้าพักเหนื่อยแล้วขอให้ถอนกล้าเพื่อเตรียมไว้สำหรับดำนาในวันต่อไป ทั้งนี้ก็เพราะความต้องการที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ชาวนาจำต้องอดทนต่อความลำบาก ตรากตรำทำนาปลูกข้าวไว้เลี้ยงคนทั้งประเทศ จึงได้ชื่อว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติ หากไม่มีชาวนาก็ไม่มีข้าวสำหรับให้ประชากรทั้งประเทศได้รับประทาน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างนิยม ของงามพิศ สัตย์สงวน ถือว่าโครงสร้างทางความคิดของมนุษย์ในทุกวัฒนธรรมจะเหมือนกัน กระบวนทางความคิดเกิดขึ้นเป็นสองขั้วที่ตรงกันข้ามกัน เช่น ร้อน-หนาว ชาย-หญิง วัฒนธรรม-ธรรมชาติ ดิบ-สุก เป็นต้น

3. ลำเต้ยวันเพ็ญ ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ถึงถ้อยคำการเกี่ยวพาราสีของหญิงชายพร้อมคำเปรียบเทียบ การต่อว่าฝ่ายชายในความเจ้าชู้ ส่วนลำทางสั้นอีสานเขียว เป็นการแต่งให้กับคนอีสาน เพื่อให้กลับบ้านเกิดเพราะทุกวันนี้อีสานไม่มีความแข็งแรง เพราะทางราชการมีโครงการช่วยคนอีสาน นับเป็นการที่ได้ผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของคนฟังเป็นอันมาก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการด้านวรรณศิลป์ของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น นราธิปประพันธ์พงศ์ กล่าวถึงวรรณศิลป์ว่า เป็นศิลปะการสื่อสารความชัดเจนด้วยภาษา หรือเป็นศิลปะการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ ให้แก่ผู้อ่าน ผู้ชม เพื่อให้มีจินตนาการเห็นภาพความชัดเจนอย่างละเอียดลออที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ วรรณคดีย่อมใช้ประโยชน์ทางภาษาหรือถ้อยคำในทุกทางที่จะจับใจผู้อ่านได้ คือ ทั้งในทางความหมาย (พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น นราธิปประพันธ์พงศ์. 2506)

โดยสรุป ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำ นั้นมี 3 ปัจจัย คือ 1) มีความรู้เรื่องเนื้อหาที่จะนำมาแต่ง 2) มีความรู้เรื่องรูปแบบและฉันทลักษณ์ของกลอนลำแต่ละประเภท ที่จะแต่ง และ 3) มีความรู้และทักษะในการเลือกใช้ถ้อยที่กระชับ สามารถสื่อความหมายและก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นภาลักษณ์ สุวรรณธาดา กล่าวไว้ว่า บทร้อยกรองมีคุณค่าในตัวเอง คือมีความงาม ด้านรูป (ฉันทลักษณ์และสัมผัส) ด้านรส (รสแห่งวรรณคดี) ด้านพจน์ (ถ้อยคำภาษาที่ไพเราะและทำให้เกิดภาพพจน์) ด้านเสียง (เสียงอันไพเราะของถ้อยคำ) บทร้อยกรองมีคุณค่าต่อผู้แต่ง ทั้งด้านจิตใจ ด้านสติปัญญา ด้านสังคม และมีคุณค่าทางการสื่อสารจากผู้แต่งถึงผู้อ่าน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (นภาลักษณ์ สุวรรณธาดา. 2533 : 31-47)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องด้านดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนทำนุบำรุงและส่งเสริม ในการสร้างหลักสูตร ตลอดจนวางแผนในการเรียนการสอนดนตรีพื้นบ้าน สาขาหมอลำ

1.2 หน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านควรรหาสื่อกลอนลำที่มีสุนทรียภาพเหล่านี้ไปเผยแพร่ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสได้ฟังกลอนลำและเสียงลำที่ไพเราะและเพื่อให้เกิดความรู้สึกรักและหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

2.1 เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เน้นที่การประพันธ์กลอนลำ ซึ่งได้ความรู้ยังไม่ครอบคลุมต่อไปควรศึกษาวิจัยด้านนี้เพิ่มเติม

2.2 ควรทำวิจัยเรื่องศาสตร์และศิลป์ในการประพันธ์กลอนลำ

2.3 ควรทำการวิจัยเรื่องวิธีการปรับปรุงแก้ไขกลอนลำให้มีสุนทรียภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี. 2553.
<<http://www.oceansmile.com/E/Ubon/Ubon1.htm>> 15 พฤศจิกายน 2555.
- แก้วตา จันทรานุสรณ์. การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ในกลอนลำเรื่องร่วมสมัย (พ.ศ. 2537-2542).
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- คิด จินดาภุ. “หมอลำกลอน : บันเทิงพื้นบ้านที่ถูกลืม,” มติชน. วันที่ 6 เมษายน 2543.
หน้า 18.
- งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- จิราวัลย์ ซาเหลา. กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2546.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. “กลอนลำอมตะ,” วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
2(1) : 1-19 ; มกราคม - มิถุนายน, 2526 ก.
- . “เคล็ดลับการสร้างสรรค์ทำนองลำ,” ใน บทความทางวิชาการที่นำเสนอในการประชุม
สัมมนาทางวิชาการครั้งที่ 5. หน้า 14-17. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2547.
- . “ดนตรีพื้นบ้านอีสาน,” วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
ฉบับเฉลิม พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ครั้งที่ 11. หน้า 67-94. ณ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม วันที่ 5-7 ธันวาคม 2530.
- . ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม, 2526 ข.
- . ปี่มกลอนลำ. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2526 ค.
- . “สุนทรียภาพในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสาน,” ใน บทความทางวิชาการเสนอในการ
ประชุมสัมมนา ของประชาคมวิจัยไทศึกษาและสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
หน้า 74-75. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- . หมอลำ-หมอแคน. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ,
2526 ง.
- ชัยนาถ มาเพชร. ภูมิปัญญาทางคีตศิลป์ของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย. การศึกษาค้นคว้าอิสระ
ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- ทองคำ อ่อนมะณีสอน. มรดกลำสี่พันดอน-ลำโสม. เวียงจันทน์ : มูลนิธิโตโยต้า แห่งปะเทศญี่ปุ่น,
2541.
- นภลัย สุวรรณธาดา. “การประพันธ์ไทย,” ใน เอกสารการสอนชุดภาษาไทย 2 หน่วยที่ 1-7.
8-15. หน้า 245-246. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- นราธิพงษ์ประพันธ์ พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น. วิทยาวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2506.

- น้ำเพชร ศิริพร. วิเคราะห์บทร้อยกรองจากวารสารเนชั่นสุดสัปดาห์ ปี พ.ศ. 2542. วิทยานิพนธ์
กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- นุ้ม เย็นใจ. กลอนลำล่องรุ่งอรุณ. อุบลราชธานี : ศูนย์รวมวรรณศิลป์อีสาน, ม.ป.ป.
- ปรีชา บัณฑิต. “ธุรกิจหมอลำ,” หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. 3 : 23, 2544, กรกฎาคม.
- พรพิมล พิมสวัสดิ์. สุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของไพโรจน์ ชาวงาม. วิทยานิพนธ์
กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- พิมพ์ รัตนคุณศาสตร์. อีสานฉบับลักษณะคำประพันธ์อีสาน. ขอนแก่น : ศูนย์วัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2534.
- รัชณี ศรีโบริงค์. วิเคราะห์บทร้อยกรองจากหนังสือเรียนภาษาไทย. ชุดพื้นฐานภาษา. วิทยานิพนธ์
กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- ราตรี ศรีวิไล. “เล่าเรื่องหมอลำ 1 : ความหมาย หน้าที่ คุณค่า จรรยาบรรณ และการเปลี่ยน,”
วารสารเพลงดนตรี. 8(3) : 20-24 ; มกราคม, 2545.
- วันดี กรุณาการ. สุนทรียภาพในบทหนึ่งตะลุงของหนังก้น ทองหล่อ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- วันเพ็ญ แสงพันธุ์. ปัจจัยแห่งความสำเร็จด้านการแสดงของหมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายชัย. วิทยานิพนธ์
ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- วีระ สุดสังข์. “หมอลำตีปวงวรรณคดีอีสาน,” ครูไทย. 28 : 60-69 ; สิงหาคม, 2526.
- วุฒิศักดิ์ กตะศิลา. บทบาทของหมอลำราตรี ศรีวิไล ผู้บุกเบิกลำซิ่ง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- ศิริภรณ์ ปทุมวัน. บทบาทของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540.
- สมพงษ์ บุตรกำฟ้า. วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองในวารสารสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (พ.ศ. 2531-
2537). วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สิทธิศักดิ์ จำปาแดง. บทบาทของหมอลำในการแก้ปัญหาสังคม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.
- สิทธิศักดิ์ จำปาแดง, ภาณุ พรหมเทศ และอาษา พาลี. การสร้างฐานข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์
ทำนองลำและวรรณกรรมคำกลอน ของหมอลำกลอนในภาคอีสาน. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.
- สุพรรณิ เหลือบุญชู. ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน Isan Folk Music and
Performance Art. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- เสงี่ยม บึงไสย. บทบาทของหมอลำกลอนด้านการเมือง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2533.
- เสวต จันทะพรม. “หมอลำหมู่ศิลปินที่มหาชนชาวอีสานยอมรับ,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.

- 16(758) : 24-25, 2523.
- อรอนงค์ เชื้อนิล. วิเคราะห์บทร้อยกรองของสุจิตต์ วงษ์เทศ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- อำนาจ นันทะเสน. การวิเคราะห์บทร้อยกรองอาเศียรวาทร่วมสมัยระหว่างปี พ.ศ. 2513-2542. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.
- โอสถ บุตรमारศรี. ภาพสะท้อนของสังคมอีสาน จากกลอนลำของหมอลำเคน ดาเหลา. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2538.
- Katz, Roberta Gray. The Literary Painting of Thomas Cole : Image and Text. Doctor's Thesis, Chicago : University of Illinois, 2009.
- Nordgren, Elliot Alfred. An Analytical Study of the Songs of Theodore Chandler (1902-1961). Doctor's Thesis, New York : New York University, 1980.
- Venkataraman, Kalpakam. Rasa in Indian Aesthetics : Interface of Literature and Sculpture. Doctor's Thesis, Urbana : University of Illinois Urbana-Champaign, 2003.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

1. แบบสัมภาษณ์

ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ .....นามสกุล ..... อาชีพ .....

เกิดวันที่ ..... เดือน..... พ.ศ. ....

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่/ถนน.....

ตำบล..... อำเภออำเภอ..... จังหวัด .....

ที่ทำงาน(ถ้ามี) ..... โทรศัพท์.....

อีเมล (ถ้ามี) .....

ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่วิจัย

1. ผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำของครูหนุ่ม เย็นใจ

1.1 มีกลอนลำกลอนใดบ้างที่ท่านเห็นว่ามีความไพเราะที่สุด

1.1.1 กลอนลำทางสั้น ชื่อกลอน..... ชื่อผู้ลำ.....

เคยฟังเมื่อไร ..... ที่ไหน..... ในโอกาสใด .....

ความรู้สึกเมื่อได้ฟัง .....

เนื้อหาของกลอนลำเกี่ยวกับเรื่องอะไร .....

อะไร ตรงไหนของกลอนลำที่ทำให้เกิดความไพเราะ

เนื้อร้อง ตรงไหน .....

ถ้อยคำใด/สำนวนตรงไหน .....

สัมผัส.....

ฉันทลักษณ์ .....

ท่วงทำนอง.....

น้ำเสียง .....

อื่น ๆ .....

1.1.2 กลอนลำทางยาว ชื่อกลอน..... ของหมอลำ.....
 เคยฟังเมื่อปีไหน/อายุเท่าไร ..... ที่ไหน.....
 ในโอกาสใด .....

ความรู้สึกเมื่อได้ฟัง .....

เนื้อหาของกลอนลำเกี่ยวกับเรื่องอะไร .....

อะไร ตรงไหนของกลอนลำที่ทำให้เกิดความไพเราะ

เนื้อร้อง ตรงไหน .....

ถ้อยคำใด/สำนวนตรงไหน .....

สัมผัส.....

ฉันทลักษณ์.....

ท่วงทำนอง.....

น้ำเสียง .....

อื่น ๆ .....

1.1.3 กลอนลำเตี้ย ชื่อกลอน..... ของหมอลำ.....

เคยฟังเมื่อปีไหน/อายุเท่าไร ..... ที่ไหน.....

ในโอกาสใด .....

ความรู้สึกเมื่อได้ฟัง .....

เนื้อหาของกลอนลำเกี่ยวกับเรื่องอะไร .....

อะไร ตรงไหนของกลอนลำที่ทำให้เกิดความไพเราะ

เนื้อร้อง ตรงไหน .....

ถ้อยคำใด/สำนวนตรงไหน .....

สัมผัส.....

ฉันทลักษณ์.....

ท่วงทำนอง.....

น้ำเสียง .....

อื่น ๆ .....

1.2 องค์ประกอบของกลอนลำที่ไพเราะ ได้แก่อะไรบ้าง

2. ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำ

2.1 อะไรเป็นสาเหตุที่อยากเป็นนักประพันธ์กลอนลำ .....

2.2 นักประพันธ์กลอนลำต้องเรียนรู้อะไรบ้าง .....

- 2.3 การประพันธ์กลอนลำมีขั้นตอนอย่างไร .....
- 2.4 เมื่อประพันธ์เสร็จแล้วมีการตรวจสอบคุณภาพหรือไม่ อย่างไร .....
- 2.5 ผู้ประพันธ์สามารถประพันธ์ให้กลอนลำทุกกลอนมีคุณภาพด้านความไพเราะเสมอกันทุกกลอนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด .....
- 2.6 ที่กลอนมีคุณภาพหรือความไพเราะไม่เท่ากัน เกิดจากสาเหตุอะไร .....
- 2.7 ถ้าจะประพันธ์กลอนลำให้มีความไพเราะได้นั้น ผู้ประพันธ์ต้องมีความรู้หรือองค์ประกอบในด้านใดบ้าง .....
- 2.8 การเรียนหรือการฝึกอบรมจะช่วยให้ผู้ประพันธ์กลอนได้มากขึ้นแค่ไหน อย่างไร .....
- 2.9 มีตำรา คู่มือ หรือหนังสือเล่มใด ที่จะช่วยให้ผู้ประพันธ์กลอนลำประพันธ์ได้ดีขึ้น .....
- 2.10 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการประพันธ์กลอนลำ .....
- สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่/ .....
- ถนน/ตำบล..... อำเภอ .....
- จังหวัด .....
- วันที่สัมภาษณ์ .....เดือน ..... พ.ศ. ....เวลา.....
- ผู้สัมภาษณ์ .....

2. แบบสังเกต

2.1 การสังเกต เกี่ยวกับผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำ

ประเด็นที่สังเกต .....

สถานที่ที่สังเกต .....

สภาพแวดล้อมของสถานที่ที่สังเกต .....

บุคคล/ปรากฏการณ์ที่สังเกต .....

สรุปผลการสังเกต .....

.....

ผู้สังเกต .....

วัน/เวลาที่สังเกต .....

2.2 การสังเกต เกี่ยวกับขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำ

ประเด็นที่สังเกต .....

สถานที่ที่สังเกต .....

สภาพแวดล้อมของสถานที่ที่สังเกต .....

บุคคล/ปรากฏการณ์ที่สังเกต .....

สรุปผลการสังเกต .....

.....

ผู้สังเกต .....

วัน/เวลาที่สังเกต .....

3. แบบสนทนากลุ่ม

3.1. ประเด็นที่เกี่ยวกับผลงานด้านการประพันธ์กลอนลำที่มีความไพเราะ

ประเด็นที่สนทนา .....

วัน/เวลาในการสนทนา .....

สถานที่สนทนา .....

บรรยากาศของการสนทนา .....

บุคลากรผู้เข้าร่วมการสนทนา .....

.....

สรุปผลที่ได้จากการสนทนา .....

ผู้บันทึกการสนทนา .....

วัน/เวลา .....

3.2 ประเด็นที่เกี่ยวกับขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำให้มีความไพเราะ

ประเด็นที่สนทนา .....

วัน/เวลาในการสนทนา .....

สถานที่สนทนา .....

บรรยากาศของการสนทนา .....

บุคลากรผู้เข้าร่วมการสนทนา .....

สรุปผลที่ได้จากการสนทนา .....

ผู้บันทึกการสนทนา .....

วัน/เวลา .....

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ประพันธ์กลอนลำ

1. องค์ความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับนักประพันธ์กลอนลำ

1.1 ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียนในระบบโรงเรียน

(ถามประวัติการเรียนในโรงเรียน ว่าเรียนที่โรงเรียนใด ที่ไหน เมื่อไร)

.....

1.2 ความรู้จากการศึกษาวิชาชีพด้านการประพันธ์กลอนลำ

(ถามประวัติการเรียนประพันธ์กลอนลำ เรียนจากใคร เมื่อไร ที่ไหน อย่างไร รู้อะไร มากน้อยแค่ไหน วิธีเรียนเรียนอย่างไร กลอนแรกที่ประพันธ์คือกลอนอะไร มีขั้นตอนในการประพันธ์อย่างไร) .....

1.3 ความรู้จากประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตหรือประกอบอาชีพอื่น ๆ

(ความรู้อื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมในการประพันธ์กลอนลำ ได้มาจากที่ใดบ้าง เช่น เคยบวชเรียน เคยท่องเที่ยว เคยทำงานต่างถิ่น ที่ไหน อย่างไร ได้เรียนรู้อะไรมากขึ้น) .....

1.4 ความรู้จากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

(ถามเกี่ยวกับความมีอุปนิสัยชอบเรียนรู้ชอบศึกษาค้นคว้าอย่างไร เช่น ชอบอ่านหนังสือพิมพ์ ข่าวสาร หนังสือวิชาการ ค้นคว้าหาข้อมูลจากที่ไหนบ้างอย่างไร เมื่อไร)

.....

1.5 นักประพันธ์กลอนลำที่เป็นหมอลำและนักประพันธ์กลอนลำที่ไม่เป็นหมอลำ มีข้อแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

.....

1.6 กลอนลำทางสั้น ลำทางยาว ลำเต้ย มีรูปแบบหรือองค์ประกอบต่างกันอย่างไร

.....

1.7 กลอนขึ้น ตัวกลอน(หรือเนื้อในกลอน) และกลอนลง มีความเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกันหรือสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

.....

2. ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำ

2.1 แรงบันดาลใจและการเลือกประเด็นสำหรับประพันธ์กลอนลำ

.....

2.2 หลักในการตั้งชื่อกลอนลำ ตั้งชื่อก่อนหรือประพันธ์แล้วค่อยตั้งชื่อทีหลัง

.....

2.3 แหล่งข้อมูลและวิธีการหาข้อมูลสำหรับประพันธ์กลอนลำ

.....

2.4 ช่วงเวลาที่เหมาะสม สะดวกและดีสำหรับประพันธ์กลอนลำ

.....

2.5 เมื่อเริ่มประพันธ์กลอนลำ ประพันธ์ส่วนใดก่อน กลอนขึ้น เนื้อในกลอน กลอนลง หรือตั้งชื่อกลอน อะไรก่อนหลัง

2.6 กลอนลำแต่ละกลอนมีกำหนดความสั้นยาวหรือไม่อย่างไร

2.7 ในการเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวน สุภาพชิต และอุปมาอุปมัยท่านมีหลักอย่างไร สิ่งเหล่านี้ ท่านได้มาจากไหน ตั้งแต่เมื่อไร อย่างไร

2.8 ท่านเคยจนปัญญาด้านการใช้ถ้อยคำ สัมผัส หรือประพันธ์ไม่ได้ดีตามที่ต้องการหรือไม่ ถ้ามีปัญหานี้เกิดขึ้น ท่านแก้ไขอย่างไร หยุดพัก หรือค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมอย่างไร

2.9 มีกลอนลำใดบ้างใหม่ ที่ท่านประพันธ์เสร็จแล้วยังรู้สึกว่าการประพันธ์ไม่ได้ดีตั้งใจ ที่ทำไม่ได้เพราะอะไร

2.10 จากประสบการณ์ของท่าน ท่านว่ากลอนลำที่ไพเราะและเป็นที่ประทับใจของผู้อ่านหรือผู้ฟังนั้น มีสิ่งใดเป็นตัวกำหนด

3. ขั้นตอนในการประพันธ์กลอนลำทางสันอีसानเขียว กลอนลำทางยาวชีวิตชานา และกลอนลำทางเต้ยวันเพ็ญ

3.1 กลอนลำอีसानเขียว กลอนลำชีวิตชานา กลอนลำเต้ยวันเพ็ญ
แรงบันดาลใจ ทำไม่ถึงแต่งกลอนนี้

3.2 การหาข้อมูล ได้มาจากไหน อย่างไร

3.3 ได้ข้อมูลมาแล้ว มาทำอะไรกับข้อมูล

3.4 เวลาประพันธ์ ได้ประพันธ์จากความจำ หรือพลิกดูรายละเอียดของข้อมูล

3.5 กลอนขึ้น เนื้อในกลอน และกลอนลง มีหลักในการประพันธ์อย่างไร จึงจะไพเราะ

3.6 เมื่อประพจน์เสร็จแล้ว มีการตรวจทาน ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข หรือไม่ อย่างไร มีการทดลองลำด้วยตนเองหรือไม่ ขณะแก้ไข

.....

3.7 ฉันทลักษณ์และสัมผัสต่าง ๆ นั้น ท่านนำมาใช้หรือพิถีพิถันในการประพจน์มากน้อยเพียงใด หรือมีความชำนาญอยู่ในใจโดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องคำนึงถึงในประเด็นนี้

.....

3.8 กลอนที่ท่านประพจน์กลอนนี้ จัดอยู่ในลำดับที่เท่าไรในบรรดากลอนลำที่ไพเราะที่สุดของท่าน และท่านดูจากองค์ประกอบอะไร จึงประเมินเป็นดังนี้

.....

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- คำแก่ง บัวใหญ่ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 363 ถนนบูรพาใน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2555.
- เคน ดาเหลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 528/155 หมู่ 11 แก่นทองธานี ถนนมลิวัลย์ ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2555.
- ฉลาด ส่งเสริม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 454-456 ถนนแจ้งสนิท อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2555.
- ฉวีวรรณ พันธุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ร้อยเอ็ด ถนนมิโซคชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2555.
- ชาญ เครือพันธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สถานีวิทยุชมชน ภูมิปัญญาไทยอุบลราชธานี บ้านเลขที่ 200 ถนนชยางกูร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555.
- เด็ดดวง เร็ดสันเทียะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สมาคมส่งเสริม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีสาน จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2555.
- นุ่น เย็นใจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 148 ซอยชยางกูร 21 ถนนชยางกูร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2555.
- บุญน้อม มุ่งงาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2555.
- พงษ์ชัย พรหมบุตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สถานีวิทยุชมชน วัดไชยมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555.
- พระครูจิตวิสุทธินาถคุณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดไชยมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2555.
- พระเทพกิตติมุนี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดมหาวนาราม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2555.
- รังสรรค์ วงศ์งาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 337 ถนนสุขาอุปถัมภ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2555.
- สมาน หงษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 437/3 ถนนศรีสะเกษ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2555.

สรวง บุญเจิม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 229-231 ถนนแจ้งสนิท อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2555.

โสรัจ นามอ่อน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2555.

อำนาจ แฝงงาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, พงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 99/26 หมู่ที่ 4 ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2555.

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างภาพประกอบ

ครูหนุ่ม เย็นใจ

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างกลอนลำ

กลอนลำล่องลาก่อนจากศรัทธา

อวสารสุดสิ้นถวยพาลาเล็ก
 ลำกะตนมาแล้วเด็กออนซอนซ่อนสว่าง
 เหลียวเห็นเมฆไหลเลื่อนบนนภา
 จักหน้อยนาฬิกาตีห้าถึงเวลาฟ้าสว่าง
 มือคว้าของเคี้ยวทางตำโบทกหมาก
 แสงไฟมันแดงเฝ้าควันเป็นเลาสูบหวด ๆ
 เด็กออนซอนเสียงควายตุ้ญเส้าเฮือนดั่งฮึดฮาด
 ไบดำนินใสเหลื่อมแสงทองพันส่อง
 ตั้งไปสาเด้อหล่าถึงเวลาสิตักบาตร
 หมอลำเตรียมลงฮ้านวันดีสี่ส่อง
 ปลุกกันสาเด้อหล่าวันดีสี่สว่างทางศรัทธา
 หลานสิของลาเด้อคำสิขอลาไปก่อน
 นางนี้มาเสียใจบ้านห่างบ้านคนที่ตำบล
 มาเต็มทีทางน้องบ่อยากไกลไลห่าง
 ปีน้าพุนจั่งไค้งอ่วยมาหา
 ครันแมนไปหาหล่าสิมาล่ำก่อนหมู่

ลากจากพวกพี่น้องลุงป้าสู่คน
 สาวค่านางกะสิไกลจากเจ้าไปแล้วให้หล่าเหลิง
 สีใสแสงสว่างมาเทิงฟ้า
 ท้องฟ้าสว่างไก่อกะจักแจ็กจันคนเฒ่ากะตื่นมา
 ควกคากพ้อใหญ่หาคะพ้อมือคว่ำใส่กอกยา
 ไฟไหม้หวดบ่ฮู้เมงวังหังแต่นอน
 ไก่อกะจาด ๆ จันโตนตุ้มเขี่ยซีดิน
 ไบกล้วยเปลื้องปิ่นปลิ้นใสแจ้งสว่างมา
 เสียงฮือฮาดควกคากตีเป็นเจ้าต๋อยตำ
 เด็กน้อยนอนหล่องห่องปลุกน้องให้เกี่ยมือ
 ลูกเฮ็ดแกงอ่อมต้มควพร้อมผ่องหวาน
 ยามตาเว็นอ่อน ๆ สีไปยิ่นที่ลิ้อเอามือชี้ใส่ผู้ใด
 ช่างบ่วนเวียนมาอยู่หน้ากับพี่
 แต่ผัดรอบไต้งานหน้าผัดจ่มมา
 ขอให้ศรัทธาเฮ็ดแต่งบุญหนุนไว้
 หลานสิมาโอร้องฉลองให้คำบ่แพง

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 1)

คำและความหมายของภาษาอีสาน

ผู้คน	หมายถึง	ทุกคน
ลำกะตน	”	ลำนานมากแล้ว
เด็ก	”	ด็ก
ออนซอน	”	ซึ้งหรือประทับใจ
ซ่อนสว่าง	”	ไกลสว่าง
สาวค่านาง	”	น้องสาว
กะสิไกล	”	จะไปไกล
เหลียวเห็น	”	มองเห็น
เทิงฟ้า	”	ท้องฟ้า
จักหน้อย	”	ท้องฟ้า
ถึง	”	ถึง
ฮือฮาด	”	เก็บเสื้อ

ไก่อ๊ะโจ๊กแจ๊กจั้น	หมายถึง	ไก่อ๋น
คนเฒ่า	”	คนแก่
หาคะพ้อ	”	พึ้งเจอ
กอกยกยา	”	มวยบุหรี
บู้ฮู้	”	ไม่รู้
เสาเฮือน	”	เสาบ้าน
ลงฮ้าน	”	ลงเวที
เฮ็ด	”	ทำ
ลาเต้อค่า	”	ลาก่อนนะคะ
ตาเวิน	”	ตะวัน
ที่ลี้	”	ยืนตัวตรง
ผู้ใด	”	ใคร
จ่มมา	”	พูดมา
พุน	”	โน้น
โค้งอ้วย	”	กลับมา
ค่าบ่แพง	”	ราคาไม่แพง

ชีวิตชาว ตอน 1

โอ.... โอ้ย ฟ้าอ๋อ ฟ้าฮ้องตั้ง ข้ามเขาพึ้งไปเชียงใหม่ ตกมาฮอดคลองไผ่ ฟ้าเป็นสิครึมๆ หัวใจ
น้อย ห่วงแต่แฟน ห่วงแต่แฟน... อ้อๆ อ้อ... โอยละน่า

เอออันนี่ละพ่อแม่เอย
ฝนตกลงจากๆ จั้น ไบหญ่ากะปะงมา
พุ่นเชือกไว้สิไถดั้นว่าฮุดนา
พ่อเฒ่าจ้บอกลูกบ้านสิพาเลี้ยงเจ้าปู้ตา
เบ็งคางโก่คั้นมันซันที่ลี้ ปีนี่ลี้บ่ดี
พ่อเฒ่าจ้บอกรไผ่ปิ่นจ้งลี้
ผิวเมียเดียวเลี้ยงลูก... อ่อน ตื่นขึ้นมาผิวไปก่อน
แม่บักทำอยู่บ้านกะฟ้าวตีนคือกัน
เสียงวีไฟควันกุ่มในครัวลुकห้อมๆ
น้ำฮวดแล้วเอาเข้าหม่ามาชาว
เสียงลูกออๆ ให้ ไวไววากลुकแห่น
ตักปลาแดกใส่ถ้วย เกลือตี้มแลมน่า
เสียงเฮือนใกล้แซวๆ กะฟ้าวตีน

เมษายนกายไปแล้ว พฤษภาผัดมาต่อ
พวกชวานากะเตรียมไว้ทั้งโลกบคราด
พึ้งเสียงจากคนเฒ่า สูเอยฮอดมืออื่น
ให้สุหาเตรียมไว้เฮือนละโตเอาเต้อโก่
คั้นปีได้คางโก่โค้งยาวๆ คือเกี่ยว
มาเต็มทีแต่ผู้ंनाไกลบ้าน
ไปไถนาคราดไว้ถ้าพอได้ละเค็งงาน
เตรียมเอาพินมาตั้งไฟ เป่าพู่พั้งพู่
กะบองก้อมเขี้ยวไว้ เออน้ำละลายมวย
สองมือจับหวดมาสุบหม้อ
พอลูกหลับแม่ผัดฟ้าหาถ้วยผ่องจอง
ลี้ได้ไปนาเฮา พ่อบักทำไปแล้ว
เอิ้นใส่กันพ้องเว้า... คนเฒ่าผ่องอาเอี่ยม

ผ่องกะแหม้ม เออ เอี้ยละนะ..
 บ่ากะหาบตำได้ทั้งฟ่าวกะฟ่องเดิน
 ผัวกะผัวทั้งโตกะผัดคอยกินข้าว
     แขนอุ้กลูกน้อยไว้เสียงไห้กะสำอางมัน
 สวยมายมายแดดเผาทั้งฮ้อน
 หน้าดำๆ แม่นชวานาเฮ็ดเลี้ยง
 เฝิ่นจั่งเอนว่ากระดุกสันหลัง
 พอว่างเสร็จตำแล้วตาเว็นเจ้าค้ายค้ำ
 แม่นแนแต่... อือ... อือม... โอยละน่า

อันนี้ละพอเมื่อตาวันขึ้นสีมายๆ พอพุ่มพู่
 มือหนึ่งอุ้มลูกน้อย ฟ่าวเล่งลงนา
 เสร็จดีแล้ว ลงตำจ้าวไหวๆ
 มือเนียงคั่นตมอยู่ในนา
 คอบอยากมีน้าบ้านชวานาจ้งหน้าก้า
 พวกพี่น้อง ชุมเจ้าจ้งเจริญ
 คั่นบมีชวานาปได้เป็นเมืองบ้าน
 พอบักทำขึ้นเถาะเจ้า... สิดกกกล้า แม่นแนแต่

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 2)

คำและความหมายภาษาอีสาน

พินเชิงอก	หมายถึง	
		เอาเชิงอกสองหรือสามเกลียวมาปิดเข้าเป็นเส้นเดียวกัน
ไถดั้น	”	การไถนาครั้งแรก (ไถตะ)
ฮุดนา	”	การไถนาครั้งที่สอง(ไถแปร)
เสียงจาด	”	เสียงพูด หรือ คำกล่าว
ฮอดมืออื่น	”	ถึงพรั่งนี้
เฒ่าจ้ำ	”	คนแก่ที่พาทำพิธี เช่น ไหว้ผีต่าง ๆ เช่น ผีปู่ตา ผีบ้าน ผีไร่ผืนนา เรียกว่า “จ้ำ” หรือ ชะจ้ำ
ปู่ตา	”	วิญญาณที่คอยปกป้องรักษาคนในแต่ละหมู่บ้าน โดยจะปลุกบ้านหลังเล็ก ๆ ทำหรับให้ปู่ตาได้อาศัยอยู่ และทำพิธีกรรม
เฮือน	”	บ้าน
โต	”	ตัว
เบ็ง	”	ดู
ชั้นที่สี่	”	ตั้งตรง
บ่ดี	”	ไม่ดี
คั่นปีได้	”	ถ้าปีไหน
เกี้ยว	”	เคียวเกี่ยวข้าว
จั่งสิดี	”	จึงจะดี
คราดไว้ท่า	”	คราดไว้รอ

เคื่องาน	หมายถึง	เครื่องงาน
ตาเว็น	”	ตะวัน หรือ พระอาทิตย์
มายมาย	”	คลี้ออก เลื่อนออก เลื่อน
พุ่มพู่	”	พอสลัว ๆ เห็นพอลาง ๆ
ตำ	”	ตะกร้า
ทั้งฟ่าว	”	ทั้งรับแรง ทั้งรับร้อน
กะพ่องเดิน	”	ก็ทั้งเดิน
ฟ่าวแรง	”	รับแรง
ทั้งโต	”	ทั้งตัว
กะคอย	”	ก็คอย
เหนียงคั่น	”	บีบคั้น
สวย	”	สวย ตอนสวย
ทั้งฮ้อน	”	ทั้งร้อน
นำบ้าน	”	ทำตามชาวบ้าน (คือให้มีฐานะและความเป็นอยู่ เท่าเทียมกันกับชาวบ้านนั่นเอง)
จ้งหน้าก่า	”	จ้งหน้าดำหน้าคล้ำ
แม่ม	”	ใช่
เฮ็ด	”	ทำ
เพิ่นจ้งเอิ้นว่า	”	ท่านจึงเรียกว่า
คั่นบ่มี	”	ถ้าไม่มี
บ่ได้	”	ไม่ได้
พ้อมักทำ	”	พ้อไอ้หนู
ขึ้นเถาะเจ้า	”	หยุดเถาะนะ
หลกกกล้า	”	ถอนกล้า
แม่มแห่นเต๊อ	”	ด้วยเถาะนะ

ชีวิตฆราวาสนาตอน 2

โอโย... ฟ่าเอยฟ้าฮ้องค้อย เสียงโยนๆ ดังไกล เป็นหยั่งเต้ สังกไปฮ้อง โอบเฮา.. โอบเฮา... อือม
... อือ... โอ้ โอ... โอ้ละนา...

เอออันนี้ ต่อจากนี้สิได้ลำต่อกลอนสอง
พอแต่เสร็จดำแล้วตาเว็นคล้อยคำ
ผิวว่าเอ้อ เมื่อก่อนสาดี
พอจาแล้วเตรียมเอาถ้วยบ่วง

สองผัวเมียทำนาส่อยกันละจนแล้ว
พอบักทำขึ้นเถาะเจ้า หลกกกล้าไว้แห่นเต๊อ
ค้อยสิหลกคนเดียว แม่อินางเมื่อบ้าน
หาบกะต่าต้องต้อน กะทั้งฮ้อมลูกนำ

เสียงฟ้าอ้องตุ้มต้ำฟ้าอย่างมาเฮือน	เสียงฝนมามีตมัวเมาฟ้า
นำคันทาคันเมื่อบ้านเขียดจะนาอ้องออบแอบ	เหลียววอบแวบเบ็งน้ำสิเป็นคลื่นจั่งทะเล...
มองมาบ้านเห็นโนนตาลมีตจุ่มกุ่ม	เห็นแต่กอไผ่บ้านล่ายช่ายใบหุ่มละห่อน่า
ฟ้าอย่างจ้ำเข้าป่าสอนลอน	เสียงวอนวอนเรไรสงเสียงแมงจ้วง
เห็นเป็นพวงต้นหน้าหางนกยูงเหลืองอยู่หุ่ย	เสียงคนคุยสิเข้าบ้านเย็นแล้วสิต้าวเมื่อ
อุ้มลูกเต้าจุงหุ่มจ้วควย	ฝนตกฮ่าแรงไวไวเข้า
ไวไวจ้าวเสียงฮือเชือกฟาด	ควยบักเล่องตุ้เด็กน้อยละซี่หลัง
เสียงมะลิ่งตั่งตั่งฝนไล่มาทัน	ฝนตกลงเปียกปอนเต็มเป็อน
พอถึงเฮือนมีอน้าวคันไค้จับแงบ	คันแม่นวางตำไคว่ สิเตียมสิ้น...
แม่นเปลี่ยนแทน. เอ้อ..เอ	โอ้ละนา...
อันนี้ ผูกควยแม่ลูกหล้า อย่าสุ้ให้มันหลุด ผักกะตุตี้ไล่ใส่กลอนให้มันแน่น	คันพอใหญ่ผู้อยู่บ้านอะฮือฮ้องละผ่องถาม
แม่สิตังไฟถ้ำเอาปลามาต้มป่น	ดินบ่แข็งบ้ออินางไฮ้แคมโพพอนั้น
น้ำบ่ท่วมบ้อหล้าไฮ้ใหญ่กสะแบง	ถึงยามนอนพากันชดอี้กู่
เสียงถามกันเต็มบ้าน กลับจากนามีตพุ่มพู่	ถึงเวลาสมควรสิต้าวลาเด้อค่า
นอนแล้วกะบ่ตัง คันจั่งซี้เพิ่นจั่งว่าชาวนา	พวกพ่อเต่าแม่ลูกอ่อน หลานสิขอจากแล้ว
ผีสิลาเด้อค่า สิขอลาไปก่อน	จักหน้อยนี้สิได้อย่างคอมมอม
คุณป้าละฟ่องอา	หลานสิไลเมื่อบ้านหนองไหลคำมีตจุ่มกุ่ม
ไปคอมมอมตั่งกะปอมงอยไม้	สิลาแล้วคู่สุคน คู่สุคน อ้อม... อือ... โอ้ โอ... โอ้ละนา...
เห็นแต่กอไผ่หุ่มสิเมื่อบ้าน แม่นก่อนเด้อ	

(นุ้ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 3)

คำและความหมายภาษาอีสาน

สองฝัวเมีย	หมายถึง	สองสามีภรรยา
ส่อยกัน	”	ช่วยกัน
จนแล้ว	”	จนเสร็จ
ตาเว็นค้อยค้ำ	”	ตะวันตกดิน
พ้อบักห้า	”	พ้อไอ้หนู
หลกกล้า	”	ถอนกล้า
แห่นเด้อ	”	เถอะนะ
ฝัว	”	สามี
เอ้อ	”	คะ ครับ
เมื่อก่อนสาตี้	”	กลับก่อนเถอะ

ลีหลก	หมายถึง	จะถอน
แม่เอี๋นาง	”	แม่นางหนู
เมื่อบ้าน	”	กลับบ้าน
จา	”	พูด
บ่วง	”	ซึ้ง
กะต๋่า	”	ตะกร้า
เสียงฟ้าฮ้องตุ้มตุ้	”	เสียงฟ้าร้องครืน ๆ
ฟาว่าง	”	รีบเดิน
มาเฮือน	”	มาบ้าน
คืนเมื่อบ้าน	”	กลับไปบ้าน
ฮ้อง	”	ร้อง
เป้ง	”	ดู
จ้ง	”	จึ้ง
มีดจุ่มกุ่ม	”	มีดครี้ม
เหลื่องอ้อยหุ่ย	”	เหลื่องอร่าม
สิต่าวเมื่อ	”	จะกลับไป
จ้วควย	”	ว้าว ควย
ฝนตกฮ้ำ	”	ฝนตกใส่ หรือ เปียกฝน
ไวไวจ้าว	”	เร็ว เร็ว รีบ
ควยบั๊กเล	”	ควยตัวผู้ตัวใหญ่และเขาใหญ่
มือน้าว	”	มือดึงเข้ามา
คันไต่	”	บันได
สิเตียมสิ้น	”	จะเตรียมผ้าถู
ฝักกะตุ	”	ประตู
บ่แข็ง	”	ไม่แข็ง
แคม	”	ใกล้ ติดกัน
พุ่มพู่	”	สลัวๆ มัวๆ
บ่ต้ง	”	ไม่กระตุกกระตัก
เพิ่น	”	คนอื่น เขา
สิต่าว	”	จะกลับ
จักหน้อย	”	อีกสักประเดี๋ยวนะ
คอมมอม	”	ตัวค่อม หลังค่อม
ลีไล	”	จะไป

กลอนอาลัยอาวรณ์

ออกพรรษาลาพระเจ้าสิบเอ็ดเพ็งลมล่วง
 นกแจนแวนแจ ๆ ฮ้องยามตาเว็นพันพุง
 ลมปี่น้อยพัดปั่นตีฟอง
 บัวบานบ้างในหนองเป็องเป็อง
 มองไปทางหวนาพันข้าวตอมวยกัมซอมซ่อ
 เหลียวเห็นกกตาลเทินเท้อหวนาดังควคาก
 ชุมนารีกำลังขึ้นชายงามกำลังหนุ่ม
 รูปกะพร้อมสู่วัดบูชาไฟ
 บุญออกพรรษามาแล้วสังเิมได้เทศน์โปรด
 จารย์ชาถีมลาศีลทิตบวชใหม่
 เบ็ดความเพียรศีลสร้างสิหนมาทางโลก
 ลมหนาวมาพานต้องบุญกฐินกะมาฮอด
 กลางคืนฟังลำแล้วกลางเวนม่วงต่อ
 จุงควายตุนำคันนาปากเป่าปี่
 กลางเว็นนอลำเต้ยเสียงเวย ๆ คืดฮอดบ่าว
 ปานไดนิสิเห็นหน้าจดหมายมากะไคแน
 ผู้ลางคนไปหาค้าบทันมามีดจีหลี
 ผลาน้องแมนบมี

น้ำหมอกเหมือยหยาดย้อยเย็นจ้อยผ้าห่มนวม
 ยุงผ่องฮิ้นเบ็ดลีนกะบมี
 น้ำในหนองละลอกฟองตีฟอง
 ผักกะหนองบัวอ้อแป้บ้านกุ่มนะผิงหนอง
 รอแต่เกี่ยวสิเกี่ยวหลาวช้วนเข้าใส่ลาน
 นกกระจิบกระจาบฮ้องคอยจ้องส่องสี
 พากันถือดอกไม้ฮวงข้าวผ่องเทียน
 ประเพณีไทยเอาแต่โบราณพัน
 ฟังเสียงกลองตุ้มตุ้คนเฒ่ากะขึ้นบาน
 ได้พรรษาเดียวท่อนั้นลาล้างวงหนี
 ละจากสังฆะเจ้าสิมาเข้าแมนสู่่นวม
 ทำทานเทฮอดไว้บุญนั้นสิส่งนำ
 เกี่ยวข้าวตอกกะบ่อแล้วนอนเล่นอยู่เถียง
 ตักปลาแตกตวง ๆ ต่ำส้มบักกะกอ
 ใจผู้สาวสำน่อยกับฮ้างบ่ต่างกัน
 ผู้ลางคนบ่อยู่ใกล้ปักไต้แห่งอยู่ไกล
 ทางจดหมายกะมิดจ้อยคอยเจ้ากะบ่มา

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 4)

คำและความหมายภาษาอีสาน

สิบเอ็ดเพ็ง	หมายถึง	วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11
เหมือย	”	เหน้อย
ยามตาเว็น	”	ตอนกลางวัน
ฮิ้น	”	รี้นไร
เบ็ด	”	หมด
หวนา	”	คันนา
พุน	”	โน้น
กกตาล	”	ต้นตาล
ฮ้อง	”	ร้อง

ชุม	หมายถึง	พวก
ฮวง	”	รวง
ถึ้ม	”	ทิ้ง
ท่อนั้น	”	เท่านั้น
พานต้อง	”	พบพา
มาฮอด	”	มาถึง
กลางเวน	”	กลางวัน
ข้าวดอ	”	ข้าวเหนียวพันธุ์เบา เป็นข้าว กข.6
ควายตู้	”	ควายตัวผู้
ปลาแตกตัวง ๆ	”	ปลาร้าเหม็น
ตำส้มบักละกอ	”	ตำมะละกอ
คิดฮอด	”	คิดถึง
ผู้สาวสำน่อย	”	สาววัยรุ่น
ปานไต่	”	นานเท่าไร
กะไคแน	”	ดี
ผู้กลางคน	”	บางคน
มิดจีหลี	”	เจียบสนิท
กะมิดจ้อย	”	เจียบไปเลย

กลอนลำต่อกลีเสต้ณฑา ตอน 1

เด็กช่อน ๆ ลมวอนหนาวหวิ
กรรมเวรมาตำต้องสนองนำป้ได้ขาด
ฟังดี ๆ เตื่อพี่น้องขอวันทาสีขี้ปล่อง
พระเทศน์ไว้ไนแห่งชาดก

การเอาทานของนั้นกองบุญอันประเสริฐ
คิดเบิ่งแนแต่ครั้งองค์พระเวสสันดร
เงินค่าผ้าอาภรณ์บ่ได้จ้ง

ทานไปฮอดข้างแถวโประเสริฐมงคล

ทานเบ็ดแล้วหนีเนาอยู่ในป่า

คิดเบิ่งแต่ยังบ่วันทานลูกบุตรดา

ทานบุตรแล้วยังเมียทานตี๋ม

พระหวังไปอยู่ห้องแก้วแดนนิรพาน

ตนตัวเจ้าคนเฮาตำแก่

หนาวเดือนสามเดือนสี่ปีละครั้งคนเฒ่ากะสันเซ็น

ปรารณาคิดอยากเว็นเวรฮ้ายให้ห่างหนี

เรื่องต้นหาของพี่น้องค่าช่องอยู่คู่คน

นางสีขอยกจ้งค้อยฟังเดื่อท่าน

บุญนำเกิดแก่ผู้สร้างผลาเจ้าแต่หลัง

เนานครปะเซไซใหญ่มาได้ทานข้าง

พระทานลงบ่ได้ย่านทานให้สู่แนว

ของไนเวียงวังหลวงขอทานเบ็ดเกลี้ยง

รักษาศีลต่อไว้หวังพันหมู่เวร

พราหมณามาขอยืนสองกุมารให้

จิตใจแห่งปลาบปลื้มบ่มีเศรำหม่นหมอง

บ่อยากมาสงสารเกือกตมน้ำก้ว

แต่เกิดมาหนุ่มแน่นแข็งกล้าคู่คน

ชีวิตนั้นหากบ่อยู่นานคน
เดียวกะคืนมาบ้านเฮือนซานของเก่า

ชีวิตคนเปรียบปานไปหาค้า
บ่ว่าข่อยและเจ้าสืตยเกี้ยงบ่หรอ

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 5)

คำและความหมายภาษาอีสาน

เด็กข่อน ๆ	หมายถึง	เด็กสงัด
หนาวหวิ	”	ลมพัดอยู่ข้าง ๆ
คนเฒ่า	”	คนชรา
กะสั้นเซ็น	”	หนาวสั้น
ดำต้อง	”	แต่ต้อง
เว้น	”	ละไว้
ฮ้าย	”	โมโห
คิดเบ็ง	”	คิดดู
เนานคร	”	อยู่ในเมือง
จ้ง	”	แบ่ง
ย้าน	”	กลัว
ฮอด	”	ถึง
เบ็ด	”	หมด
เนา	”	อยู่
ทานตี๋ม	”	แถมให้
दन	”	นาน
เฮือนซาน	”	บ้านเรือน
ข่อย	”	ฉัน ผม ข้าพเจ้า
เจ้า	”	คุณ เธอ
เกี้ยง	”	หมด

กลอนลำล่องกิเลสตัณหา ตอน 2

ให้คิดเบ็งแน่ยามเฮาเฮ็ดเวียกได้พันไฮ่ชุดดิน
หน้อยแล้วสังขารเจ้าชราการพยาธิ์ว่า
เอาไฟเผากระบ่ฮ้อนคือขอนแก่นฮอบาดตาย
เอาหยังไปนำได้เงินทองของนุ่ง

การหากินของคนบ่มีแนวย้าน
อนิจจาบ่เที่ยงแท้ตายจ้อยบ่แน่นอน
เอาไปฝังลงดินกระบ่ตึงคิงได้
จ้วควายเบ็ดไก่อมานาฮั่วไฮ่สวน

ล้วนตั้งแต่บ่ได้พอมัดติดมือ
 แแนวเอาไปนำได้มีศีลธรรมท่อนันตัว
 คิดเบิ่งแนเขาให้เจ้ามีกะตำเพ ๑
 ครันเป็นถ้วยสองใบกะเก่า ๑
 พร้าอีเป็ดวงเก่าเป็นสนิม
 มีหยังนอเขาให้บาดไฟเยายามเก็บตุก
 สาดกะสาดก้อม ๑ ผืนเก่า ๑ เหล็กไฟปัก
 ยังเอาไปบ่ได้เข้าเก็บคีนคือเก่า
 ครันกะโลงเอาให้มีกระดานสี่แผ่น
 บ่ได้อยู่ดี ๑ เชื้อนหลังใหญ่เฮาเฮ็ด
 อย่าคอยเอาหลายถ้อนมุลมั่งสังคะญาติ
 รักษาเด้อความโก่อยามาเมากองกิเลส
 เอาอันได้กะบ่ได้อย่าได้ว่าของโต
 จังขอเดือนพี่น้องจำไว้แม่นสู่คน

เฮาสื่อเอาไปนำผัดบ่ตั้งคี่ได้
 เอาติดตัวกะบ่ได้ทำไว้ตั้งแต่หลัง
 โอสองอันครกหินเขาให้
 ซิ่นขาด ๑ ให้เจ้าหมอนซ้าก่าดำ
 เงินสองเหรียญใส่มือไว้
 พวกลูกหลานเขี่ยค้อยเอาจ้อยบ่ยัง
 พวกแม่ญิงเขาตายปลอกปูนเขาให้
 เอามาแลกข้าวต้มขนมพร้อมได้หล่อโปง
 ฟากไม้ไผ่สับแล้วหามเข้าป่าหนี
 ลูกบ่อดิขายกินแจกหนีไปจ้อย
 สาดกับครุฮ้าง ๑ เขาให้แม่เอย
 ตันหาความมอยกได้เหลือสิ้นแผ่นไตร
 องค์พุทโธโคดมเทศนาสอนให้

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 6)

คำและความหมายภาษาอีสาน

คิดเบิ่ง	หมายถึง	นึกดู
เฮา	”	เรา
เฮ็ดเวียก	”	ทำงาน
ไฮ่	”	ไร่
แนวย่าน	”	สิ่งที่หน้าที่
ตายจ้อย	”	ตายแล้ว
ฮ้อน	”	ร้อน
ตึงคิง	”	ขยับตัว
หยัง	”	อะไร
จัว	”	วัว
ฮัวไฮ่	”	เรือก สวน ไร่ นา
ท่อนัน	”	เท่านั้น
ตัว	”	โกหก
กะตำเพ ๑	”	ตะกร้าฟ้าง ๑
ซิ่นขาด ๑	”	ผ้าถุงขาด ๑

หยั่งนอ	หมายถึง	อะไรรนะ
เก็บดูก	”	เก็บอัฐิ
สาด	”	เสื่อ
แม่หญิง	”	ผู้หญิง
กะโลง	”	โลงศพ
พากไม้ไผ่	”	พื้นไม้ไผ่
ครุฮ้าง ๆ	”	ถังน้ำเก่า ๆ
อันได้	”	อันไหน

กลอนลำล่องใต้ที่ซีแพะไล่

เอาละฟังให้ดี ๆ
คือมันเป็นจิ้งจกคนเขาเกิดมา
แต่ปฐมเหตุยอดปัจจุบัน
เป็นไปทุกประเทศชนชาติได้ ๆ
ยังกะใส่ปานแว่นเห็นแจ้แดงแจ้
แม่บ่แล้วคุณแม่หื่อน้ำหรืออา
บ่ว่าในวณอกบ้านป่าชาดอน
กะคือกันตัวห้ามนุษย์หัวชน
แต่แม่ค้าตลาดกะยังย่านกินกิน
ถึกเขาต่ำเขาบ้อยเขาเวร
กะคิดเบ่งตีพ่อสภากู้แทน
คันฝ้ายได้ชนะกลมทันที
หยั่งกะหน้าบักใหญ่เอาอย่างอาจหาญ
ยกมือขึ้นแก้แต่ว่าเฮา ๆ
ประธานบอกให้นั่งกะยังเว้าแข็ง
ว่าเว้านอกประเด็นผิดหลาย
หมอนหนึ่งผัดประท้วงว่าประธานปดี
ว่าประธานไปเข้าพรรคพวกของโต
เสียงดังก้องสนั่นอยู่ในสภา
หยุดสาก่อนนะท่าน สอ สอ
ยกมือขึ้นแก้แต่ประธานบ่เห็น
ยามเพิ่นไปคัดเลือกสมัคร สอ สอ
พอปานว่าเขาสาดน้ำสนุกสนาน

ฟังแล้วได้สติทานบพนี้
มันเป็นธรรมดาตัมหากิเลส
คนกะยังคือกันไปทุก ๆ เขต
บ่ว่าใกล้หรือไกลโตฮากะแม่น
กะลองเบ็งทะแมษนะกับแพ้ว
มันเป็นธรรมดาของคนขึ้นดอก
บ่แม่นแต่คนไทยแขกจีนพม่า
มันเกิดสาละวนกันอยู่บ่ขาด
คันผัดผิดแล้วกะเชิญเขาบ่ไว้หน้า
อันนี้เว้าบ่อนเห็นเฮาฮู้หม่อ ๆ
เว้าหม่อ ๆ แปน ๆ นี้ละ
ถาฝ้ายได้บ่ตีจิบผิดเอาได้
พาดจนว่าประธานยกมือแพ้ว
คันบ่เขาฆ้องตีสามครั้ง
ประธานว่าเว้าเฮงประเด็นนี้ดอก
หยั่งกะฮ้องวาย ๆ ว่าบ่ต้องห่วง
ประธานอคติเอนเอียงเสียงเว้า
หยั่งกะเถียงโว ๆ กำฮอดกำป็น
หน้อยผัดว่าเกินเวลา เขาพูด ๆ
อีกหมอนหนึ่งนั่งรอยกมือแพ้ว
นี้จั่งแม่กรรมเวรประธานปกเปียก
เอาละบัดนี้นอสนะกขนาด
พอปานด่ากันมาพรรคนั้นพรรคนี้

หยั้งกะแตกผาก ๆ เว้าโฆษณา
 พรรคนั้นเป็นจั้งชั้นพรรคนี่เป็นจั้งซี่เสียงไมโครโฟน
 หยั้งกะย่านกันลั่นดั่งไปฮอดแถน
 แล่นจนว่าดากบไ้ด้นั่งเฮือน
 คั่นตึก ๆ กะแบกเอาของมันหลาย
 อันนี้เว้าแต่เก่าตามแต่เห็นมา
 แม่่นบ่แล้วแม่ใหญ่เขาให้กะเอา
 เขามานบมาราบปานพระเห็นเฮา
 บาดนี้มาเว้าบ่อนภาชิตนออา
 หยั้งกะหัวแสะ ๆ ยี้มแยมแจ่มใส
 สมมุติว่าได้แล่นนำสู่แข่งกัน
 หมดชนะยกมือขึ้นแพ้วอี้มแยมแจ่มใส
 ตบมืออวดกุกะแนนอน
 จั้งแม่่นเป็นตาหน่ายคั่นแพ้วกะเหงา
 มิดไปฮอดเสียงฆ้องเสียงกลองตบมือ
 แม่่สืออยู่ในหลีบกะฟ้าวอกมา
 บัจักคั่นจักเต้นกระโตดโลดโผน
 บว่าหุ่มหรือแก่กะพอ ๆ กัน
 แม่่นบ่แล้วพี่น้องเห็นว่าได้ที่
 คั่นได้ที่ซี่แพะไล่ถักคักปานหยัง...

ฟังเสียงด่ากันมาพรรคนั้นพรรคนี่
 หยั้งกะโกลาหลดั่งอยู่วัน ๆ
 เบ่งพวกหัวคะแนนผัดแห่งยุ่งยาก
 จนแผ่นดินสะเทือนไปปลิวหาแจก
 เอาของไปหายายฟังเสียงหมาเห่า
 มันเป็นธรรมดาไฟ ๆ กะอยากได้
 คั่นเขาเอมให้เฮาบ่อเอามันบาป
 เรื่อง สอ สอ ขอเขาใจไว้สาก่อน
 ภาชิตเห็นว่ามาได้ที้ซี่แพะ
 เฮาบ่ต้องเว้าไกลก็พากะแม่่น
 หมอหนึ่งว่าบ่หันเขาเอ็นว่าแพ้ว
 ฮอดกองเชียร์กะไวตบมือชวด ๆ
 เห็นบ่ทิมฟุตบอลเขาเตะสองฝ่าย
 ฮอดกองเชียร์กะเฮาบ่อมีตบบมีฮ้อง
 ผู้ชนะหยั้งกะดั่งหิว ๆ มือตบเท้าที่บ
 บัจักหูจักตาแลบออกฮอดลั่น
 จั้งว่าคนนอคนเห็นอยู่ตัวแม่
 คั่นชนะหยั้งกะเป็นหัน ๆ ทั้งโฮทั้งฮ้อง
 กระคือแม่อีหลีเสียงหัวแสะ

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 7)

คำและความหมายภาษาอีสาน

จั้งซี่	หมายถึง	อย่างนี้
ฮอด	”	ถึง
แม่่น	”	ใช่
แจ้ง	”	สว่าง
เบ้ง	”	ดู
กะคือกัน	”	ก็เหมือนกัน
ย่าน	”	กลัว
คั่นไผ	”	ถ้าใคร
ถัก	”	ถูก

บ่อย	หมายถึง	ด่า
เว้า	”	พูด
บ่อน	”	ที่
เฮาฮู้	”	เราารู้
คิดเบ่ง	”	คิดดู
เว้าหม่อ ๆ	”	พูดง่าย ๆ
แปน ๆ	”	เปล่า โลงเตียน
แพ้ว	”	ลักษณะบานออกเล็กน้อย
แก้แแต่	”	ตรงดิ่ง
แสง	”	แรง
ฮ้อง	”	ร้อง
บ่ดี	”	ไม่ดี
หยุดสาก่อน	”	หยุดชะงักก่อน เสียก่อน
เพิ่น	”	เขา ท่าน
ดาก	”	กัน
เด็ก	”	ตึก
ไผ่ ๆ	”	ใคร ๆ
เซา	”	หยุด
หลีบ	”	ชอก

กลอนลำทางยาวคุณของชาติ

เว้าเรื่องคนเกิดมาในโลก
 คนเกิดมาต้องมีพงศมีเฝ้า
 ต้องมีแถวมีขุมมีเชื้อ
 คนจั่งบ่คือกันมันแปลกประหลาด
 เอ็นเฝ้าพันธุ์มีอยู่แปลก ๆ
 มีอยู่หลายภาษาไผมันนอแม่
 เลยต่างกันไปคนละชาติ
 ผู้ที่พาเฮามาปกครองพวกหมู่
 อยู่หลายมื่อหลายวันเพราะมีอำนาจ
 ไผมาฆ่ามาตีข่มเหงบ่ได้
 คนในชาติกะดีบมีเดือดฮ้อน
 เลยเว้าว่ามีคุณท่านหลายขนาด

บ่แม่นอุปโลกน์หาเจ้าหาจา
 ต้องมีเหล่ามีกอมมีแนว
 ลักษณะหนึ่งเนื้อวรรณะสีสัน
 เพิ่นจั่งว่าเชื้อชาติของไผของมัน
 แต่ที่แรกมนุษยเกิดมา
 อันนี้เว้าตั้งแต่ครั้งตึกดำบรรพ์
 มันเป็นตัวช่วยอำนาจของธรรมดา
 พวกพาเฮามาอยู่ในกลุ่มขุมกัน
 กะเลยเอ็นว่าชาติอิสเรี
 เลยว่าชาติเป็นใหญ่มีสามัคคี
 เชื้อผู้เพิ่นเกิดก่อนหัวหน้าพาหมุน
 นี้ละคุณของชาติกเค้าเดิมดา

เรามีไผ่มีนามีเอือนมีเข้า
 สมเด็จพระพุทโธภะยังมีเชื้อชาติ
 ให้พาทักเอาชาติเขาต่างหาก
 เห็นบ่ออยู่ไกล ๆ อาศัยมาเพ็ง
 หยั่งกะปานมีเวรหาร้อยหกร้อย
 ชาติอยู่ไผ่เขาต้องดูถูก
 กะเกินว่ามันตายไปหลายรุ่น
 ผู้ปกครองบดีแตกไปคนบ่อน
 หยั่งกะแตกออกหนีไปคนละบ่อน
 จังว่าเขาทุกคนผู้คุณของชาติ
 ผู้เพิ่มสุขตายเสียเลือดเสียเนื้อ
 หยั่งกะไกลาหลบมีบ่อนอยู่
 บได้มารวมกันเป็นชาติไทยดอก
 อย่าลืไปทำลายชาติเขาดีเลิศ
 ล้วนตั้งแต่บ่จนพาเขาสร้างก่อ
 เขาเกิดมาเป็นไทยเกิดดีเด็ดขาด
 ขึ้นชื่อว่าไทย ๆ ไผ่คือหือแม่
 หนีลงมาฮอดดินแหลมทองนอพอ
 บมีไผ่รุกรานตีเอาไปได้
 บ่อเคยขึ้นต่อไผ่เป็นเทศราช
 บ่อกล้ำมารุกรานไทยดีขนาด
 คุณท่านหลายอีหลีกว่าดินกว่าฟ้า
 มีแต่สุขสำราญไทยบ่เดือดฮ้อน
 ขึ้นชื่อว่าชาติไทยตั้งไกลขนาด
 ในโลกนี้มีชาติได้เกินเขาอแม่
 มีแต่สุขวิไลเฮ็ดขาดเฮ็ดค้า
 มีแต่ความสำราญนอคนในชาติ
 แต่ละคนบได้ประมาณ

กะว่าคุณตัวเจ้ามีชาติของโต
 บมีไผ่ประมาณชาติไผ่ชาติมัน
 คั้นบมีลำบากชาติเจ้าอยู่ไผ่
 ให้พากันคิดเบิ่งแม่เขาได้เห็น
 เกิดเป็นคนต่ำต้อยชาติโตอยู่ไผ่
 แม่บเกิดลูกได้หลานหลนโหลน
 เป็นขี้ฝุ่นชาติโตบมี
 เห็นแต่ก่อน ๆ สงครามมาตี
 บาดนี้ฟ่งเบิ่งก่อนชาติเขามีบุญ
 อย่าพากันประมาณคุณชาติเกินหลาย
 คั้นบ่อเชื่อต้องทุกข์ต้องจน
 แตกออกไปเป็นหมู่ ๆ ไปไผ่ไปมัน
 ท่านจ้งบอกบุญคุณชาติหลาย
 ชาติไทยเขานี้เกิดเป็นมานานคน
 ชาติอื่น ๆ ลือเฮาหยงหนอหรือว่าจ้งได้
 ได้เป็นเอกราชมาแต่ผัดได้
 นับตั้งบ่ย้ายมาจากจีน
 ท่านพาสร้างพาก่อฮักษาลูกหลาน
 ไทยเขาเป็นชาติใหญ่บ่อหวั่นบ่ไหว
 แต่มหาอำนาจยังบ่ออาจหาญ
 ผู้พาเฮากู้ชาติมีแต่ดี ๆ
 แม่บแล้วแม่ฟ้าฮอดฮ้อนลูกหลาน
 สนุกกินสนุกฟ่องบ้งอผู้ได้
 พวเขาอย่าพากันประมาณจ้งไว้ให้ตี
 ตั้งแต่น้อยจนแก่บได้หนีไปไผ่
 บ่เดือดฮ้อนดอกฟ้าสนุกสนาน
 คนไทยเขาสะอาดบ่จู้บ่จน
 เพราะเฮาฮู้คุณของชาติสืบต่อกันมา

คำและความหมายภาษาไทยอีสาน

เว้า	หมายถึง	พูด
เอิ้น	”	เรียก
เฮา	”	เรา
ชุม	”	หมู่ เหล่า พวก ชุมนุม
ไผ	”	ใคร
ฮัก	”	รัก
อยู่ใส	”	อยู่ไหน
दन	”	นาน
จั่งไต่	”	อย่างไร
ฮักษา	”	รักษา
ดิขนาด	”	ดีจริง ๆ
เดือดฮ้อน	”	เดือดร้อน
บ้งอ	”	ไม่จ้อ
ผู้ไต่	”	ใคร
เฮ็ด	”	ทำ
ฮ้อน	”	ร้อน

กลอนลำยาวคุณของพระศาสนา

เว้าเรื่องศาสนาของดีแมนบ่
 ต่างกันพวกอื่นเขาของเฮาถือบาตร
 เบ็งแล้วเฮาออนซอนถือศีลหลายกว่า
 ต้องรักษาวินัยกันอย่างเคร่งครัด
 เฮาเอิ้นว่าครูบาพระสงฆ์องค์เจ้า
 แต่ละวันฉันอยู่สองครั้ง
 ปาจิตตีย์ฉันไผปากเว้า
 ฉันได้สองเวลาเข้าไปฮอดเที่ยง
 นอกจากบ่เสบยหรือว่าอาหาร
 นอกจากนั้นกะยังท่านได้ห้ามไว้
 ห้ามฮอดน้ำอ้อดลมนมกาแพะห้าม
 ต้องหาหยั่งมาฮองหรือต้มสาก่อน
 หรือเป็นพิชสีเขียวห้ามตัดห้ามตาก

ถือกันมาแต่พ่อฮุ่นปู่ของเฮา
 มีผ้าสังฆาพาดสบงจีวร
 บ่อได้เฮ็ดไปทั่วไปไสมาไส
 อยู่กะอยู่ในวัดขันทะสีมา
 ยามกินข้าวเพิ่นผัดว่าฉัน
 ฉันต้องนั่งกับที่ให้ดี
 ยามฉันข้าวบ่เว้าบ่จา
 ตาเว็นบ่ายเบียงบ่อได้ฉันเลย
 พระวินัยประกาศห้ามไว้จริงจั่ง
 ห้ามฮอดผลไม้รสหวานรสขม
 ห้ามฮอดน้ำคั้นบ่ได้กรอง
 ผลไม้ผ่นผอนฉันได้อย่างเดียว
 สีเอามาใส่ปากบ่ได้ดอกนอ

ได้แต่หมากส้มหมอกกับหมากขามป้อม
 เพราะเป็นยาระบายบำรุงธาตุสี่
 สมเด็จพระพุทธองค์ท่านบัญญัติไว้
 พระกะต้องเข้าใจจักรวรรถ์ถ้าว
 บวชแนวนี้ได้บุญไฟ ๆ กะทราบ
 สาวกของพระศาสดาบุญคุณมีมาก
 คุณของพระมากมีกุศลผลแต่ง
 แบ่งไปคนละอันบุญชาวดำบาป
 แต่นับถือกันมาที่คุณอนเณก
 คุณของพระช่วยเรามีสุขหายทุกข์
 แต่วินัยโตเดียวกันดอก
 ผิดแต่อยู่ต่างแดนต่างกันต่างเขต
 เป็นฮอดตอหันทหรืออารียะ
 สมเด็จพระพุทธองค์เทศนาบอก
 ผิดแต่บ่เข้าใจแตกต่างไปแห่น
 เรื่องของศาสนาคือกันอยู่ดอก
 อาจารย์สอนบตีหรือว่าเคลื่อนคลาด
 สอนไปตามตำราผิดน้อยถูกมาก
 มีหลายบทหลายตอนผิดกันอยู่แห่น
 แนวมีหลายภาษาแปลไปคนบ่อน
 จนฮอดปัจจุบันสองพันห้าร้อย
 พวกนักปราชญ์กะตายหลายพันหลายหมื่น
 พวกนี้ละคุณมีต่อหลานหลานอยู่
 จังว่าคุณท่านมีอนันต์เหลือหลาก
 ผู้สืบศาสนาของเฮาบ่อขาด
 พุทธศาสนาเป็นของเฮาออนซอน
 เกินกว่าคุณหลายแจ้งปานว่า

สองอย่างนี้ได้พร้อมฉันได้ดีหลาย
 อันนี้เว้าหน้าทีวินัยของสงฆ์
 ค้นไปฮึดบ่ได้ผิดพระวินัย
 พระวินัยได้กล่าวสนับสนุน
 บ่แม่นบวชเอาบาปเป็นอนศาสนา
 บวชเป็นของลำบากเฮ็ดได้อีหลี
 บุญกับบาปคนละแห่งทางเฒ่างมัน
 แม่นผู้ได้กะทราบเรื่องศาสนา
 พอปานมนต์ปลุกเสกไฟได้ถือเอา
 ศาสนามีมาแต่ละยุคถือต่างกันไป
 บ่แม่นเว้านอก ๆ หม่อ ๆ แปน ๆ
 พวกอิเบตจีนกะคือกัน
 อันนี้เว้าเรื่องพระวินัยของสงฆ์
 มันบ่ผิดกันดอกบ่หลายปานได้
 มีบ่อนฝึกบ่อนแห่วคัดลอกตำรา
 ผิดกะผิดผู้บอกนอกพระคัมภีร์
 พวกนักปราชญ์ท่านได้สอนมา
 แนวท่านสอนกับปากจำเอามาสอน
 ในตำราเก่าแก่ท่านรจนา
 ปราชญ์แต่ครั้งก่อน ๆ บ่คือผิดกัน
 บ่แม่นเป็นน้อย ๆ ปีเดือนเกินหลาย
 มีอยู่หลายดาศตวรรษแล้วแต่ดี ๆ
 เอาความดีมาสู่สอนไว้เกินดี
 มีคุณพระนบพระยอมมีวันทา
 สมกับคำนักปราชญ์ท่านเว้าท่านสอน
 บ่อได้ประมาทเป็นศาสนาประจำชาติ
 เดือนหงายค้นถือนอพอ....

คำและความหมายภาษาไทยอีสาน

เว้า	หมายถึง	พูด
แม่นบ่	”	ใช่ไหม
เบิ่ง	”	ดู
เฮา	”	เรา
เอิ้น	”	เรียก
ยามกิน	”	เวลากิน
ตาเวิ้น	”	ดวงอาทิตย์
จ้าว	”	เณร
บุญไผ	”	บุญใคร
อีหลี	”	จริง ๆ
พระช่อย	”	พระช่วย
หม่อ ๆ	”	ใกล้ ๆ
กะคือกัน	”	ก็เหมือนกัน
เป็นฮอด	”	เป็นถึง
ปานไต่	”	เท่าไหร่
บ่อนแห่ว	”	ที่ แห่งหน แหล่ง สถานที่
บ่แม่น	”	ไม่ใช่
ออนซอน	”	ยินดี

กลอนลำยาวล่องโขง

โอนอ...พี่น้องกะยังได้เว้า เจ้ากะยังได้ว่าไม่เอ๊ยไม่เจ้าล้มฟาด ว่าต้นทมบัตนี้ยามมา...เออ...
โอยละนา...โอนอ...

โอนอ...เหลียวไปทางเหนือพูน
กระแสน้ำปั่นปิวเหลียวไปทาง
เห็นแต่เรือพ่อค้าแก้งแก้งกะเบา
เห็นแต่ดอนหมากอีติดกับดอนพระเจ้า
น้ำไหลโซสุดโอแล้วโอ้ตีรายกำฝ้ายเหนือ
เห็นบุพฟาสาดซ้อนเขียวสะอั้นป่งใบ
แล้วไปทางฝั่งซ้ายสิเห็นบ้านหมู่ผู้ไท
ย่านมันแพพั้งหัทกะพองจ่มลงน้ำ

เวียงจันทร์ปากน้ำจิมเห็นแต่ดอนต่อตันต่อแจ้ง
โพธาราก้าบ้านโป่งตามสายแม่น้ำโขง
เหลียวขึ้นไปทางหน้าดอนทับกวางกว้างดีสี่
สิเวินเข้าท่ากะดิงหลังไปหน้าดอนนาดำ
เห็นแต่เฮือเขาทำญวนแถวอยู่นำทาง
ยามเมื่อแลงลงใต้แม่น้ำโขงแจ้งจางปาง
เหลียวลงไปทางใต้ตามฝั่งกระแสนล
อันแต่ในของกว้างลำโขงไหลผ่าน

เห็นแต่น้ำฟ้าตฟองสีเตะต๋องต๋องเงิน
เห็นแต่ธาตุนมตั้งอยู่ริมแม่น้ำคนไหว้อยู่บ่เขา
เป็นเจดีย์ที่สูงหมู่คนถนอมไหว้
ลมฮั่งตีแ่งน้ำกระแสน้ำขึ้นไปไ่วระหม
ตกกระวักพุ่นพี้กระแสน้ำเว้งเว้ง
ดอนจันทร์ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงกว้างระหว่างเขิน
ดอนโขงอยู่ใต้ฮั้นนมได้หม่องลีผี
ดอนนางลอยอยู่ใต้ไปฮั้นแม่น้ำทะเล
ไหลไปตกโขงอันโขงกะสุดท่อนนี้

เหลียวลงไปทางใต้คอนเจียงเฮียงฮ่ม
หากแม่น้ำธาตุนมเข้าตั้งแต่เก่าปางปฐม
ไหลลงไปทางใต้คอนสาขาระระเวก
ของฮักไหลตกแก่งดอนโขงใกล้เมืองที่
เห็นแต่อาบน้ำกระแสน้ำขึ้นบ่แล้วป่น
ติดดอนจันทร์กะยังมีดอนคั่นดอนโขงใกล้เมืองก็
หนีไปดอนในพุ่นดอนมดแดงแก่งส้มปวย
บ่ออาจพรรณนาไค้มันโขงหลายบ่อน
ลีไหลหย่างสู่ละเล...โอ้ละนะ...

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 10)

คำและความหมายภาษาไทยอีสาน

แจ้จางปาง	หมายถึง	สว่างไสว
พุ่น	”	โน้น
เพ	”	พัง
เฮือ	”	คะ ครีบ
ป่งใบ	”	งอก แหว่งยอด
ฮ่ม	”	ร่ม
หย่าง	”	เดิน
เขา	”	พัก

กลอนลำยาวคุณของพระมหากษัตริย์

พระมหากษัตริย์คือประมุขของชาติ
ไผกะคงไต่ยีนได้อ่านประวัติศาสตร์
ปกครองบ่คือกันที่นอนอแมนบ่
ท่านจั่งอุปมาเป็นสัญลักษณ์
ตั้งแต่สัตว์ก็ยังมีโขลงช้างในป่า
ในอดีตกาลโพธิสัตว์เจ้า
มีช้างอยู่รวมกันบริวารแปดหมื่น
แต่อยู่ไผอยู่มันต้องมีหัวหน้า

เป็นที่พึ่งของราษฎร์ทั่วแคว้นแดนดิน
แต่ละชาติชนเผ่าไผมัน
ผู้พากันสร้างพาก่อมีหน้ามีตา
ให้คิดเบ็งคัก ๆ คือแมนอีหลี
ในชาติก็ยังว่าป่าหิมพานต์
ท่านจะยังได้ไว้พระยาฉันทันต์
จำพวกสัตว์อื่น ๆ กะมีคือกัน
แห่มบ่อแล้วแม่ป่าคนเฮาเกิดมา

กะต้องพระราชูปการองค์ผู้ไพบูลย์
สมเด็จพระราชาคืออ้อมไม้ใหญ่
ได้กิ่งหง่าสาขาใบบังเหียน
ตามทำนองไผ่มันแม่บ่

แต่ละองค์กล้าหาญปกครองประเทศ
แต่อดีตกาลสงครามยาดแย่ง
เฮากะเคยได้ยินได้เรียนได้อ่าน
แก่เกิดโกลาหลคนตายหลายหมื่น

เห็นบ่พระนเรศวรรบกับพม่า
ยกเอาดาบเข้าฟันคอจนว่าขาด
กะคิดเบิ่งแป้นตีใจหาญเกินเหตุ
พระองค์เกินกล้าหาญเอาชีวิตแลก

บ่ได้คิดเสียดายชีวาวยาววาทม์
เอาชีวิตป้องกันสยามประเทศ
บ่ต้องเว้าไปไกลเห็นบ่พระเจ้าตาก
ไล่พม่าออกหนีจนแปนเอตเติด

บ่ได้อยู่ได้นอนกับพระพุทธรูป
มาตั้งวังจักรีเมืองหลวงบ่อนใหม่
เอ็นว่าวงศ์จักรีพระพุทธรูป
พระองค์เฮ็ดแข็งแรงไผ่สู้บ่ได้

งามปานว่าเมืองอินทรวัดวาพาสู่
เว้าไปตามตำนานเรื่องประวัติศาสตร์
หยั่งกะไผ่ปานเดือนวันเพ็ญแสงส่อง
ชาวประชาพลิตเพลินบ่ได้เดือร้อน

มีเก้ารชกาลจนฮอดมือนี่
พาคคนไทยขึ้นใจบ่ทุกข์บ่ยาก
เฮาสุนัขบายปกเกล้าปกเกษ
พระองค์ได้นำไทยก้าวไปบ่อยู่

คุณดีหยั่งกะบ่ได้ท้อ
คุณพระองค์มีหลายท่อนกับฟ้า
จ้าวว่าคุณเป็นหลายเทิดทูนไผ่เกล้า
ปกครองไทยทั้งปวงเจริญก้าวหน้า
ชาวไทยเฮาสุขิพระคุณท้อฟ้า...

ถือเอาพื้นเป็นใหญ่หัวหน้าหัวตา
ชุมเฮาเป็นพวกไพร่ชั้นฮ่มดกหนา
หรือประเทศอื่น ๆ กะมีผู้ปกครอง
บ่เว้าไกลดอกพ้อแต่อดีตกาล
พระองค์รักษาเขตไว้ลูกหลาน
เขาสีมาปันแบ่งเอาผืนแผ่นดิน
เกิดสงครามหลายย่านผ่านมาหลายหน
หยั่งกะก้องหิ้น ๆ สงครามมากวน
ประวัติศาสตร์ยังว่าเอาข้างชนกัน
ตัดคอพระอุปราชมันแม่หนีหนี
เพราะรักษาประเทศไว้ให้ลูกหลาน
เอาชีวิตเข้าแลกอีกแผ่นดินหลาย
พระองค์เก่งสามารถบ่มีไผ่ทัน
พระองค์รักษาเขตบ่หวั่นไหว
แต่พระองค์ลำบากกอบกู้กรุงศรี
กะคิดเบิ่งเอาเถิดฮักราษฎร
ประวัติศาสตร์ยังว่ากล้าหาญหนี
ข่มแม่ น้ำมาใส่บางกอกบ่อกดี
แม่บ่แล้วแม่บ่าพาก่อพาแปง
มาสร้างเมืองหลวงใหม่รัตนโกสินทร์
รัศมีพันฟุ้งบ่มีไผ่ปาน
พระองค์เกินสามารถบ่มีไผ่เหมือน
เฮ็ดอีหยั่งกะคองกะคืองามเกิน
ตั้งแต่ครั้งก่อน ๆ ฮอดปัจจุบัน
พาคคนไทยอยู่ที่บ่หนีไปไผ่
พวกเขาบ่ลำบากพระคุณท่านหลาย
พระองค์นำประเทศสู่ศิวิไล
แม่บ่แล้วคุณปู่คุณโนคุณนัง
แม่บ่แล้วคุณพ่อคุณแม่กะตาย
ปกครองพวกแม่บ่อยู่สุขสบาย
เป็นเพราะบุญหมู่เจ้าเฮามีนายหลวง
ประเทศได้กะว่าพระบารมี

คำและความหมายภาษาอีสาน

เบิ่งคัก ๆ	หมายถึง	ดูดี ๆ
แม่นอีหลี	”	ใช้จริง ๆ
ตุ้มไพร่	”	ปกครอง
ฮ่ม	”	ร่ม
ซุมเฮา	”	พวกเรา
บัง	”	ปิด
ยาดแย่ง	”	แย่งชิง
แม่นอีหลี	”	จริง ๆ
ฮักษา	”	รักษา
ข่วม	”	ขำม
ปาน	”	เท่า
พารุ่ง	”	พารุ่ง
เว้า	”	พูด
บ่มีไฟ	”	ไม่มีใคร
เฮ็ด	”	ทำ
ฮอด	”	ถึง
บ่ได้ท้อ	”	ไม่ได้เท่า
ท้อ	”	เท่า
ท้อฟ้า	”	เท่าฟ้า

ลำทางสั้นพรรณนาสังขาร

โอ้...โละน้อ...อ่วนชวนเอ้ยแก้มด้ายอ่วนชวนสวนกล้วยตานีหวานละแมนกกินหยั่งอ้าย

กะจั่งผู้งามคือแต่งไว้ โอะละนอ...ลวลเอย...

แม่นว่าเดียนั้นคันทองกลอนเกลี้ยว

บโคงกินด้านทำบงามกะจั่งสำหนอ

ไผ่มาเห็นเอ็นแม่แนวว่าลูกได้บ้าน

บ่ได้เกี่ยวแนวได้คนเฮาไปตามวัย

เสียดายสุขภาพไฟคงทราบอยู่แล้ว

แหวนกะงามพ้อแหวนเอาหนุ่มคืนบ่ได้

เกิดมาแล้วช่างเฒ่าแนวนี้พ้อลุง

เสียดายความยังวัยหนุ่มคะนองปางก็

มันต้องเกี่ยวกะสันศัพท์กะต้องไปตามวัย

ความเฒ่าตามแก้มกันแก

ชาวแก้วแม่แสงบงทางโตกะเหี่ยวแห้ง

อนิจจังทั้งนั้นแต่ใจยังกะสันพ้อ

ดิ่งไว้บ่ฟังแมนสิไปเที่ยงยังเอาแก้วผูกข้อแขน

เสียดายแต่ความเฒ่าแขนคอบดอย่าง

คิดไปหลายแห่งยุ่งความแก่เจ็บตาย

กำลังจีความชื่นผิวพรรณผุดผ่อง

สองเต้าเต้านั้นเห็นหงสองเต้า
 แขนขาสวยตึงดีดูได้
 บ่คือได้ลูกเต้าผีเข้าบ่ปาน
 ตากะเมนจักสิแก่ได้จั่งได้
 แต่อยากอายุทางโตบ่อยากโสความเว้า
 ตายละเห็น เอามาเล่นบ่แม่นเนง
 แต่ในตัณหาสามให้เอาสองหารแบ่งเสียกันไว้
 กายมันบอกว่ามวนแต่ใจบอกว่าเต้า
 อนาคตบ่กว้างคราวได้ลวงมา
 ย่านแต่เสียแนวลามาพาเดิน
 มองไปเห็นถ้ำถ้ำขวอนเบื่องเรื่องกาม
 คิดเบิ่งแหงความกินนั้นแม่นปาก
 อันสีนนวนชวนน้องแนตหน้า อันสีนนวน นา...

บ่ซางเป็นรุ่มร่ามยามอย่างคอนแดน
 ไปทางใต้กะคลองว่องไวยียดยาด
 ยานลงคือฮวงห่อแนวใต้กะวา
 เว้าทางมักอีนางก็อยากได้มกอยู่พอดาย
 คิดเห็นความเอาเต้าอดเอาบ่อยากเกี่ยว
 เต้าไปแล้วกะแล้วบ่อยากห้วงในกาม
 กายจับใจแต่มันตรงกันข้ามตามกันคนละส่วน
 เลยเว้าว่าอายุเสียดายเวลาย้ายวันคืนมันลวง
 ปีหน้าพูนย่านมันอวมนอเอว
 อีนางเลงเห็นแล้วแนวใต้ทุกช่อง
 คั่นสิตามใจลือคือโตโลกมาก
 ความอยากนั้นแม่นท้องเยี่ยวซีแม่นชา

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 12)

คำและความหมายภาษาอีสาน

ไผ่	หมายถึง	ใคร
เอิ้น	”	เรียก
ปางก็	”	แต่ก่อน
ทางใต้	”	ทางไหน
ยาน	”	หย่อน
โส	”	พูด
ม่วน	”	สนุกสนาน
ลวงมา	”	เลยผ่านมา
ย่าน	”	กลัว
คิดเบิ่ง	”	คิดดู

ลำทางสั้นอีสานเขียว

โอ้.....โอ้ละนอ...หละเป่นเว่นเออยแก้มอ้ายเป็นเว่น หละบัดนี้ให้มาฟ้าเบ็งสาเก็นสิเว้าเรื่อง
อีสานเขียวถ้าน้ำใจเป็นวันเดียวเฮามากลมเกลียวกันต้นสัมพันธ์กันดีต้องเขียวได้คักเหนยเฮา...เออย...
โอ้ละนอ...ละนวนเออย...

แม่นว่าเดี๋ยวนี้นดินฟ้าฮ้องตี้มกำฝ้าย
แงงกกไม่ในดงเขียวสง่า
ชุ่มมือนี้บ้านสูงเมืองใส
คราวดินแห้งบ่เก็บเอามาว่า
ถ้าพี่น้องมารวมมือกลมเกลียว
มาเถิดละพี่น้องชาวไทยมาเถิดละพี่น้องชาวไทย
ถึงมีอีสานเป็นเลิศนับว่าเฮาประเสริฐ
ช่วยกันแคบปีตาเดียวช่วยกันแคบปีตาเดียว
แผนงานรัฐบาลเข้าช่วย
คำว่าอีสานยากจนคำว่าอีสานยากจน
สีเขียวเข้มเต็มไปอยู่ในป่า
จังก้าเว้าคำว่าอีสานเขียว
พอบานแสงไฟฟ้าคันตมาจากอากาศ
แต่ก่อนมาขึ้นจื่อคืออีสาน
ปัจจุบันนี้เมืองอีสานบ่คือเก่า
บ่ได้อ้อพวกเจ๊กเขาชายขึ้นใหม่
จังก้าเว้าเต็มปากบ่อายคน
ในไพรกว้างขวางฟ้าสีเต็มป่า
สินานวนช้วนน้องแห่นาอ้ายนา...

แดนอีสานดงภูหลวงภูพานขึ้นตาบ่มีแล้ง
ที่คนเขาว่าแล้งเดี๋ยวนี้นบ่มี
ตกสมัยอีสานเขียวปล่อยางความแล้ง
ตัดปัญหาออกได้ความแล้งบ่มี
สร้างอีสานให้มันเขียวอุ่มพุ่มใส
ให้มารวมน้ำใจปลูกต้นไม้เสียที่
อีสานเกิดเป็นสีเขียว
ก็จะเป็นอีสานเขียวตามชื่อโครงการ
เอื้ออำนวยช่วยเหลือประชาชน
หยุดเสียเถิดทุกคนคำนี้สิบ่มี (ซ้ำ)
อยู่ในนาแม่ข้าวอยู่ในน้ำแม่ปลา
เฮาเหลียวไปทางใต้ขึ้นใจบ่มีแล้ง
สาดแสงลงสู่พื้นคื่นมุ่นส่องมา
จึงออกไปทำงานห่างไกลเมืองบ้าน
เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของใช้เครื่องทอ
พวกเฮาทำขึ้นได้บ่อายเขา
บ่ทันดูพอหมู่ลาดอนไม้
นาบ่มีแล้งปลากุ้งสิบ่หนี

(นุ่ม เย็นใจ. ม.ป.ป. : 13)

คำและความหมายภาษาอีสาน

ขึ้นตา	หมายถึง	
แงง	”	กิ่งไม้
ชุ่มมือ	”	ทุกวัน
ฮ้าง	”	รุ่ง สว่าง
จื่อ	”	จำ
ขึ้น	”	ผ้าถุง
เว้า	”	พูด
บ่	”	ไม่

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายพงษ์ศักดิ์ ฐานสินพล
วันเกิด	วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2528
สถานที่เกิด	อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 43 หมู่ 11 ตำบลโพนแพง อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร 47170
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	อาจารย์พิเศษ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 680 หมู่ 11 ถนนนิตโย ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2544	มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2547	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร
พ.ศ. 2551	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกดนตรีสากล มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
พ.ศ. 2556	ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ศป.ม.) สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม